

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky, katedra mediálních
studií

Eliška Volfová

**Transformace československého regionálního denního
tisku: Na příkladu deníku Jihočeská pravda**

Bakalářská práce

Praha 2012

Autor práce: **Eliška Volfová**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Rok obhajoby: leden 2012

Bibliografický záznam

VOLFOVÁ, Eliška. *Transformace československého regionálního denního tisku: Na příkladu deníku Jihočeská pravda*. Praha, 2012. 110 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá transformačním procesem v Československé republice na začátku 90. let 20. století. Konkrétně autorka zkoumá proces proměny regionálního denního tisku. Tisk (stejně jako další média) prošel zásadní přeměnou v důsledku změny politického systému na sklonku roku 1989. Zatímco po většinu 2. poloviny 20. století byly regionální noviny institucemi vlastněnými a řízenými státem (resp. státními orgány), během 90. let přecházely do soukromého vlastnictví. Tento přechod se autorka snaží zachytit na konkrétním příkladu jihočeského krajského tisku – deníku Jihočeská pravda. Nejprve se věnuje podobě a charakteristice novin před rokem 1989 (resp. mezi lety 1985-1989), včetně stručného nastínění fungování novin v době cenzurních opatření a dohledu vydavatele – Krajského výboru Komunistické strany Československa. Poté zachycuje zobrazení „sametové revoluce“ na stránkách deníku Jihočeská pravda a první kroky novin směrem k odpoutání se od dosavadního vydavatele (listopad- prosinec 1989). V poslední části práce sleduje způsob přechodu deníku k soukromým vydavatelům, včetně zachycení fenoménu zahraničních vlastníků českého regionálního tisku. Bakalářská práce končí částečným dovršením tohoto procesu v roce 1993, kdy deník vychází jako Českobudějovické listy.

Abstract

This bachelor thesis will be focused on the process of transformation in Czechoslovakia at the beginning of the 90's of the 20th century. Specifically the author will research the process of transformation of regional daily press. The press (as well as another mass media) changed fundamentally in consequence of the change of political system in the late

nineties. While during the most of the second half of the 20th century the regional press had been the institutions owned and controlled from the state, during the nineties passed to private property. This transformation will be described on the example of Southbohemian daily press – „Jihočeská pravda“. At first the author dedicates to the form and characteristic of the newspaper before the year 1989 (more precisely between 1985-1989), including the brief view on the newspaper at the age of censorship and the supervision of their publisher – The Communist Party of Czechoslovakia. Then, this work describes the way of imaging of „the Velvet Revolution“ in the newspaper and the first steps of the change of the publisher (November-December 1989). Finally the work reconstructs the way of daily press to private property, including the phenomenon of foreign owners of Czechoslovakian regional press. The bachelor thesis ends in 1993 when the process of transformation is partially completed – these days the name of the newspaper was „Českobudějovické listy“.

Klíčová slova

Transformace, regionální tisk, jižní Čechy, 90. léta 20. století, Jihočeská pravda.

Keywords

Transformation, regional press, South Bohemia, 90's of the 20th century, Jihočeská pravda.

Rozsah práce

161 700 znaků.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala konzultantce mé bakalářské práce Doc. PhDr. Barbaře Köpplové, CSc. za její ochotný a pečlivý přístup k práci, především pak za řadu cenných a praktických připomínek a rad.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV

Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:

Příjmení a jméno diplomanta:

Volfová Eliška

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomanta:

2008

E-mail diplomanta:

elis.smille@seznam.cz

Studijní program/studijní obor:

7202T Mediální studia

Předpokládaný název práce v češtině:

Transformace československého regionálního denního tisku: Na příkladu deníku Jihočeská pravda

Předpokládaný název práce v angličtině:

The transformation of Czechoslovak regional daily press: The case of Jihočeská pravda journal

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: ZS 2012):

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012)

LS 2011

Jedná se o téma (zakřížkujte platnou odpověď):

navrhované studentem

z nabídky IKSŽ Příjmení a jméno pedagoga, který téma vypsál:

Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: Bednářová, Petra, KŽ IKSŽ UK FSV):

Doc. PhDr. Köpplová, Barbara, CSc., KMS IKSŽ UK FSV

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

Práce bude zaměřená na proces probíhající na sklonku 80. a začátku 90. let 20. století v České, resp. Československé republice. Tento proces, který označujeme jako tzv. transformaci, se netýkal jen společnosti jako takové, ale výraznou proměnou prošla také československá média, včetně tisku. Pokusím

se zrekonstruovat cestu, jakou ušel denní tisk (pozornost bude soustředěna hlavně na ten regionální) během přeměny z orgánu KSČ na periodika v soukromém vlastnictví. Tuto problematiku přiblížím na konkrétním příkladu jihočeských denních novin – vycházejících nejprve pod názvem Jihočeská pravda, později jako Českobudějovické listy. Cílem práce bude představit základní charakteristiku transformace tisku celkově, ale především poukázat na specifické rysy proměny tisku regionálního, konkrétně jihočeského.

Zdůvodnění výběru tématu práce, včetně stručného popisu řešení nejvýznamnějších otázek vztahujících se k tématu v odborné literatuře oboru (rozsah max. 1000 znaků):

Výběr tohoto tématu se u mě odvíjel od několika základních myšlenek. Jednak mě zaujalo téma transformace médií obecně – zachycení důležitého fenoménu významného pro celou českou společnost. Dále je to jakýsi kompromis mezi zachycením některé historické události a aktuálního tématu 21. století. Vzhledem k současnému postupnému ústupu tištěných médií jsem dala přednost zkoumání transformace tisku před audiovizuálními médii, která jsou na vzestupu. Volba regionálního tisku a konkrétně deníku Jihočeská pravda potom byla logickým vyústěním kombinace mého bydliště a dostupnosti materiálů potřebných pro zpracování práce. K úspěšnému zvládnutí práce se totiž zaměřím především na studium ročníků Jihočeské pravdy spadajících do zkoumaného období, poznatky pak budu porovnávat se záznamy archivních fondů KV KSČ a KNV. Součástí mého sběru informací bude i studium redakčního archivu Jihočeské pravdy, shromažďování záznamů redakčních porad, interních směrnic apod.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1, Úvod : základní vysvětlení tématu a jeho obsahu , stanovení cíle práce

2, Stat' :

a, vymezení a definice základních pojmů

b, nástin společenské, politické a kulturní situace na československém území před rokem 1989

c, zachycení procesu transformace společnosti v Československé republice

d, charakteristika transformace tisku obecně

e, představení Jihočeského kraje, situace na sklonku 80. let, lokální dostupný tisk

f, deník Jihočeská pravda jako představitel proměny regionálního denního tisku

g, historie Jihočeské pravdy do roku 1988

h, struktura deníku v období před listopadem 89 (rubriky, témata, novináři), zachycení přicházejících změn

ch, situace během Sametové revoluce v deníku (průběh revoluce a její zobrazování v Jihočeské pravdě), první změny po změně režimu (personální i obsahové)

i, struktura deníku po listopadu 89 (změna obsahu, rubriky, výměna redaktorů)

j, zachycení změn v podobě vydavatelů Jihočeské pravdy (neboli od orgánu KSČ, přes vydavatelství Vltava až po fenomén Vltava-Labe-Press)

3, Závěr: zhodnocení informací získaných během přípravy práce, porovnání obecných rysů transformace tisku s konkrétním příkladem Jihočeské pravdy

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období, za které bude analyzován) a **postup (technika) při jeho zpracování:**

materiál: Jihočeská pravda: orgán Komunistické strany Československa v Českých Budějovicích, období leden 1988 - květen 1991; Deník Jihočeská pravda, období červen 1991 - říjen 1992; Českobudějovické listy, období listopad 1992 - prosinec 1993

metoda práce: sběr informací (archivy regionálních institucí: Jihočeská vědecká knihovna, Státní oblastní archiv v Třeboni, Státní okresní archiv České Budějovice), studium redakčního archivu deníku Jihočeská pravda

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Benda J. - Vlastnictví periodického tisku v ČR v letech 1989-2006: detailní přehled vlastnictví českého periodického tisku v tomto období, nástin charakteristických rysů vývoje vlastnictví, popis současného stavu a struktury v legislativním kontextu

Schultz, Scherer, Hagen, Reifová, Končelík - Analýza obsahu mediálních sdělení: úvod do obsahové analýzy masově mediovaných textů, problematika vztahu médií a veřejné sféry, ukázka kvantitativního rozboru a vyhodnocení zpravodajství

Trampota T. - Zpravodajství: základní orientace v pohledu na zpravodajství jako sociální fenomén, charakteristika faktorů ovlivňujících transformaci událostí do zpráv, vliv zpravodajství na společnost, vysvětlení pojmů jako zpravodajské hodnoty či agenda setting

Čehovský B. - Konec českého tisku: nastolení otázek týkajících se svobody a nezávislosti tisku v České republice, problematika vlastnictví českého regionálního tisku a jeho ovládnutí jednou zahraniční společností

Chaloupková H. - Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související: komentované vydání tiskového zákona, obsahuje nezbytné informace pro vydávání periodického tisku v České republice v současnosti i stručný pohled do historie v této oblasti

McQuail D. - Úvod do teorie masové komunikace: vysvětlení základních konceptů souvisejících s teorií tisku, např. vznik a rozvoj tištěných médií, otázky svobody tisku a regulace, koncepce veřejného zájmu, informační kvality; nástin médií jako institucí a struktur založených na ekonomických principech, problematika vlastnictví, kontroly a obsahu médií; definice zpravodajství; teorie mediálních účinků a moci médií

Pácl P. - Hromadné sdělovací prostředky v regionu

Tuháček M. - Počet titulů již klesá

Jančovičová K. - Prameny k dějinám regionálního tisku v archivu

Burton + Jirák - Úvod do studia médií

Jirák + Köpplová - Masová média

Encyklopedie Českých Budějovic

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Datum / Podpis studenta

2. 2. 2010

.....

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ** (včetně části, kterou vyplňuje institut!), **PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ UK FSV.

PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE INSTITUT:			
Vyjádření IKSŽ: Vedení IKSŽ teze projednalo na svém zasedání dne s tímto výsledkem:		Schváleno ☐	
		Neschváleno ☐	
Důvody případného neschválení práce		Téma je již zpracované ☐	
		Špatně formulované téma a cíl ☐	
		Špatně zvolená metoda práce ☐	
		Nedostatečná rešerše literatury ☐	
		Nevhodně zvolené prameny ☐	
		Nedostačující úroveň tezí ☐	
		Jiné	
		
		
Navržený vedoucí práce	Souhlas vedoucího práce navrženého vedením institutu	Příjmení a jméno	Datum /Podpis
Návrhy na konzultanty (v případě, že takové návrhy z jednání vedení IKSŽ vyplynou)		Příjmení a jméno	Příjmení a jméno
Schválené teze převzal/a student/ka		Příjmení a jméno	Datum /Podpis

Návrhy na oponenta: Vedení IKSŽ na svém zasedání dne navrholo, aby předloženou práci oponoval/a:	Příjmení a jméno 	

Obsah

ÚVOD.....	3
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ: TRANSFORMACE, TISK, REGION, REGIONÁLNÍ TISK.....	5
1.1 Transformace.....	5
1.2 Tisk.....	6
1.3 Region.....	6
1.4 Regionální tisk.....	6
2. JIHOČESKÝ KRAJ.....	8
2.1 Jihočeský kraj a deník.....	8
2.2 Jihočeský kraj – charakteristika.....	8
3. HISTORICKÉ POZADÍ.....	12
3.1 Situace v letech 1985-1988.....	12
3.2 Rok 1989.....	13
3.3 Počátky demokracie v ČSR.....	15
3.4 Transformace médií.....	16
4. MEDIÁLNÍ LEGISLATIVA A CENZURA.....	18
4.1 Kontrolní systém.....	18
4.2 Cenzura.....	19
4.3 Změna mediální legislativy.....	20
5. JIHOČESKÁ PRAVDA A JEJÍ ROLE V MEDIÁLNÍM SYSTÉMU DO ROKU 1989.....	23
5.1 Počátky Jihočeské pravdy.....	24
5.2 Struktura deníku v období před listopadem 1989.....	25
5.2.1. Grafická podoba deníku.....	26
5.2.2 Stálé rubriky a témata.....	27

5.3	<i>Orgán KV KSČ</i>	29
5.4	<i>Přístup vydavatelů k listu</i>	29
5.4.1	<i>Způsoby kontroly obsahu</i>	31
5.4.2	<i>Plány práce Jihočeské pravdy</i>	33
5.5	<i>Deník a proklamace ideologie</i>	35
6.	SAMETOVÁ REVOLUCE NA STRÁNKÁCH JIHOČESKÉ PRAVDY	38
6.1	<i>Úvod do situace listopadu 1989</i>	38
6.2	<i>První týden revoluce v Jihočeské pravdě</i>	39
6.2.1	<i>Reakce propagandy na aktivity demonstrujících</i>	43
6.3	<i>První změny v deníku</i>	45
6.4	<i>Jihočeská pravda na cestě k nezávislosti</i>	49
6.5	<i>Jihočeská pravda jako nezávislé noviny</i>	53
7.	PŘECHOD JIHOČESKÉ PRAVDY POD ZAHRANIČNÍHO VYDAVATELE	54
7.1	<i>Transformace českého regionálního tisku</i>	54
7.2	<i>Jihočeská pravda v nových podmínkách</i>	55
7.3	<i>Příchod zahraničních vlastníků</i>	57
7.3.1	<i>Přínos zahraničního vydavatele</i>	61
7.4	<i>Českobudějovické listy</i>	63
	ZÁVĚR	66
	SUMMARY	67
	PRAMENY A LITERATURA	68
	SEZNAM PŘÍLOH	72

Úvod

Téma transformace regionálního deníku na počátku 90. let v Československu je tématem s poměrně širokým záběrem a množstvím souvislostí. V první řadě je doprovázeno souvislostmi historickými, tedy politickými a společenskými událostmi konce roku 1989, které spustily celou řadu dalších proměn. Tato bakalářská práce proto stručně rekonstruuje také průběh tzv. sametové revoluce.

Přeměna periodik z titulů vydávaných komunistickou stranou v nezávisle na státu fungující médium je součástí transformace českých médií obecně. Vzhledem k obsáhlosti tématu transformace v porovnání s rozsahem bakalářské práce, je zde fenomén transformace na jeho obecné rovině zachycen pouze stručně a v jeho základních průvodních rysech (oproti původně zamýšlenému podrobnějšímu výkladu).

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla téma spíše konkretizovat, proto jsem zvolila deník Jihočeská pravda, na jehož příkladu jsem se pokusila ukázat cestu většiny regionálních periodik po listopadu 1989.

Aby bylo možné pochopit hloubku „polistopadové“ proměny novin, bylo nejprve třeba pokusit se popsat způsob jejich fungování v období před rokem 1989. Větší prostor (oproti předpokládané struktuře práce předložené v tezi) tak nakonec získalo téma cenzury a vůbec způsobu dozírání na tisk ze strany komunistického vydavatele. Zde jsem jako zdroj využila (mimo sekundární literaturu k tématu) archiv Krajského výboru Komunistické strany v Českých Budějovicích, resp. zápisy především ze schůzí sekretariátu, které se dotýkaly problematiky jihočeského deníku.

V další kapitole se snažím zachytit způsob zobrazení průběhu tzv. sametové revoluce přímo na stránkách Jihočeské pravdy. S využitím vzpomínek pamětníků a jednotlivých vydání Jihočeské pravdy z listopadu a prosince 1989 tedy sleduji proměnu (co do rozsahu i obsahu) téměř doslova „den ode dne“. Závěrem této práce je popis dovršení procesu transformace deníku Jihočeská pravda, k němuž došlo přechodem novin pod zahraničního vlastníka a vydavatele.

Ke své práci jsem využila především krajský archiv Komunistické strany Československa (jeho rozhodnutí týkající se tisku), uložený ve Státním oblastním archivu v Třeboni. Dále potom archiv deníku Jihočeská pravda (z let 1985-1993), uložený v Jihočeské vědecké knihovně. Jedním ze zdrojů informací mi byly také osobní rozhovory s novináři tohoto deníku, kteří byli jeho součástí jak před klíčovým rokem 1989, tak i v následujícím období (Mirka Nezvalová – rozhovor 15. 2. 2011, Ivan Mls – rozhovor 1. 2. 2011), a také s redaktorem a po listopadu 1989 šéfredaktorem Jihočeské pravdy Vladimírem Majerem (rozhovor proběhl 23. 11. 2011). Tyto rozhovory jsem nakonec nezařadila do přílohy bakalářské práce, ale jsou uloženy v mém osobním archivu.

1. Vymezení základních pojmů: transformace, tisk, region, regionální

Na začátku je třeba upřesnit vymezení některých základních pojmů, se kterými budu v textu pracovat. Zde stručně charakterizuji pouze pojmy, které se vyskytují v názvu mé práce, ostatní termíny, které bude potřeba upřesnit, budou vysvětleny přímo v textu nebo v poznámkovém aparátu.

1.1. Transformace

Obecnou definicí transformace je přeměna, přetvoření – v tomto kontextu se jedná o změnu socialistického systému v kapitalistický systém, resp. s tím související přeměnu deníku jako orgánu komunistické strany v deník na politické straně a státu nezávislý.¹ Vycházet budu z přesnějšího termínu tzv. postkomunistické transformace, ke kterému se uchyluje část ekonomů a sociologů. Podle nich jde „o předem daný přechod od totalitární a netržní společnosti státně socialistického typu k vyspělé demokratické a liberální společnosti blízké soudobým vyspělým západním společnostem“.² Je třeba také zdůraznit, že se přitom nejedná o jednoduchý přechod, nýbrž o „složitou a dlouhodobou strukturální transformaci“.³ Na jejím počátku přitom stála tzv. sametová revoluce, kterou můžeme označit za „kvalitativní zvrát v politickém uspořádání, ke kterému došlo v hlavních rysech již v prvních měsících od vlastního svržení totalitní moci až do nastolení demokratického parlamentního systému“.⁴ O revoluci se tedy jedná ve smyslu zvrátu totalitního zřízení v demokratické, označení sametová je odvozeno z jejího pokojného, nenásilného uskutečnění. Navíc změna „byla provedena ústavními a jinými zákonnými opravami a později reformami doposud platného práva při zachování právní kontinuity“.⁵

¹ Klimeš 2005, s. 771.

² Machonin 1996, s. 24.

³ Tamtéž.

⁴ Machonin 2005, s. 135.

⁵ Machonin 2005, s. 137.

1.2. Tisk

V této práci se budu zabývat vůbec nejstarším masovým médiem. Vzhledem k užití technologii při výrobě tohoto produktu (jeho vázanosti na papír) ho řadíme k tištěným médiím a hovoříme tedy o něm jako o tisku. Mimo časopisů, letáků apod. je reprezentován především novinami.⁶ Jejich úkolem je zprostředkovávat „*nejnovější události ze všech oblastí lidského konání v nejkratších pravidelných intervalech nejširší veřejnosti*“.⁷ Podle míry svého dosahu můžeme tištěná média dále rozlišovat, hovoříme pak o lokálních, regionálních, neregionálních, celostátních či nadnárodních periodikách.

1.3. Region

Deník Jihočeská pravda vycházel jako orgán Jihočeského krajského výboru Komunistické strany Československa (KSČ). Noviny se tedy zaměřovaly především na informace krajského, resp. regionálního rozsahu. Pojetí termínu Jihočeský kraj je různé, v závislosti na době, ke které je vztahován. V této práci se zabývám léty 1986-1993, v tomto období byl Jihočeský kraj územněsprávní jednotkou.

„V mezinárodním měřítku je dnes region chápán jako obecný název pro menší územně ohraničené jednotky určitého většího územního nebo prostorového celku, tj. světa, světadílů a jednotlivých zemí.“⁸

1.4. Regionální tisk

Termín regionální je zde použit ve smyslu určitého vymezeného, oblastního území (regionální jakožto mající pouze krajský význam). Regionální tisk je pak označení pro periodika, „*která se váží k určitému místu, odkud čerpají informace a pro jehož publikum jsou určena. Informují tedy o událostech, které se v oblasti dějí nebo pro tamní obyvatele mohou mít*

⁶ Jiráček, Köpplová 2007, s. 29.

⁷ Reifová 2001, s. 164.

⁸ Bartoš 1996, s. 127.

význam.“⁹ Zatímco termín regionální se používá k vymezení určité oblasti, potažmo kraje, pojem lokální odkazuje spíše k příslušnosti k určitému úzeji definovanému místu.

Přesnější typologii regionálního a lokálního tisku nabízejí různí autoři jinak. Asi nejpřiléhavější vymezení používá Andrej Tušer: „Podle vymezení pojmů lokalita a region můžeme určit typy příslušných subsystémů: v lokalitě (obec, město) vycházejí lokální (obecní, městská) periodika, v regionu (okres, oblast, kraj) vycházejí regionální (okresní, oblastní, krajská) periodika.“¹⁰

Význam regionálních médií připomíná řada mediálních teoretiků. „Regionální žurnalistika je velmi důležitá, protože většina lidí chce být dobře informována o dění ve svém nejbližším okolí.“¹¹ Další mediální odborník píše: „Z hl’adiska publika je pôsobenie okresných novín informačným prvkom, uspokojujúcim tie informačné potreby, ktoré ostatné informačné prostriedky nepokrývajú, alebo pokrývajú iba čiastočne.“¹² Stejný autor pak na jiném místě připomíná ještě další význam regionálních sdělovacích prostředků. „Nemenej dôležitý je pohľad na regionálne masmédiá jako na efektívny nástroj ovplyvňovania sociálnych procesov v regióne.“¹³

⁹ Osvaldová 2007, s. 217.

¹⁰ Tušer 1995, s. 9.

¹¹ Ruß-Mohl 2005, s. 179.

¹² Ivantyšin 1991, s. 5.

¹³ Ivantyšin 1991, s. 26.

2. Jihočeský kraj

2.1. Jihočeský kraj a deník

Deník Jihočeská pravda vycházel pro čtenáře jižních Čech, jeho krajská působnost odpovídala působnosti vydavatele, tedy JKV KSČ¹⁴ se sídlem v Českých Budějovicích. Jednotlivé pobočky listu Jihočeská pravda zhruba odpovídaly tehdejšímu rozdělení kraje na okresy. S příchodem zahraničních vydavatelů v roce 1992 se z poboček staly regionální mutace deníku, které i dnes (po změnách v územně-správním rozdělení republiky, resp. po administrativním zrušení okresů) odpovídají jednotlivým bývalým okresům Jihočeského kraje. Tyto noviny (ať už v podobě Jihočeské pravdy, Deníku Jihočeská pravda nebo Českobudějovických listů) byly nejvýznamnějším regionálním tiskem Jihočeského kraje. Pro velkou část jihočeských obyvatel byly zároveň nejdůležitějším denním tiskem, se kterým díky rozšířenému předplatnému přicházeli do styku opravdu každodenně.¹⁵ Vzhledem k charakteru listu jako regionálního periodika je na místě uvést zde stručnou charakteristiku kraje.

2.2. Jihočeský kraj - charakteristika

Jihočeský kraj jako správní jednotka ve zde sledovaných letech (1988-1993) zcela neodpovídá dnešnímu pojetí Jihočeského kraje. Jihočeský kraj v období, o němž práce pojednává, byl ustaven na základě nového zákona o územním členění státu z roku 1960 (Č. 36/1960 Sb.), zahrnoval okresy České Budějovice (statutární krajské město), Český Krumlov, Prachatice, Strakonice, Písek, Tábor, Jindřichův Hradec a navíc také Pelhřimov. Následuje stručná obecná charakteristika kraje z přelomu 80. a 90. let.

¹⁴ Jihočeský krajský výbor Komunistické strany Československa. Tato zkratka je užívána v archivních podkladech krajských orgánů KSČ z let 1986-1989, odkud jsem jí také převzala. Někdy se používá také zkratka KV KSČ, která označuje stejný stranický orgán, popř. také JčKNV – Jihočeský krajský národní výbor, tato zkratka se objevuje především v novinových článcích Jihočeské pravdy.

¹⁵ Údaje Českého statistického úřadu získané ze sčítání lidu v roce 1980 uvádějí počet obyvatel Jihočeského kraje 613 171, při dalším sčítání v roce 1991 už to bylo 622 889 obyvatel. (internetové stránky ČSÚ) Náklad deníku Jihočeská pravda v letech 1987-1989 byl 66 tisíc, resp. 75 tisíc v případě pátečního vydání s přílohou pro víkendové dny (Rudé právo a Zemědělské noviny jako druhé a třetí nejrozšířenější noviny v Jihočeském kraji měly průměrný náklad o 10-20 tisíc nižší.). (archiv 44. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 1. 12. 1987, s. 126)

„Jižní Čechy tvoří přirozenou, zeměpisně uzavřenou oblast, obklopenou lesy a horami, se specifickými rysy historického i společenského vývoje a vlastním kulturním projevem.

Z geografického hlediska kraj představuje poměrně uzavřený celek, jehož jádro tvoří jihočeská kotlina. Na jihu jej vymezuje státní hranice s Rakouskem a s Německou spolkovou republikou. Převážná část kraje leží v nadmořské výšce 400 – 600 m. Více než třetinu kraje zaujímají lesy, na jeho území se rozkládá více než 7 tisíc rybníků, které spolu s Lipenskou a Orlickou přehradou a ostatními vodními plochami pokrývají téměř 4 % rozlohy kraje. Nejvyšším bodem na území kraje je šumavský vrchol Plechý, jenž dosahuje 1 378 m a nejvýše položenou obcí je Kvilda, která svou nadmořskou výškou 1 062 m má primát v ČR.

Jihočeský kraj spadá do oblasti mírné až vlhké, průměrné vodní srážky se pohybují okolo 700 mm. Průměrné roční teploty se pohybují od 3° do 8°C.

Původní fond tvoří převážně půdy písčité až jílovité, které nejsou vhodné k pěstování náročnějších zemědělských plodin. Jsou zde příznivé podmínky pro chov skotu.

Největší surovinové zdroje představují lesy, dále pak ložiska písků a šterkopísků. Kraj je bohatý rovněž na horniny, které jsou důležité jako surovina pro stavební materiály, jako cihlářská hlína, šterkopísky a kamenina. Z ostatních surovinových zdrojů je nejvýznamnější rašelina a v některých lokalitách také vápenec. Proto je rozvinut průmysl zpracovávající tyto suroviny.

Celková rozloha kraje představuje 11 347 km², čímž se řadí na páté místo mezi kraji ČSFR. Nízká hustota osídlení – 61 osob na km² souvisí s geografickým charakterem kraje, v němž se na velké části území rozkládají lesy a vodní plochy. Počtem obyvatel 700 tis. osob představuje 4,5 % obyvatel ČSFR a řadí se na poslední místo mezi kraji. Přitom nejvíce obyvatel se koncentruje do krajského města, které již dosahuje téměř 100 000 obyvatel.

Průmyslová výroba je koncentrována především v českobudějovické aglomeraci a významný je podíl průmyslu v okrese Tábor a Strakonice. I přesto, že kraj svým objemem průmyslové výroby nepatří mezi oblasti s rozhodujícím podílem na produkci republiky, zaujímá v řadě oborů významné postavení. Patří sem například konfekční průmysl, papírenský, dřevozpracovatelský a textilní. V některých druzích výrobků je průmysl kraje dokonce monopolním výrobcem v celé republice. Jedná se zejména o karburátory, kompresory pro motorová vozidla, zapalovací svíčky a diagnostické přístroje, jehly, tužky, knoflíky,

smaltované nádoby, některé kancelářské potřeby a v posledních letech přibyla také optoelektronika. Čtvrtinu průmyslové produkce kraje tvoří strojírenství, další čtvrtinu potravinářský průmysl. V průmyslu je zaměstnáno 35 % pracovníků z celkového počtu pracujících v hospodářství kraje.

V rostlinné výrobě se pěstují ve větším rozsahu obiloviny, len, píce, významná je zejména výroba brambor. V jednoletých pícech převažuje kukuřice. V živočišné výrobě zaujímá první místo chov skotu a dále chov prasat. V kraji se rovněž pěstuje drůbež, v jejímž chovu převládá vysoká specializace.

Dlouholetou tradici má v jižních Čechách rybářství. Celková vodní plocha zaujímá 44 tisíc ha, z toho plocha rybníků s chovem ryb představuje 25 tis. ha. Významná je produkce tržních ryb, kterou se kraj podílí v rámci ČR téměř 50 % a velmi úspěšný je chov vodní drůbeže (kachen a hus).

Stavebnictví se rozhodující měrou podílelo na investiční výstavbě kraje. Do provozu byla uvedena řada nových průmyslových kapacit, provedena rekonstrukce průmyslových závodů a rozšířena výrobní základna pro zemědělství. Řada staveb významně ovlivnila ekonomiku i životní úroveň kraje. Kromě výstavby v kraji byli jihočeští stavbaři pověřováni závažnými úkoly mimo kraj, především v hlavním městě Praze (rekonstrukce Národního a Tylova divadla, výstavba Domu bytové kultury apod.).

Důležitou úlohu hraje doprava, kde došlo zejména po r. 1950 k růstu výkonů jak železničního, tak také automobilového dopravního systému. Železniční síť je v kraji dostatečně hustá. Parní trakce skončila provoz v r. 1980 a v současné době je téměř dokončena elektrifikace hlavních tahů. Podíl silniční dopravy na celkové přepravě roste a v dopravě osob se podílí více než 80 %. Autobusové spojení mají v současné době všechny obce v kraji.

V Jihočeském kraji je 6 205 památkových objektů, z toho více než 1 200 má celostátní význam. Patří mezi ně například 8 městských památkových rezervací (zejména historické části měst Český Krumlov, Tábor, Jindřichův Hradec a Slavonice), 17 městských památkových zón, 17 vesnických památkových rezervací, 50 vesnických památkových zón a 129 historických parků a zahrad. Pouze 10 objektů (hradů a zámků) je přístupno návštěvníkům za vstupné. V kraji jsou vyhlášeny 2 velkoplošné chráněné krajinné oblasti (Šumava a Třeboňsko), v posledních dnech k nim přibyla oblast Blanského lesa.

Hodnota přírodního prostředí, s vysokou lesnatostí, vodními plochami a velkým počtem kulturních památek je využívána k turistice a rekreaci občany celé ČSFR i zahraničními turisty. Zejména oblast Lipna, Orlíku, jihočeských rybníků a Šumavy je cílem mnoha turistů. V kraji je k dispozici 84 hotelů s 5,5 tis. lůžek, 73 ubytovacích hostinců, 62 turistických ubytoven, 53 chatových osad, 16 autokempinků, 8 stanových táborů a 84 veřejných tábořišť. Specifikou kraje je individuální rekreace, pro kterou je využíváno více než 20 tis. rekreačních chat a chalup. Lázeňské služby jsou poskytovány ve 3 městech (Třeboň, Vráž a Bechyně).

V současné době ovlivňuje ekonomický a sociální vývoj Jihočeského kraje výstavba jaderné elektrárny v Temelíně s projektovaným výkonem 4 000 MW. Přestože není zcela jasné, jak bude ve výstavbě pokračováno a zda bude celý projektovaný výkon zajištěn (zatím se předpokládá dokončení 2 bloků s výkonem po 1 000 MW), má tato největší investiční akce v ČSFR dopad do struktury zaměstnanosti v kraji, zejména v okrese České Budějovice. Po uvedení elektrárny do provozu bude Jihočeský kraj dosahovat přebytku ve výrobě elektrické energie, jsou rovněž zpracovány koncepce na využití odpadního tepla v zemědělství a pro vytápění měst.¹⁶

¹⁶ Honner a kol. 1990, s. 7-10.

3. Historické pozadí

Od komunistického převratu v roce 1948 až po studentskou demonstraci o více než čtyřicet let později nebylo Československo demokratickou zemí. Snaha o vybudování státu sovětského typu přežila mimo jiné i pokus o reformu uvnitř samotného socialismu v nadějných 60. letech. Odpovědí na tzv. Pražské jaro byla okupace sovětským vojskem a následné období označované jako normalizace. Komunistický režim se pokoušel obnovit kontrolu nad společností a upevnit svou nadvládu.¹⁷ Normalizační každodennost byla ale stále více narušována (Prohlášení Charty 77, hudební underground, protirežimní snahy československého exilu aj.).¹⁸ „*Od poloviny 80. let bylo jasné, že komunistický režim ve staré podobě nemůže v moderním světě přežít.*“¹⁹

3.1. Situace v letech 1985-1988

V roce 1985 se funkce generálního tajemníka Komunistické strany Sovětského svazu ujal Michail Sergejevič Gorbačov. Jeho oficiální vyhlášení reformem, neboli program přestavby – perestrojky, navazovalo na tradici socialistických pokusů o změny, tentokrát už ale nikoliv pouze rétoricky, ale přípravou a přijetím skutečných, nejen hospodářských reformem.²⁰ „*Právě v oblasti hospodářství se však začalo projevat, že stabilita nemusí nutně být projevem neměnné cesty socialismu, nýbrž že může poukazovat na úpadek. V této situaci se stále jasněji ukazovalo, že Sovětský svaz stojí před nutností změny.*“²¹ V ČSSR také sílila „*nechuť nemalé části obyvatelstva, která zatím setrvala v pasivitě, ale byla znechucena politikou normalizátorů a jejich naprostou neschopností řešit kupíci se problémy. Veřejnost také s nelibostí pozorovala stále očividnější zaostávání Československa za vyspělým světem a*

¹⁷ Pernes 1998, s. 184.

¹⁸ Končelík, Večeřa, Orság 2010, s. 207.

¹⁹ Pernes 1998, s. 184.

²⁰ „*Pokusy o reformy nebyly výsadou šedesátých nebo osmdesátých let, nýbrž byly vlastní prakticky celým dějinám Sovětského svazu, a potažmo i ostatních socialistických států. Pro označení změn – tedy pro kritiku negativních jevů, vymezení žádoucího směru a ideálního cíle – se však až do poloviny osmdesátých let užívaly shrnující pojmy jako „intenzifikace“ či „zdokonalení rozvinutého socialismu“.*“ (Pullmann 2011, s. 24)

²¹ Pullmann 2011, s. 42.

*hlavní vinu spatřovala v přetrvávání totalitního režimu.*²² Gorbačov pokus o přestavbu přinesl „určité zmírnění komunistické nadvlády v Sovětském svazu, což jako obvykle ovlivnilo vývoj ostatních zemí sovětského bloku. Urychlil se rozklad totalitního režimu nejprve v Polsku, pak v Maďarsku i bývalé NDR a posléze v Československu, Rumunsku a Bulharsku.“²³

V roce 1986 byl generálním tajemníkem znovu zvolen Gustáv Husák, konaly se poslední volby do zastupitelských orgánů, kterých se zúčastnilo téměř 100% zapsaných voličů. O rok později, v prosinci 1987 Husák ze své funkce odstoupil (působil už jen jako prezident republiky) a nahradil ho Miloš Jakeš. V médiích se začínají uveřejňovat zprávy, o kterých veřejnost slyší oficiální cestou poprvé – např. přiznání výskytu AIDS v Československu, informace o dopadech jaderné havárie v Černobylu na území naší republiky nebo článek k 50. výročí úmrtí osobnosti T. G. Masaryka.²⁴

3.2. Rok 1989

Navzdory přelomovým zahraničním událostem – postupný pád komunistických režimů v Polsku, Maďarsku, Rumunsku i Východním Německu – se situace v naší republice zdála být stabilizovaná. I přesto přinesl rok 1988 několik událostí, které zpětně můžeme označit za jistou předzvěst blížících se změn, i když nijak zásadně nenarušily systém. Lidé spojení s Chartou 77²⁵ připravili první číslo samizdatových Lidových novin, v den výročí okupace Československa se poprvé po devatenácti letech konaly protestní masové demonstrace. Vznikaly také nové občanské iniciativy odmítající nedemokratický režim – Hnutí za občanskou svobodu (HOS) nebo Československý helsinský výbor (ČHV).

²² Prokš 1993, s. 50.

²³ Prokš 1993, s. 51.

²⁴ Adamová, Mates 1998.

²⁵ V roce 1976 se spojily názorově nesourodé skupiny občanů, kteří nesouhlasili s represivním postupem čs. mocenských orgánů proti undergroundové skupině Plastic People of the Universe. U zrodu Charty 77 stáli mj. J. Hájek, V. Havel, Z. Mlynář, J. Patočka. V prosinci 1976 začaly být shromažďovány podpisy občanů různého politického i profesního zaměření pod prohlášení Charty 77. V den zveřejnění 1. ledna 1977 nesla podpisy 242 lidí. Charta 77 si vytkla za cíl vést konstruktivní dialog s politickou a státní mocí. Zejména upozorňovala na různé konkrétní případy porušování lidských práv, vedla jejich dokumentaci, a také navrhovala řešení. (Tomáš Vlček: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/ch77.php>; Pacner 1997, s. 472)

Zásadním datem nejenom pro tuto bakalářskou práci, ale především pro dějiny československé společnosti, byl rok 1989. Začal tzv. Palachovým týdnem – mezi 15. a 20. lednem se uskutečnila řada protestních shromáždění jako připomenutí výročí smrti studenta Jana Palacha. Tyto demonstrace byly tvrdě potlačeny ze strany policie a následovaly také exemplární tresty pro některé účastníky, mimo jiné např. i pro Václava Havla. V červnu tohoto roku se silící opoziční nálada potvrdila v prohlášení nazvaném „Několik vět“²⁶, které se zasazovalo o propuštění politických vězňů a svobodu shromažďování a projevu. Uveřejněno bylo v Lidových novinách a podepsalo jej asi 40 000 občanů, včetně řady známých osobností. Komunistické orgány na to reagovaly jednak proti-kampaní v Rudém právu a také neslavně slavným projevem generálního tajemníka Miloše Jakeše v Červeném hrádku²⁷. Pokračovaly také různé protirežimní demonstrace, ať už u příležitosti 1. května, výročí okupace 21. srpna nebo v rámci oslav vzniku Československa 28. října – všechna tato shromáždění byla rozehnána policií, nicméně už bylo zřejmé, že komunistický režim se vyčerpal.

„Dialog se státní mocí, k němuž vyzvala politická opozice v svolání Charty 77, došel naplnění až o dvanáct let později, v listopadu 1989.“²⁸ Do novodobých českých dějin se zapsal především 17. listopad, kdy si pražští vysokoškoláci na oficiální demonstraci připomínali 50. výročí uzavření českých vysokých škol v protektorátu. „Průvod, který se po ukončení oslav vydal přes Vyšehrad do centra města, byl na Národní třídě násilím zastaven pořádkovými silami. Hned následujícího dne studenti pražských vysokých škol (zprvu zvláště Akademie múzických umění a Karlovy univerzity) vyhlásili stávkou.“²⁹ V následujících dnech se konaly další demonstrace za účasti desítek tisíc lidí jako protestu proti zásahu z Národní třídy, a to nejenom v Praze. 19. listopadu bylo založeno Občanské fórum jako demokratické seskupení zastupující protestující občany, vůdčí osobností se stal Václav Havel. OF se zhostilo úkolu jednat se státními představiteli a v dalších dnech tak probíhala řada setkání

²⁶ Celý text petice je k dispozici: *Lidové noviny* léto 1989, roč. 2, č. 7-8, s. 2.

²⁷ Jakeš vystoupil před stranickými kolegy za účelem ostrého odsouzení petice „Několik vět“. Ve snaze zdiskreditovat její signatáře se ale spíše proslavil svými zmatenými výroky, např. na adresu některých umělců, jejichž roční příjmy kritizoval nebo postěžováním si na vlastní pocit osamocení, doslova „jako kůl v plotě“ v souvislosti s apelem na to, aby strana měla důležitou podporu od lidí a mohla se tak zaštitit tím, že změny činí právě v souladu s potřebami lidí. (ukázka z projevu na internetovém serveru www.youtube.com)

²⁸ Končelík, Večeřa, Orság 2010, s. 255.

²⁹ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011, s. 361.

zástupců tohoto orgánu s vládou. Výsledkem byly postupné rezignace čelných představitelů komunistické strany, udělení amnestie politickým vězňům, zrušení ústavních článků o vedoucí roli KSČ a marxisticko-leninské ideologie a celá řada dalších kroků vedoucích neodvratně k nastolení demokracie v naší společnosti. „*Po jednáních mezi zástupci OF a delegací federální vlády a Národní fronty došlo na začátku prosince 1989 k rekonstrukci republikových vlád i federální vlády a vzniku tzv. vlády národního porozumění.*“³⁰ 29. prosince 1989 byl prezidentem zvolen Václav Havel.

3.3. Počátky demokracie v ČSR

Následující období jako zárodek znovuobnovené demokracie v Československu bylo ve znamení velkých změn. Na konci února 1990 byl zahájen odsun sovětských vojsk z našeho území, ve stejné době došlo ke zrušení orgánu Státní bezpečnosti a v červnu téhož roku se konaly první svobodné demokratické volby do parlamentu, ve kterých zvítězilo Občanské fórum (ale úspěchu došla i celá řada dalších nově vzniklých politických stran a hnutí).

Obnova demokracie ale nebyla snadnou záležitostí, především po hospodářské stránce. Bylo potřeba vyrovnat se s pozůstatky komunistického zřízení, ale značné obtíže přineslo také nové uspořádání tzv. tržní ekonomiky. V říjnu 1990 schválilo Federální shromáždění zákon o tzv. malé privatizaci, v následujících letech byla zprivatizována většina doposud státního majetku. Československá ekonomika se také otevřela zahraničnímu kapitálu a novým investorům.³¹

Také vnitřní uspořádání našeho státu vyžadovalo rychlé nalezení nejlepšího řešení. Společné soužití Čechů a Slováků v rámci jednoho zřízení bylo narušeno četnými problémy. Především ze strany slovenských politických představitelů se začala ukazovat touha po vlastním státě a dlouhá jednání tak skončila usnesením platným k 1. lednu 1993 – zástupci vládnoucích stran obou zemí se dohodli na zániku federace a vzniku jednotlivých samostatných států, České a Slovenské republiky. Naším prezidentem byl opět zvolen Václav Havel.³²

³⁰ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011, s. 361.

³¹ Pernes 1998, s. 222-223.

³² Tamtéž.

3.4. Transformace médií

„Nástup liberálně demokratického režimu s tržními vztahy, dominujícím soukromým vlastnictvím a neoliberálním hodnotovým rámcem znamenal přechod z autoritářského modelu řízení médií sloužících především propagandistickým a ideově osvětovým cílům předlistopadového režimu k systému, v němž mají masová média být především institucí svobody projevu a fórem (veřejným prostorem) sloužícím k diskusím o věcech veřejného zájmu, ale také – a směrem k současnosti stále zřetelněji – oblastí soukromého podnikání poskytující zábavu a rozptýlení.“³³

Nastolenou otázkou po sametové revoluci bylo co dál, jakou cestou se vydat. V úvahu připadaly dvě alternativy dalšího vývoje. *„První z nich chápala nastávající vývoj jako přechod od socialismu ke kapitalismu. Základní směřování se dá označit jako budování kapitalismu, znovuvytvoření občanské společnosti a liberální ekonomie v postkomunistickém světě.“³⁴* Druhá alternativa našla označení společenská transformace a dnes je jím označován celý historický vývoj postsocialistických společností. Na jejím počátku stály především změny politické povahy, následované ale velmi rychle změnami v institucionálním uspořádání ekonomiky a také v institucích kulturních.³⁵ *„Sametová revoluce nebyla tedy ani procesem náhlým, nýbrž spíše pozvolným – její dovršení v politické oblasti se prolno s dalšími významnými změnami sociálně ekonomické a kulturně civilizační povahy, stalo se zkrátka součástí širšího procesu postsocialistické společenské transformace.“³⁶*

„Česká média prošla – stejně jako celá společnost – na počátku 90. let obdobím transformace, během níž se změnil právní a ekonomický kontext působení médií, jejich postavení a funkce ve společnosti, stejně jako organizace práce v médiích, její technické podmínky a podoba a obsah samotné mediální produkce. Transformace českých médií začala hned v listopadu 1989, kdy se změnilo obsahové ladění médií a zásadním způsobem se oslabila jejich vazba na stát.“³⁷

³³ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011, s. 368.

³⁴ Machonin 2005, s. 139.

³⁵ Tuček 2003, s. 25.

³⁶ Machonin 2005, s. 138.

³⁷ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011, s. 365.

Proces transformace médií je silně propojen s celkovou demokratizací společnosti – ta nemohla být úplná bez nezávislosti médií a naopak. Potřebné změny v mediální oblasti se odehrály na několika rovinách, které se dají shrnout do pěti základních bodů. Jsou to deetatizace (odstátnění) médií, privatizace, vznik médií veřejné služby, internacionalizace a změna mediální legislativy.³⁸

Všechny tyto kroky spolu samozřejmě velmi úzce souvisí, většinou se tedy paralelně doprovázely, nebo na sebe navazovaly. Jedním z prvních požadavků společnosti bylo oddělení médií od státu, to se týkalo jak tisku, jehož vydavatelem byly jednotlivé orgány KSČ, tak i vysílacích médií – televize a rozhlasu, které rovněž byly řízeny státem. Tak byla nastolena otázka vlastnictví médií, která byla vyřešena privatizací. Kromě vytvoření vlastnické struktury médií se začal utvářet také trh reklamy. I když se z počátku zdálo, že princip veřejné služby u nás nevznikne³⁹, nakonec se odstátnění Československého rozhlasu a televize podařilo právě touto cestou a česká média tak vytvořila tzv. duální systém svého fungování. Dalším krokem, který mimo jiné velmi výrazně ovlivnil podobu právě regionálního tisku, byl vstup zahraničních vlastníků na český trh. V neposlední řadě, ve skutečnosti naopak spíše nejdříve ze všeho bylo potřeba změnit mediální legislativu tak, aby všechny zmíněné procesy vůbec mohly proběhnout.

³⁸ Jirák 2009.

³⁹ „Pro vývoj vysílacích médií byla příznačná silná a politicky podporovaná orientace na rozvoj soukromých médií. Postavení médií veřejné služby, která vznikla odstátněním bývalých státních médií, bylo stále velmi nejisté. Pravicově orientovaná vrstva politiků nepřijala koncept duálního systému za svůj, „veřejnoprávnost“ médií znevažovala a jednoznačně podporovala vznik soukromých médií.“ (Bednařík, Jirák, Köpplová 2011, s. 377-378)

4. Mediální legislativa a cenzura

4.1. Kontrolní systém

Legislativní rámec fungování médií po celé období normalizace vycházel z tzv. „Moskevského protokolu“⁴⁰, který političtí představitelé ČSSR podepsali 26. srpna 1968 jako vyjádření souhlasu s intervencí vojsk Varšavské smlouvy.⁴¹ Kromě dalších závazků byl součástí protokolu také požadavek na znovuzískání kontroly nad médii po období uvolněného „Pražského jara“. V této souvislosti byla především zrušena svoboda tisku - zákon přijatý 13. září 1968 opětovně zavedl cenzuru a také ustanovil ÚTI⁴². Novým Ústavním zákonem o československé federaci⁴³ (začal platit 1. ledna 1969) byl ustanoven konečný systém cenzury, dosavadní ÚTI byl přejmenován na Český úřad pro tisk a informace (ČÚTI) a přesněji se formulovaly jeho úkoly. Dohled nad cenzurním aparátem příslušel Federálnímu výboru pro tisk a informace (FVTI).⁴⁴

Ani tento kontrolní systém ale nevydržel až do konce, na začátku 80. let došlo k jeho pozměnění. Především byl založen Federální úřad pro tisk a informace⁴⁵ (FÚTI), který převzal dohled nad celostátními médii a další úkoly orgánů ČÚTI a SÚTI. Ty se nadále staraly právě o krajský, okresní a podnikový tisk až do dubna 1988⁴⁶, kdy byly zrušeny.⁴⁷

⁴⁰ *Protokol o jednání delegace SSSR a ČSSR*, dokument v několika bodech popisoval výsledky jednání. (<http://www.just.wz.cz/view.php?cisloclanku=2005010125>)

⁴¹ Končelík, Večeřa, Orság 2010.

⁴² Úřad pro tisk a informace; Zákon č. 127/1968 Sb. o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků.

⁴³ Zákon č. 143/1968 Sb. Ústavní zákon.

⁴⁴ Končelík, Večeřa, Orság 2010.

⁴⁵ Zákon č. 180/1980 Sb. o zřízení Federálního úřadu pro tisk a informace.

⁴⁶ Zákon č. 60/1988 Sb. o změnách v organizaci a působnosti ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky.

⁴⁷ Končelík, Večeřa, Orság 2010.

4.2. Cenzura

Důležitým nástrojem všech těchto orgánů byla následná cenzura⁴⁸. „Pouze u vybraných médií v některých případech (například při výročních intervencích) přistupovaly úřady k režimu cenzury předběžné. Základním stavebním prvkem nového mediálního systému tak byla autocenzurní aktivita autorů a novinářů, což vedlo k návratu služebnosti a uniformity jako základních charakteristik normalizační žurnalistiky.“⁴⁹

Následná cenzura byla výhodnější především proto, že odpovědnost za případná ideologická pochybení už nenesl jen cenzor (jako u systému předběžné cenzury), ale sankce se mohly dotknout redaktorů, šéfredaktorů i vydavatele. To zároveň posilovalo i autocenzuru u jednotlivých redaktorů a každý z nich tak sám sebe přesně hlídal v tom, co a jak napíše, resp. nenapíše.

Zásadní roli autocenzury popisuje i tehdejší redaktor Jihočeské pravdy Ivan Mls. „Tenkrát existovalo něco, čemu se dneska říká autocenzura. Člověk už tak zhruba věděl, odkud kam jsou ty mantinely, takže se maximálně dostal na nějakou hranu a za tu hranu ani nešel. Už dopředu prostě věděl, že kdyby s tímhle tématem přišel a napsal by to sebelíp, tak to stejně nemá šanci na vyjítí, protože už je to za nějakou hranicí. Takže jsme se hlídali v podstatě sami.“⁵⁰

Autocenzura jako taková ovšem existuje i dnes. Rozdíl je v tom, že dnes je vnímána spíše tak, jak jí popisuje novinářka Mirka Nezvalová. „V každém člověku musí být určitá míra autocenzury, protože jsou věci, které člověk řekne off record, a pomůžou novináři pochopit problém. Ale jestliže člověk řekne off record, tak já je v tom článku nemůžu zneužít. To není opatrnickví, to je prachobyčejná lidská slušnost.“⁵¹ Zatímco v systému, kde mají být média

⁴⁸ Preventivní cenzuru úřady využívaly především v prvních letech normalizace (vedle personálních čistek v řadách novinářů po roce 1968). Postupně začala převažovat cenzura následná, kterou byli pověřeni vedoucí pracovníci redakcí. Na konci 80. let už se v praxi využívala převážně silná autocenzura.

⁴⁹ Končelík, Večeřa, Orság 2010, s. 195.

⁵⁰ Informace získány z rozhovoru s Ivanem Mlsem. (1. 2. 2011)

⁵¹ Informace získány z rozhovoru s Mirkou Nezvalovou. (15. 2. 2011)

tzv. poplatná době, dochází k „proměně principu autocenzury z roviny mravně podmíněné sebekontroly do roviny pragmatického vyhovování tlaku režimu.“⁵²

Rozsah možných příčin k uvalení sankcí byl široký. Stačilo nevhodné zakomponování příspěvku na stránce či v konkrétním vydání, opomenutí kritiky Západu nebo dokonce propagace čehokoliv z kapitalistického Západu, nedodržování zásad tzv. konstruktivní kritiky a další. „Spíše se hlídalo, aby v novinách nevyšla nějaká kravina, která by se dala zneužít, protože to, co člověk bral jako normální věc, ideologičtí šéfové z KSČ brali jako různé provokace. Mohl vyjít třeba nevhodný titulek, který evokoval jméno stranického funkcionáře nebo se úplně nevinný text sešel v novinách s nevhodnou fotkou, ke které sice nepatřil, ale byly vedle sebe, už si z toho někdo vydedukoval něco, co ani nemusela být pravda a rozjelo se pátrání, kdo za tím stojí, jestli to udělal schválně.“⁵³ Ke konkrétním postihům ale nedocházelo příliš často, právě díky již zmíněné silné autocenzuře ze strany novinářů.

4.3. Změna mediální legislativy

„Svoboda projevu a informací tvoří jeden z pilířů každého demokratického systému... V evropských demokraciích jsou všeobecně odmítány vládní intervence v podobě jakékoliv cenzury, administrativní opatření nepřiměřeně omezující vydavatelské aktivity. Naopak v řadě zemí je tradiční liberální prostředí doplněno pozitivní povinností podporovat svobodu tisku a pluralitu názorů.“⁵⁴

„Ústavní úprava svobody projevu v České republice, tak jak vyplývá z čl. 17 Listiny základních práv a svobod, odpovídá v hlavních rysech mezinárodní úpravě lidských práv.“⁵⁵

„Svoboda tisku je přitom jasně zajištěna jako součást obecné svobody projevu.“⁵⁶ To ovšem platí v kontextu polistopadových změn v naší společnosti a zrodu nové ústavy ČR.

⁵² Köpplová: Média a jejich role v totalitním systému: In: Ústav soudobých dějin. Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989 [online]. Dostupné z http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf. S. 9.

⁵³ Informace získány z rozhovoru s Ivanem Mlsem. (1. 2. 2011)

⁵⁴ Chaloupková 2011, s. IX.

⁵⁵ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze 4. listopadu 1950. (Chaloupková 2011)

⁵⁶ Chaloupková 2011, s. X.

Samotné tiskové právo má na našem území počátky zhruba v polovině 19. století, přičemž vycházelo z rakouské předlohy. „Po únoru 1948 zaznamenalo tiskové právo odklon od demokratických prvků, když postupně byla omezována svoboda tisku i projevu.“⁵⁷ Nový zákon z roku 1966 upravoval podmínky nejenom periodického tisku, ale i dalších sdělovacích prostředků a vydržel až do roku 1990, kdy byl novelizován v souladu s nově přijatou ústavou a tedy zaručenou svobodou projevu, slova a tisku. „Rozsah novely však byl limitován naléhavostí požadavků na urychlené provedení nezbytných změn s tím, že komplexní problematika, reflektující hlubokou a dlouhodobou demokratizaci právních vztahů v oblasti tisku, měla být řešena až v souvislosti s přípravou a přijetím zcela nového tiskového zákona, resp. mediálního zákona.“⁵⁸ Tento nový tiskový zákon byl ale přijat až v roce 2000, přestože komplexní řešení problematiky médií (tisku, rozhlasu i televize) si dala první demokratická vláda za cíl už po prvních svobodných volbách v červnu 1990.⁵⁹ „V roce 1992 byl do Federálního shromáždění předložen návrh zákona o hromadných sdělovacích prostředcích, který měl povahu univerzálního mediálního zákona. Nesetkal se však tehdy s pochopením ani u novinářské veřejnosti (zejména kvůli v něm zakotvené povinnosti autorizace rozhovorů), ani u poslanců (registrační procedura byla popsána velmi detailně a způsobem, který nebyl příliš daleko byrokratickým praktikám), a vláda jej vzala zpět.“⁶⁰

První krok směrem ke svobodnému fungování médií v nových podmínkách byl ovšem učiněn již 29. listopadu 1989, když Federální shromáždění schválilo ústavní zákon č. 135/1989 Sb. jako úpravu dosud platné Ústavy československé socialistické republiky.⁶¹ Tento zákon „vypustil článek 4 o vedoucí úloze KSC ve společnosti i ve státě. I na základě této změny ústavy přestala média podléhat kontrole Ústředního výboru a dalších orgánů KSC a Národní fronty“.⁶²

Podobně byl novelizován i platný tiskový zákon (č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích), a to 28. března 1990. Federální

⁵⁷ Chaloupková 2011, s. XIII.

⁵⁸ Chaloupková 2011, s. XIV.

⁵⁹ Benda 2007, s. 37.

⁶⁰ Benda 2007, s. 39.

⁶¹ Benda 2007, s. 27.

⁶² Tamtéž.

shromáždění ČSSR v něm především změnilo ustanovení, která byla v rozporu s novou ústavou a vůbec nově nastolenými demokratickými podmínkami⁶³: „byly zrušeny cenzurní a sankční pravomoci Federálního úřadu pro tisk a informace (FÚTI – v květnu byl tento úřad bez náhrady zrušen úplně), vypuštěno ustanovení o vedoucí úloze KSČ, nahrazeno dřívější licencování jakékoli vydavatelské aktivity značně jednodušší procedurou pouhé registrace a umožněno soukromé podnikání v oblasti hromadných sdělovacích prostředků.“⁶⁴

Nové fungování médií musela zajišťovat i řada dalších, nejenom mediálních zákonů. Zásadní dopad na něj měly především zákony doprovázející přechod od centrálně plánované ekonomiky k ekonomice tržní. Jeden z nejdůležitějších, zákon o velké privatizaci byl přijat v únoru 1991. Byl jím „ustanoven Fond národního majetku a stanovena pravidla přechodu státního vlastnictví do soukromých rukou“.⁶⁵ Ještě předtím, 9. ledna 1991 byla přijata už zmíněná Listina základních práv a svobod, která mimo jiné obsahovala i pro periodický tisk důležitý článek 17. „Žádný právní předpis se však nevěnoval podrobnější úpravě majetkových poměrů v tištěných médiích. Jediným zákonem, který od počátku 90. let jistým způsobem omezoval vlastnické poměry v tištěných médiích, byl zákon o ochraně hospodářské soutěže, který nabyl účinnosti 1. března 1991.“⁶⁶

⁶³ Benda 2007, s. 27.

⁶⁴ Benda 2007, s. 36.

⁶⁵ Benda 2007, s. 28.

⁶⁶ Benda 2007, s. 29.

5. Jihočeská pravda a její role v mediálním systému do roku 1989

Československý stát v letech 1948-1989 řídila vedoucí politická strana - Komunistická strana Československa. Ideologie této strany vycházela z myšlenek marxisticko-leninské teorie. Komunistický aparát se snažil proniknout do všech oblastí lidského života, ovlivnit veškerý hospodářský, politický a kulturní život země. Budeme-li chápat ideologii obecně jako „uzavřený systém přesvědčení a pojmů, který ve společnosti slouží k prosazování a ospravedlňování mocenských zájmů“⁶⁷, pak takový systém potřebuje být popularizován a prosazován. A právě média se potom mohou stát účinným nositelem ideologií a nástrojem propagandy, jedním z nich se tak staly i noviny.

Noviny tedy byly součástí státního aparátu, který můžeme označit jako ideologický. To je takový „soubor prostředků prosazování hegemonie vládnoucí třídy, který systém používá proti svým odpůrcům a nositelům rezistence, přičemž postupuje nenásilnou metodou; v totalitních státních systémech má své specifické místo, stará se o dodržování zásad státní ideologie“.⁶⁸ V ČSSR tímto způsobem noviny sloužily vládnoucí komunistické straně, tedy „především k podpoře jedinečného historického poslání komunistického hnutí, a tím k ospravedlnění výlučného mocenského postavení komunistické strany.“⁶⁹

V souladu s výše uvedenými úkoly a předpokládanými účinky sdělovacích prostředků byla nejvýznamnější média spjatá přímo s politickými stranami, byla tedy jejich ústředními deníky. Byly to především Rudé právo (KSČ), Svobodné slovo (ČSS) a Lidová demokracie (ČSL). „Důležité místo ve struktuře tisku zastávaly listy společenských organizací – Mladá fronta (svazy mládeže), Práce (ROH), státních orgánů – Zemědělské noviny (ministerstvo zemědělství) a Obrana lidu (ministerstvo národní obrany).“⁷⁰ Nezastupitelnou roli měly ale také listy regionální, Jihočeskou pravdu nevyjímaje.⁷¹

⁶⁷ Jandourek 2001, s. 105.

⁶⁸ Reifová 2004, s. 240.

⁶⁹ Köpplová: Média a jejich role v totalitním systému: In: Ústav soudobých dějin. Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989 [online]. Dostupné z http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf. S. 9.

⁷⁰ Köpplová: Tisk: In: Ústav soudobých dějin. Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989 [online]. S. 14.

⁷¹ Dále to byla plzeňská Pravda, královéhradecká Pochodeň, středočeská Svoboda, labskoústecký Průboj, ostravská Nová Svoboda a brněnská Rovnost.

5.1. Počátky Jihočeské pravdy

Historicky první číslo novin vyšlo 19. května 1945. Navazovaly především na tradici jiného, předválečného, komunistického periodika Jihočeský dělník. Po následném sloučení s dalším jihočeským listem Jihočech (a zániku nekomunistických novin) získala Jihočeská pravda prakticky monopolní postavení v regionu.⁷² Z počátku se nejednalo o deník, noviny vycházely jednou týdně (přitom mezi prvním a následujícím číslem byl ještě delší rozestup, když druhé číslo vyšlo až 6. června 1945), každou středu. V letech 1954-58 vycházely dvakrát týdně a do roku 1960 se z listu stal obdeník. Každodenní tisk se tak z listu profiloval postupně, jako deník mohli čtenáři Jihočeskou pravdu začít kupovat od soboty 1. října 1960. „Zprvu vycházela šestkrát týdně kromě pondělí. Ve všední dny jednotlivá čísla měla po šesti stranách, nedělní číslo bývalo osmistránkové. Později se rytmus vydávání změnil. Přestalo vycházet nedělní číslo. Sobotní vydání se stalo i vydáním nedělním a jako takové mělo osm stran. Pondělník vycházel o čtyřech stranách. V ostatní všední dny byl dodržen rozsah šesti stran.“⁷³

První číslo deníku vyšlo v nákladu 20 000 výtisků a podle údaje v tiráži ho připravil „redakční kruh“. Konkrétně to byli R. Bureš ve spolupráci s Karlem Augustinem, a také Richardem Šerým (vymyslel název) a O. Nouzou.⁷⁴ Druhé číslo už redigoval J. Paleček jako odpovědný redaktor, od třetího čísla pokračoval jako odpovědný redaktor a vedoucí redakce Karel Augustin.⁷⁵ Majitelem a vydavatelem byla Komunistická strana Československa, resp. její krajský výbor v Českých Budějovicích. Redakce nejprve sídlila v Lannově třídě, později se několikrát stěhovala a nakonec až do příchodu nových vydavatelů zůstala ve Vrbenské ulici.⁷⁶

Úvodní číslo, které vyšlo v rozsahu čtyř stran, obsahovalo (kromě vyjádření redakčního kruhu ke vzniku listu) pouze několik článků vztahujících se k poválečnému osvobození a oslavám svobody. Titulní straně dominovaly fotografie Stalina, Dr. Edvarda Beneše a generálmajora Rudé armády Sokolovského. Na druhé straně byl zveřejněn sloupek „Slovo úvodem“ podepsaný dr. R. Burešem – ten vysvětloval důvody pro výběr názvu deníku a také jeho

⁷² Encyklopedie Českých Budějovic 2006, s. 191.

⁷³ Hudeček, Klimeš 1969, s. 15.

⁷⁴ Hudeček, Klimeš 1969, s. 7.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Encyklopedie Českých Budějovic 2006, s. 191.

základní směřování⁷⁷. Kromě Stalinovy vítězné řeči pak noviny přinesly několik reportáží, doprovázených fotografiemi ze slavení v ulicích města, děkované články směřované Rudé armádě apod.

Postupně se týdeník zaměřoval více na regionální zpravodajství, které přinášel na 4-5 stranách. „*Velmi záhy po svém vzniku si Jihočeská pravda začala všimnat velmi pozorně dění v jednotlivých oblastech kraje a věnovala pozornost zpravodajství z různých jihočeských okresů. Odráželo se to ve vytváření rubrik věnovaných místní problematice a lokálnímu zpravodajství. Tak se již v polovině září 1945 objevily v listě rubriky „Krumlovsko“ a „Strakonicko“.* Po nich následovaly další.“⁷⁸ Konkrétní – i neregionální - rubriky se utvářely velmi pozvolna až v dalších letech, ze začátku se noviny omezovaly max. na základní rozlišení článků pod hlavičky kultura, sport.

5.2. Struktura deníku v období před listopadem 1989

Další osudy Jihočeské pravdy (od roku 1960 deníku) odrážely politický a společenský vývoj v Československu. Do chodu redakce tak zasahovaly jak výrazné milníky let 1948 nebo 1968, tak ale i každodenní rutina práce spojená s fungováním novin ve státě řízeném KSČ. Cílem této práce však není zmapovat podrobné dějiny deníku Jihočeská pravda od jejího vzniku až po dnešní podobu. Následující kapitoly proto budou věnovány novinám v letech těsně před proměnou politického zřízení (jejich podoba a struktura 2. poloviny 80. let ovšem z větší části odpovídá i deníku dřívějších desetiletí).

Struktura redakce se dala přibližně rozdělit na čtyři segmenty: „*redakční sekretariát zajišťoval chod redakce, koordinaci práce oddělení a konečnou přípravu jednotlivých vydání včetně grafické úpravy listu. Ideologické oddělení se ve své činnosti zaměřovalo na život KSČ a bratrských komunistických a dělnických stran, na působení Národní fronty a společenských ideových organizací. Oddělení ekonomické se zabývalo hospodářskou politikou a konkrétní výrobní činností v oblasti průmyslu a zemědělství, otázkami dopravy a problematikou životní úrovně, činností odborů a otázkami sociálními. Zpravodajské oddělení se orientovalo na*

⁷⁷ Plný text tohoto úvodního článku je uvedený v příloze k bakalářské práci.

⁷⁸ Hudeček, Klimeš 1969, s. 16-17.

*informace z jižních Čech.*⁷⁹ Vedle pracovníků působících přímo v redakci listu mělo své korespondenty na plný pracovní úvazek v nejdůležitějších okresních městech kraje a patřili sem také další místní zpravodajové a dva zaměstnanci zabývající se dopisy čtenářů a stykem redakce s veřejností.⁸⁰

5.2.1. Grafická podoba deníku

Název Jihočeská pravda (přičemž důraz byl, přinejmenším z hlediska grafického provedení, na slově pravda, které bylo vyvedeno červeným tučným tiskacím písmem – oproti černému psacímu nápisu Jihočeská) v záhlaví listu byl doprovázen podtitulem Orgán jihočeského krajského výboru KSČ. JKV KSČ v Českých Budějovicích byl tedy vydavatelem deníku, který tiskly Jihočeské tiskárny a rozšiřovala PNS. Tomu odpovídala i výzva z horní části listu: „Proletáři všech zemí-spojte se!“, společná všem listům, které vydávala KSČ⁸¹. Deník měl několik poboček v kraji – Písek, Český Krumlov, Tábor, Jindřichův Hradec, Pelhřimov a Prachatice (tyto pobočky odpovídají zároveň okresům Jihočeského kraje, kromě okresu Strakonice, ve kterém pobočka Jihočeské pravdy nefungovala). S výjimkou Pelhřimova zůstaly tyto pobočky až do roku 1992, kdy došlo k celkové restrukturalizaci deníku. Grafické provedení listu nijak nevybočovalo z tehdejšího běžného standardu (neboli vzhled prakticky kopíroval podobu listu Rudé právo), provedení bylo černobílé, s výjimkou titulní (a někdy i další) strany, jejíž titulky podtrhovala červená barva. Nevalnou kvalitu černobílých fotografií vyvažovaly vesměs pozitivně vyhlížející snímky pracujících žen a mužů, vlídně se usmívajících státníků apod. Toto nepsané pravidlo platilo zejména pro úvodní stranu, která téměř vždy zachycovala některého významného komunistického představitele či dělníky při práci. Celkový počet stran byl nestálý, většinou vycházel deník ve všední dny o šesti stranách, sobotní vydání mívalo sedm stran a páteční číslo bylo navýšené o dalších šest stran přílohy Pro volné dny. V roce 1988 si čtenář Jihočeskou pravdu pořídil za 50 haléřů, měsíční předplatné ho vyšlo na 12 Kčs.

⁷⁹ Hudeček, Klimeš 1969, s. 10-11.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Proměny hlaviček listu v příloze bakalářské práce.

5.2.2. Stálé rubriky a témata

V souvislosti s měnícím se počtem stran nebylo striktní ani rozčlenění jednotlivých témat a rubrik uvnitř listu, ostatně jednotlivé strany neuváděly ani nadpisy signalizující případné zaměření na kulturu, sport aj. Jisté schéma se přesto dá vyzorovat. Titulní strana patřila tradičně nejdůležitějším zprávám z komunistického ústředí, ať už domácím nebo zahraničním. Většinou se jednalo o zprávy ze zasedání, opisy proslovů, závěry ze sjezdů apod. Druhá strana se věnovala dalším celostátním zprávám a především událostem z regionu. Umístění dalších tematických okruhů už se lišilo mnohdy číslo od čísla, zpravidla ale následovala strana věnovaná událostem ze světa, často spojená s rubrikou Služby čtenářům. Tato rubrika zahrnovala mimo jiné program rozhlasu, televize či divadla, zprávy o počasí, výročí dne atd. Zahraniční události nebyly v novinách prioritou, většinou byly soustředěny jen na jedné straně (s výjimkou zásadních událostí Sovětského svazu, které měly místo i na titulní straně). Nebyly to dlouhé články nebo reportáže, většinou ani neměly autora, ale byly převzaté z ČTK. Nejčastější formou byly krátké odstavce, které se postupně věnovaly největším světovým zemím (USA, Francie, Velká Británie, Německo atp.) a dále různým, i menším komunistickým zemím. Stálou rubrikou byla sekce „O čem psal světový tisk“. Následovala strana určená pro inzerci, reklamní zprávy byly soustředěny vždy pouze na jednu konkrétní stránku a nejčastěji se jednalo o nabídky pracovních pozic. Většinou hned dvě poslední strany patřily událostem ze sportu, jak krajského, tak i celonárodního – regionální sportovní události ale převažovaly, zvláštní pozornost měli fotbalisté, hokejisté a volejbalisté, velký prostor dostávala ale také cyklistika, basketbal nebo plavání. Informovalo se také o různých cvičitelských programech, důraz kladli reportéři nejenom na prvoligové týmy, ale také na nižší oblastní soutěže.

Jednotlivé dny potom přinášely různé rubriky, přílohy, častá byla i speciální tematická vydání k událostem či výročím, které KSČ považovala za důležité. V pátek tak vycházela příloha „Jihočeská pravda pro volné dny“. V té si čtenář mohl přečíst např. o významných osobnostech jihočeské kulturní historie nebo zajímavosti ze světa vědy či přírody. Nechyběly ani další zprávy z kultury včetně různých programů nebo pozvánky na aktivní víkend, stejně jako zábavný obsah – křížovka, vaření nebo čtení na pokračování. Pondělí potom v rubrice „Krátko slovem i fotografií z víkendu“ přinášelo hodnocení uplynulého víkendu a v deníku předem doporučených akcí. I pro tuto fotografickou složku vydání je příznačný jednotný styl snímků, v deníku člověk viděl pouze usměvavé, na první pohled šťastné a pracující lidi,

časté byly motivy zamilovaných dvojic na procházce nebo horlivě diskutujících zaměstnanců podniku. Fotografie neměly demonstrovat realitu, nebo ukazovat smutné a vážné situace, svým vyzněním měly pouze podporovat přehnaně pozitivní rétoriku propagandy. Tak např. reportáž o hospodářských úspěších daného podniku doprovázela fotografie ženy s popiskem „*Při plnění úkolů státního plánu pomáhají v n. p. Sukno Humpolec také pracovnice Kuby. Po zapracování dosahují dobrých výsledků*“.⁸²

V podobném duchu se na různých místech deníku objevovaly i další fotografie zaměstnanců nejrůznějších podniků, většinou ve snaze zdůraznit příkladnou práci, která navíc přináší zajímavé a oblíbené výrobky. Často se také využívalo jedné návštěvy redaktorů v daném podniku ve více číslech novin – zveřejnil se jeden hlavní článek a fotografie, v dalších dnech se ze stejného podniku objevovaly fotografie další.⁸³

Některé rubriky byly pouze jednorázové nebo občasné, mezi ty pravidelné patřily ještě např. Aktuality Národní fronty, Z práce národních výborů, Z deníku VB, Glosujeme nebo Zeptali jsme se. Velmi frekventovaným typem článků potom byla různá blahopřání (k narozeninám, výročí, úspěchu) komunistickým představitelům jak na celostátní úrovni, tak i regionálním funkcionářům. V neposlední řadě se na stránkách deníku neustále bilancovalo, a to především v souvislosti s dosaženými úspěchy socialistického hospodářství - články jako „Čtyři desetiletí proměn Pelhřimovska“⁸⁴ nebo „Čtyři desetiletí proměn Jindřichohradecka“⁸⁵ je patřičně zdůrazňovaly.

⁸² Jihočeská pravda 1988, roč. 44, č. 2, s. 2.

⁸³ Některé příklady popisů podobných fotografií: „*Každý den ušijí v milevském závodě Jitexu Písek přes devět tisíc polokošil v několika provedeních a různých barevných kombinacích.*“ (Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 9, s. 3); „*Oblíbené výrobky svrchního ošacení n. p. Jitex Písek se vyrábějí na moderních pletacích strojích. Na snímku ze základního závodu obsluhuje Lenka Shánělová okrouhlé pletací stroje Jumberca.*“ – „*Pletařka Hana Kučerová obsluhuje okrouhlý pletací stroj na výrobu sportovních šál a čepic.*“ (Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 257, resp. 258); „*Výrobky sanitární keramiky z bechyňského závodu s. p. Keramické závody Znojmo s úspěchem exportují do socialistických i kapitalistických zemí.*“ (Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 270)

⁸⁴ Jihočeská pravda 1988, roč. 44, č. 7.

⁸⁵ Některé citace z článku: „*Jindřichohradecký okres patřil v minulosti k nejzaostalejším oblastem republiky...K výrazným změnám došlo po roce 1945 a zejména po únoru 1948, které se promítly do života a práce lidí...Revoluční přeměny a pracovní výsledky v mladé socialistické republice měnily obyvatele v tvořivé lidi, kteří odhodlaně, se ctí a opravdovostí plnili úkoly minulých i současné pětiletky...*“ (Jihočeská pravda 1988, roč. 44, č. 2)

Posledním „předlistopadovým“ šéfredaktorem listu byl Vladimír Doležal, jeho zástupkyní Blanka Pirnosová⁸⁶. Tradičně silnou a důležitou roli v deníku měli dopisovatelé – tedy přispěvatelé a spolupracovníci ze všech okresů v kraji, jejichž články či příspěvky pokrývaly značnou část listu.

5.3. Orgán KV KSČ

Krajští komunističtí představitelé počítali s Jihočeskou pravdou (orgánem KV KSČ) jako s významným nástrojem propagandy - proto nejenom kontrolovali výsledky práce redakce, ale především participovali na předběžných plánech redakce a na četných schůzích a konferencích diskutovali o potřebných úkolech a způsobech jejich naplnění. Jihočeský krajský výbor KSČ jako vydavatel výrazně koncentroval a centralizoval prostřednictvím listu své mocenské postavení územního orgánu KSČ. Cíl, ke kterému jihočeský stranický orgán směřoval, byl, *„aby se list stával nejen kolektivním agitátorem a propagandistou, ale také kolektivním organizátorem dění ve společnosti.“*⁸⁷ Snaha mít krajské noviny a jejich obsah plně pod kontrolou svědčí o tom, jak KSČ roli médií vnímala. Připisovala jim *„zásadní podíl na utváření, posilování a dalším rozvíjení uvědoměle pozitivního vztahu k režimu a jeho spojencům.“*⁸⁸

5.4. Přístup vydavatelů k listu

To dokazuje i zápis plánovaného programu schůze krajské konference jihočeské organizace Českého svazu novinářů v roce 1987. Přítomní měli zhodnotit dosavadní činnost novinářů především v těchto oblastech: *„podíl jihočeských novinářů na urychlování sociálně ekonomického rozvoje a vědeckotechnického pokroku; prosazování úkolů v oblasti zvyšování*

⁸⁶ Vladimír Doležal byl do funkce šéfredaktora jmenován 18. března 1986, v tiráži byl uveden ještě 28. prosince 1989. Z novin se odešel věnovat vlastnímu podnikání, mimo jiné založil v Českých Budějovicích již v lednu 1990 nakladatelství DONA. Blanka Pirnosová jako redaktorka v Jihočeské pravdě zůstala, po listopadu 89 se věnovala především náboženské, později ekologické tematice, mimo jiné je také autorkou knihy *Koho má za zády?*, ve které zaznamenala životní osudy kardinála Miloslava Vlka.

⁸⁷ Archiv 46. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 29. 12. 1987.

⁸⁸ Köpplová: Média a jejich role v totalitním systému: In: Ústav soudobých dějin. Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989 [online]. S. 9.

*světonázorové a politické výchovy čtenářů; zvyšování účinnosti ekonomické propagandy a zkvalitňování politického zpravodajství a publicistiky*⁸⁹. Dále měli stanovit úkoly pro další období, které se v zásadě dají shrnout jako požadavek využít „*tvořivé síly krajských novinářů v zápase za realizaci politiky KSČ, za prosazování nových přístupů a metod do myšlení a jednání nejširších vrstev pracujících*“⁹⁰. Novináři měli ve své práci zajistit hluboké, nezkreslené pochopení strategické linie strany čtenáři a mobilizovat je zároveň k tvůrčímu uskutečňování politiky strany.⁹¹ Vedoucí komunističtí pracovníci měli o síle sdělovacích prostředků nepochybně vysoké předpoklady.

*„Přesvědčení vládnoucích o značné účinnosti médií a přímočarém dopadu distribuovaných obsahů na příjemce vedlo ke snaze mediované obsahy kontrolovat (v naději, že jsou tím kontrolovány i obsahy vědomí jejich příjemců) a k úsilí o to, aby média nabízela vnitřně soudržný obraz světa, v němž pozitivní významy budou spojeny s vlastním režimem a jeho spojenci, negativní významy s odpůrci a nepřáteli režimu.“*⁹² Redakce Jihočeské pravdy tak měla za úkol vycházet ve své práci především ze závěrů různých konferencí a schůzí komunistických orgánů. Usnesení na nich přijímaná měla většinou velmi podobný charakter, zdůrazňovaná témata vysoké priority se v zásadě stále opakovala.⁹³

Praktické i teoretické otázky fungování Jihočeské pravdy se řešily především na zasedání sekretariátu KV KSČ, kde se přihlíželo k případným závěrům a výsledkům celostátních krajských konferencí.

⁸⁹ Archiv 21. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 30. 12. 1986.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Köpplová: Média a jejich role v totalitním systému: In: Ústav soudobých dějin. Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989 [online]. S. 9.

⁹³ Nejčastěji se usnesení týkala úlohy Jihočeské pravdy při organizačním zabezpečování různých oslav a výročí (Mezinárodní den žen, Velká říjnová revoluce apod.). Významná výročí se přitom plánovala dlouho dopředu, často v souvislosti s jinými, např. na 34. schůzi sekretariátu KV KSČ ze dne 30. 6. 1987 dospěli funkcionáři v souvislosti s oslavami Dne tisku, rozhlasu a televize a 67. výročí založení Rudého práva k tomuto usnesení: „...koncipovat v roce 70. výročí VŘSR jako pracovní se zaměřením na plnění úlohy sdělovacích prostředků v kraji při realizaci úkolů letošního roku...změny v práci jednotlivých redakcí odpovídající úkolům sdělovacích prostředků v procesu urychlení sociálně ekonomického rozvoje kraje...utváření nového myšlení lidí v souladu se závěry sjezdů Svazu českých a československých novinářů.“ Takto nekonkrétní usnesení nebyla výjimkou, jindy ale byly plány naopak velmi přesné (podrobněji dále v souvislosti s pokyny k výročí VŘSR). (archiv sekretariátu KV KSČ)

5.4.1. Způsoby kontroly obsahu

Jedním z nástrojů kontroly mediovaných obsahů byla kontrola personálního obsazení. „Šéfredaktoři významných periodik a ředitelé mediálních institucí museli být nejen loajálními a aktivními členy KSČ, ale často souběžně s funkcí šéfredaktora působili i v nejvyšších stranických strukturách – platilo to jak na celostátní, tak na regionální úrovni.“⁹⁴ Šéfredaktor Jihočeské pravdy tak musel být nejenom členem KSČ, ale zároveň byl i členem sekretariátu KV KSČ. Členství ve straně bylo nepsaným pravidlem i u dalších členů redakce. Charakter tohoto pravidla je dobře vystihnuteľný nikoliv slovem povinné, ale žádoucí. Redaktoři, kteří tuto nevyřčenou podmínku nespĺňovali, buď opustili redakci ve vlně čistek po srpnu 1968⁹⁵, nebo museli počítat s jistými pracovními omezeními. „Když člověk tu červenou knížečku měl, ať už člena nebo kandidáta, tak ne že se dostal na lepší pozici, ale dostal se i k práci, kterou by normálně nedělal. Třeba ten fotograf, který nebyl členem strany a musel třeba psát i o krajských a okresních konferencích KSČ, tak oni strašně řešili, jestli tam toho fotografa vůbec pustit, přitom fotka jako fotka, ale už zase řešili, jestli ten člověk je dostatečně spolehlivý, aby mohl takovou věc vyfotit, přitom jsou to jenom chlapíci, co sedí někde za pultem.“⁹⁶

Případné změny na pozicích redaktorů, jejichž celkový počet byl pevně stanovený v rámci aparátu JKV KSČ⁹⁷, posuzoval a schvaloval sekretariát krajského výboru strany na základě informací z ideologického oddělení KV KSČ. Politická kritéria přitom hrála při výběru nových redaktorů nezanedbatelnou roli a nešlo jen o to, zda je příslušný uchazeč členem strany nebo ne. Tak jako v dalších oblastech tehdejšího života důležitou informací k posuzování (ne)schopnosti vykonávat danou práci bylo rodinné zázemí. Stranické orgány se tak zajímaly o redaktorův původ, žádoucí a preferovaný byl samozřejmě ten dělnický či rolnický, cokoli jiného mohlo být překážkou. Stejně tak se zjišťovaly případné kontakty jak uchazeče o práci, tak i jeho blízkých rodinných příslušníků s cizinou, zaznamenávaly se především případy, kdy některý člen rodiny např. emigroval.

⁹⁴ Končelík, Večeřa, Orság 2010, s. 210.

⁹⁵ V případě Jihočeské pravdy to byli především Václav Procházka a František Hešík.

⁹⁶ Informace získány z rozhovoru s Ivanem Mlsem. (1. 2. 2011)

⁹⁷ Základní struktura JKV KSČ v příloze.

Úkol novináře byl především být loajální vůči komunistické straně a příslušným orgánům.⁹⁸ V období po srpnu 1968 se znovu „*deklarativně formulovala služebnost médií jako jejich poslání v každém totalitním režimu, znovu byla akcentována osobní odpovědnost za budování socialistické společnosti – tentokrát ovšem v podmínkách trvalé přítomnosti okupačních vojsk a s vědomím nezájmu a nechuti velké části obyvatelstva. Nástup posrpnové politické reprezentace k moci představoval pro média a novináře zásadní změnu podmínek jejich činnosti. Deklarativně byla formulována ideologická podřízenost médií stranickému vedení KSČ, jak to potvrzovaly i sjezdy ČSSN, ČSN a SZN konané v letech 1977-1987.*“⁹⁹ Pokud novinář tyto požadavky nesplňoval, jeho prohřešky se řešily na zasedáních sekretariátu a v případě jejich neodstranění se tamtéž rozhodovalo o ukončení jeho činnosti v redakci, tedy o propuštění – ve stranické rétorice šlo o „návrh na uvolnění z funkce“. V roce 1987 tak např. sekretariát ukončil novinářskou činnost redaktora Josefa Falty na základě „*nedostatečné kvality i kvantity odevzdávaných materiálů a malou operativnost při zabezpečování publicity z významných akcí okresu*“¹⁰⁰. Naopak takový novinář, který projevoval dostatečnou aktivitu v rámci různých stranických organizací (od novináře se žádala především angažovanost) a byl shledán loajálním, měl vysokou šanci na různá povýšení nebo udělení ocenění, např. krajských medailí Za zásluhy o budování Jihočeského kraje nebo čestných uznání JKV KSČ. Ve stejném roce tak byl naopak přijat do funkce redaktora – vedoucího vydání Jihočeské pravdy novinář Josef Martišek, který se podle ideologického oddělení vyznačoval správnými žurnalistickými vlastnostmi, tj. „*politický přehled a dostatečná citlivost při výběru a zařazování zpráv ČTK do listů*“.¹⁰¹

⁹⁸Tento úkol byl neustále připomínán novinářům na sjezdech, ať už přímo stranických orgánů (kterých se účastnili minimálně šéfredaktoři deníků) nebo Ústředního výboru Československého svazu novinářů. Mimo jiné zaznívala slova jako: „*Otevřenost v informování veřejnosti musí důsledně vycházet z principů politiky naší strany, rozvíjet se pod jejím vedením a kontrolou...Naše novinářská fronta se jako celek poctivě a aktivně hlásí k úkolům vytyčeným XVII. sjezdem KSČ...Rostoucí náročnost úkolů, které strana před nás, novináře, staví a ještě postaví...My novináři se cítíme být předním aktivem strany a cítíme se být povoláni k tomu, abychom přispívali k uskutečňování její politiky...*“ Ostatně závěry těchto sjezdů novinářů také zpětně řešily stranické orgány různých úrovní – nejenom tedy, že se KSČ zajímala o práci novinářů a de facto jí kontrolovala, navíc jí také následnými zjištěními hodnotila a úkolovala. (archiv Ústředního výboru Československého svazu novinářů, zasedání ze dne 2. listopadu 1987.)

⁹⁹ Archiv Syndikátu novinářů, úvod k inventáři, s. 14.

¹⁰⁰ Archiv 24. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 11. 2. 1987, s. 32.

¹⁰¹ Archiv 35. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 14. 7. 1987.

5.4.2. Plány práce Jihočeské pravdy

Ke kontrole obsahů novin sloužily např. už zmíněné tzv. plány práce redakce¹⁰², které předkládal šéfredaktor deníku na schůzích sekretariátu KV KSČ dvakrát za rok, tedy plány na I. a II. pololetí každého roku. Vzhledem ke značně nekonkrétním a blíže neupřesněným formulacím se plány většinou nijak diametrálně nelišily, často se naopak vyskytly stejné fráze jako v předešlém roce. Šéfredaktor nejprve musel zhodnotit úspěchy či neúspěchy redakce uplynulého pololetí – především se samozřejmě snažil vyzdvihnout, co se povedlo, nicméně žádaná byla i tzv. konstruktivní kritika. Tento termín byl dobře známý i všem redaktorům jako další nástroj tehdejší mocenské struktury, sloužící obecně k potlačování kritiky (především negativní). Požadavek konstruktivní kritiky byl založen na tom, aby redaktor zároveň s poukázáním na možný problém vylíčil cestu ke zlepšení, k nápravě. Konstruktivní kritika se stala velmi častým nástrojem především právě v 80. letech v souvislosti s probíhající přestavbou ve společnosti, kdy už se hovořilo o nedokonalostech a některých problematických místech, ovšem nikdy nebyl chybný celý aparát nebo systém, pouze bylo potřeba zapracovat na vylepšení. Například v článku „*Doceňujeme práci s lidmi?*“¹⁰³ se autor zabývá otázkou problematiky výběru a práce s kádry v situaci společenské přestavby. Nejprve popíše, co je ideálním cílem, co je potřeba v tomto směru: „*Na všech místech je třeba mít lidi, kteří budou schopni plnit úkoly přestavby, podněcovat a řídit iniciativu pracujících ve prospěch tohoto revolučního procesu.*“¹⁰⁴ Následuje vylíčení problémů, který souvisí právě s výchovou těchto lidí – ovšem až po zdůraznění, že tato potřeba už se prakticky začala projevovat, jen někde jsou ještě mezery: „*Proto se výchova, výběr a příprava takových lidí stále častěji a systematictěji promítá do činnosti stranických orgánů a organizací. V plné míře se to však již nedá říci o kádrových a personálních útvarech.*“¹⁰⁵ Poté podrobně popíše, kde jsou chyby a jak se projevují, nakonec navrhne možnosti, které připadají v úvahu pro řešení situace a zdůrazní již probíhající některé snahy o vylepšení: „*Při prověrkách, které jsme jenom v uplynulém roce uskutečnili v sedmi podnicích, jsme se samozřejmě snažili některé problémy řešit hned na místě. Jednali jsme se stranickými funkcionáři i s hospodářskými*

¹⁰² Zkrácený příklad plánu práce Jihočeské pravdy na I. pololetí roku 1988 (předložený na 46. schůzi sekretariátu KV KSČ v roce 1987) v příloze.

¹⁰³ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 28, s. 4.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

*pracovníky. Někde pomohla jenom rada, jinde budeme muset systematictěji spolupracovat hlavně se stranickými orgány. V následujícím období chceme využít i krátkodobých a dlouhodobých kursů v krajské politické škole, v nichž se také hovoří o současné kádrové politice strany. Mám tím na mysli zaměření našich přednášek tak, aby ještě lépe spojovaly teorii s praxí. I v tom vidíme cestu, jak dál zkvalitňovat práci KPÚ. A určitě je stále co zlepšovat.*¹⁰⁶

V hodnocení uplynulého období lze spatřovat jeden z rysů jazyka propagandy, konkrétně „*uvádění negativních jevů jako sporadických, ojedinělých, okrajových, přežívajících, popř. inspirovaných protivníkem (ne vždy a ne všechno se nám daří; objevují se ještě místy určité potíže; někdy se ještě vyskytnou problémy).*“¹⁰⁷ Ve zpětném pohledu na II. pololetí roku 1987 tak můžeme nalézt obraty jako – nepodařilo se zcela zavést, na dostačující úrovni ještě není, nepodařilo se beze zbytku splnit, rezervy zůstaly apod. Vždy byly takové negativní jevy následovány důležitým ale... a změněny tak buď v konstruktivní kritiku, nebo zastíněny řadou úspěchů, kterých bylo navzdory ojedinělým problémům v dané oblasti dosaženo.

Se specifickým jazykem totalitní propagandy souvisí i způsob referování o věcech pozitivních nebo takových, které bylo třeba patřičně vyzdvihnout. Toho si byl vědom samozřejmě i šéfredaktor při přípravě plánu práce, novináři tak dle předkládaných plánů v rámci propagandy měli za úkol: „*zobecnovat zkušenosti v praxi, publikovat příklady přínosu tvůrčí aktivity, ukazovat metodu pozitivního příkladu, popularizovat nejlepší podniky, publikovat příklady pracovního hrdinství nebo iniciativy kolektivů a jednotlivců, zevšeobecnovat dobré zkušenosti*“.¹⁰⁸

Další nezbytností bylo ukázat, že redakce bere na vědomí stanoviska a požadavky vedoucích orgánů strany a při své práci z nich bude vycházet. Předkládané plány proto zpravidla začínaly slovy jako „*...vychází (plán práce Jihočeské pravdy – pozn.) ze závěrů krajské*

¹⁰⁶ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 28, s. 4.

¹⁰⁷ Šebesta: Jazyk totalitního režimu: In: Ústav soudobých dějin. Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989 [online]. S. 6.

¹⁰⁸ Archiv 35. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 14. 7. 1987.

*konference strany a sjezdu KSČ*¹⁰⁹, popř. „...vychází mimo jiné z dokumentu *Uplatňování leninské zásady ověřené informovanosti veřejnosti tiskem, rozhlasem a televizí*“¹¹⁰. Potom už následovaly tematické návrhy k jednotlivým oddělením, jmenovitě k ekonomické publicitě a propagandě, vnitřnímu životu strany a ideologické práci¹¹¹, vnitřní politice, politickému systému a Národní frontě, zahraniční politice¹¹², tělovýchově a sportu. Veškeré úkoly, které si redakce kladla, se musely podřizovat soudobým požadavkům politiky strany. Na konci 80. let to znamenalo hlavně zvýšenou pozornost přestavbě hospodářského mechanismu, vědeckotechnickému rozvoji¹¹³ nebo popularizaci práce mladých komunistů a celkově podpoře výchovy nové generace.

5.5. Deník a proklamace ideologie

Směřování Jihočeské pravdy směrem k podpoře komunistické strany na jihu Čech oznámili první redaktoři už v úvodním čísle, v průběhu let se toto postavení deníku nijak zásadně nezměnilo, spíše naopak prohlubovalo. „*Jihočeská pravda se v padesátých letech stává výrazným propagátorem a agitátorem ve službách nové politiky orientované především na výstavbu socialismu a v souvislosti s tím se pokouší v jihočeských poměrech hrát i úlohu kolektivního organizátora budovatelského úsilí. Vydavatel listu a redakce to sami vyjádřili velmi přesně, i když snad ne právě nejvýstižněji, když ve svém přípisu ministerstvu informací a osvěty ze dne 2. května 1951 program svých novin vytyčili slovy: „Přenášení budovatelských*

¹⁰⁹ Archiv 35. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 14. 7. 1987.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ V oblasti školství a mládeže si redakce mimo jiné kladla za cíl: „*sledovat naplňování jednotlivých složek komunistické výchovy, formy mimoškolní výchovy a její vliv na žáky; popularizovat práci mladých komunistů, svazáků a předních zlepšovatelů*“. (archiv 35. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 14. 7. 1987)

¹¹² V oblasti zahraniční politiky šéfredaktor zmiňoval také tyto úkoly: „*publikace mírových iniciativ SSSR; dávat prostor lidem k vyjádření názorů ke stěžejním otázkám zachování míru; v rubrice Za zemí přátel 1x týdně věnovat pozornost přestavbě v SSSR a životu v socialistických zemích*“. (archiv 35. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 14. 7. 1987)

¹¹³ Noviny tak například změnily svou strukturu stránek v souvislosti s výstavbou jaderné elektrárny Temelín: „*od 1. 9. 1987 změna páteční přílohy Jihočeské pravdy, převést stranu 8 věnovanou mládeži a dětem na sobotní stranu 4, odtud Čtení pro každého do páteční přílohy na stranu 9, jinak dosavadní reportáže zrušeny, páteční stranu 8 věnovat vědecko-technickému rozvoji a ekologickým otázkám*“. (archiv 35. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 14. 7. 1987)

úkolů z KV-KSČ na čtenáře, propagace, agitace KSČ. Přenášení budovatelských článků z SSSR.“¹¹⁴

*„Žádaná, deklarovaná či předpokládaná role médií se ovšem podstatně lišila od skutečné.“*¹¹⁵

Co se přímo konzumentů, tedy čtenářů novin týče, především po srpnové okupaci v roce 1968 už většina lidí dobře pochopila, v jakém systému žijí, co od politické garnitury mohou očekávat, zbytky dosavadních iluzí rychle mizely. Čím déle tento stav trval, tím se lidé stávali více lhostejnými a také znalými komunistické rétoriky. Neznamená to, že by noviny neodebírali a nečetli, spíše věnovali pozornost tématům a stránkám s menším ideologickým podtextem a celkově si z novin vybírali to, co chtěli nebo potřebovali. Pokud i takové zprávy byly patřičně ideologicky zabalené, dokázali to rozpoznat a obalu si nevšímat nebo mu alespoň slepě nevěřit (mezi novináři se mimo jiné také říkalo, že noviny dělá sport a že lidé čtou noviny většinou odzadu).¹¹⁶ *„S postupující ztrátou legitimacy politické moci a narůstáním ekonomických rozporů se autoritářsko-byrokratický model mediální komunikace v totalitním režimu stále obtížněji vyrovnával se selektivní expozicí a cynismem publika, které v sobě kultivovalo schopnost „číst mezi řádky“ a rozsáhle využívalo alternativní informační zdroje.“*¹¹⁷

Jedna z úloh Jihočeské pravdy byla pomoc stranickým organizacím při zabezpečování různých výročí, oslav, setkání apod. Takové záležitosti se opět projednávaly na schůzích sekretariátu a jejich provedení se pečlivě plánovalo. Redakce zpravidla dostávala za úkol připravit slavnostní stránky věnované danému výročí, zorganizovat čtenářské i novinářské soutěže související s určitou událostí, zkrátka zajistit odpovídající publicitu všemu, co komunistické orgány považovaly za důležité. Zvláštní pozornost zasluhovala především výročí různých vítězství socialistické strany a zdůraznění každého úspěchu dosaženého buď přímo SSSR, nebo spřátelenými zeměmi. Roky 1987 a 1988 byly v tomto směru zvláště významné, protože na ně připadlo jednak 70. výročí Velké říjnové socialistické revoluce

¹¹⁴ Hudeček, Klimeš 1969, s. 21.

¹¹⁵ Köpplová: Média a jejich role v totalitním systému: In: Ústav soudobých dějin. Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989 [online]. S. 9.

¹¹⁶ Informace získané z rozhovoru s Ivanem Mlsem. (1. 2. 2011)

¹¹⁷ Köpplová: Tisk: In: Ústav soudobých dějin. Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989 [online]. S. 22.

(1917)¹¹⁸, jednak 40. výročí Vítězného února (komunistický převrat v roce 1948). Na tato jubilea se strana připravovala nejméně půl roku dopředu a Jihočeská pravda byla na krajské úrovni jedním z důležitých propagátorů. Redakce musela připravit ke každému výročí řadu rozhovorů, seriálů, tematických stránek, soutěží atd. Ideologické oddělení vydalo např. pokyn k tomu, aby novináři spojovali „*propagandisticko-agitační působení k 40. výročí Vítězného února s regionální problematikou a historické souvislosti s poučením pro dnešek*“¹¹⁹.

Důležitost působení Jihočeské pravdy ve snaze o ideologickou výchovu občanů kraje dokazuje i zájem vedoucích politických představitelů na odběru novin. Krajské konference KSČ, popř. schůze sekretariátu KV KSČ pravidelně stanovovaly plán odběru stranických novin¹²⁰ a jeho plnění dozorovaly a zpětně hodnotily¹²¹. Pokud orgány nebyly s výsledky spokojeny, jednotlivé okresy a příslušná oddělení dostávaly jako jeden z hlavních úkolů odběr v příštím období navýšit. Většinou bylo potřeba získat především více individuálních předplatitelů, v rámci podniků byly výsledky příznivější. Jihočeská pravda většinou dosáhla naplnění plánu, nicméně krajské orgány sledovaly nejenom úspěšnost odběru, ale také konkrétní práci s tiskem. To znamenalo neustávající požadavky na lepší využívání novin v pracovních kolektivech a jednotlivých podnicích, na účinnější formy práce s novinami. KSČ byla totiž přesvědčena, že „*věnuje-li stranická organizace práci s tiskem soustavnou pozornost, roste zájem pracujících o jeho obsah, zvyšuje se informovanost a ideově politická úroveň, stejně jako schopnost argumentace členů strany*“¹²².

¹¹⁸ U těchto akcí bývaly pokyny stranických orgánů KSČ pro redakci Jihočeské pravdy velice přesné. Na jedné ze schůzí tak bylo chváleno několik úkolů redaktorů pro následující půl rok v souvislosti s výročím Velké říjnové socialistické revoluce, mimo jiné připravit: „*seriál Čas rozhoduje, který bude každý měsíc ukazovat cestu k vítěznému Říjnu, myšlenky předních osobností, kontinuitu na současné dění v SSSR; seriál O národech a národnostech SSSR a Ohlas VŘSR v jižních Čechách; jubilejní stránku, která přiblíží sled posledních hodin vítězné revoluce; na stránkách JP bude věnována pozornost hnutí Cestami paměti, které je motivováno 70. výročím VŘSR...*“ (archiv 34. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 30. 6. 1987)

¹¹⁹ Archiv 34. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 30. 6. 1987.

¹²⁰ Archiv 44. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 1. 12. 1987.

¹²¹ V tomto směru sekretariát KV KSČ pravidelně na schůzích informovali zaměstnanci ideologického oddělení, v případě uspokojivých výsledků bylo pouze konstatováno, že „*se podařilo dosáhnout naplnění plánu odběru stranického tisku, v příštím období ale musí být sledováno, jak je tisk využíván v pracovních kolektivech*“ (archiv 42. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 21. 10. 1987)

¹²² Archiv 44. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 1. 12. 1987.

6. Sametová revoluce na stránkách Jihočeské pravdy

Zásadní a převratné změně ve společnosti předcházelo sice delší období celkového uvolnění poměrů v Československé republice, nicméně události 17. listopadu – a především všechno, co po nich následovalo – byly svými důsledky nečekané a překvapivé. V této kapitole se zaměřím na zobrazování průběhu „sametové revoluce“ na stránkách deníku Jihočeská pravda. Přitom budu sledovat důležité okamžiky s dopadem na celou společnost, ale především takové situace, které souvisely s jihočeským listem. Zachytím období mezi 17. listopadem 1989 a začátkem ledna 1990, tedy dva měsíce plné zvratů a neustále nových zpráv. Změny ve společnosti v této době korespondují se změnami v Jihočeské pravdě, příběh přerodu stranických novin v nezávisle fungující periodikum je paralelním příběhem k tomu, který se odehrál v naší společnosti.

6.1. Úvod do situace listopadu 1989

Situace této doby byla ze začátku velmi nepřehledná a nikdo, ani ti, kteří stáli u zrodu revoluce, asi netušil, jak velké důsledky bude mít a kam přesně směřuje. V regionech, resp. kdekoliv mimo Prahu to platilo dvojnásob, především zpočátku. Místní novináři byli nejprve odkázáni na oficiální zdroje, tedy ČTK, popřípadě vyjádření krajských funkcionářů. To byl problém hlavně proto, že se objevila nejprve snaha informace spíše zatajovat a později alespoň zlehčovat a nepřikládat jim žádný dramatický dopad¹²³. Kromě toho ani ve dnech, kdy už se i v dalších městech, nejenom v Praze, začali aktivizovat studenti, umělci a další skupiny, nebylo úplně jasné, jak rychle a přesně se situace bude vyvíjet (i když přibližný směr se vzhledem ke zkušenostem ze zahraničí dal předpokládat). A Jihočeská pravda byla samozřejmě stále orgánem KV KSČ. Dá se říci, že na krátkou dobu se novináři ocitli takříkajíc mezi dvěma mlýnskými kameny. Na jedné straně se jejich vydavatel tvářil, že se nic neděje, resp. že se malá část obyvatel snaží rozrušit socialistický poklidný vývoj směrem

¹²³ Vůbec v první zprávě o událostech z pražské demonstrace není popsán tvrdý zásah bezpečnostních složek proti manifestujícím studentům ani důvody jejich protestu. Cílem článku je pouze vyvrátit nepravdivou informaci o mrtvém studentovi a naopak poukázat na studenty jako na iniciátory násilí. „*O co tedy jde? Pravdou je, že někteří západní novináři hned jak přijeli do Prahy „informovat o studentském shromáždění“, netajili se tím, že manifestace skončí krveprolitím. O tom, že akce byla z části režírována ze zahraničí, svědčí i skutečnost, že po skončení oficiálního shromáždění se skupina osob, známá z různých protispolečenských vystoupení, snažila vyprovokovat zákrok bezpečnosti.* (Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 273, s. 2)

k lepším zítřkům a je potřeba tomu zabránit. „*Obrací se (předsednictvo KV NF – pozn. autorky) na všechny orgány Národní fronty v kraji, politické strany a organizace sdružené v Národní frontě s naléhavou výzvou nepodléhat emocím a dezinformacím vyvolávaným veřejným vystoupením studentů a dramatických umělců ovlivněných protisocialistickými silami. Předsednictvo KV NF zdůrazňuje potřebu dialogu výlučně na platformě orgánů a organizací NF, který povede k řešení vznikajících problémů a nikoli k násilnostem, provokacím a konfrontacím.*“¹²⁴ Na straně druhé tu byl čím dál tím silnější tlak právě ze strany studentů a později mnohem širší vrstvy obyvatel, kteří postupně drželi situaci více a více ve svých rukou. Cesta, kterou Jihočeská pravda za tyto dva měsíce prošla, nebyla snadná – stejně jako proces přeměny na nezávislý deník sloužící svým čtenářům, nikoliv straně. Nebyl to přerod ze dne na den, kterému by ostatně ani nikdo příliš nevěřil. Postupně se ale staly noviny také tribunou, na které vedli imaginární dialog lidé s odlišnými názory a představami o budoucnosti společnosti i „svých“ novin. Bolestivou a náročnou se pro Jihočeskou pravdu nakonec ukázala především nutnost znovunabýt důvěry svých čtenářů. Paradoxně ve chvíli, kdy už si noviny určily svůj směr a rozhodly se informovat v rámci možností objektivně a nezávisle, narážely na silnou nedůvěru pramenící ze 40 let lhaní, přetvářky, zamlčování a překrucování.¹²⁵

6.2. První týden revoluce v Jihočeské pravdě

16. listopadu 1989 nic nenasvědčovalo tomu, že by se následující den zapsal znovu – a jinak – do historie Československé republiky. Jihočeská pravda zveřejnila na jedné ze zadních stran krátký sloupek „Padesátiletý 17. listopad“¹²⁶ jako připomenutí smrti studenta Jana Opletala v předvečer významného výročí. Poslední věta tohoto článku je s ohledem na následující

¹²⁴ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 276, s. 1.

¹²⁵ Novináři Jihočeské pravdy na toto období vzpomínají jako na tzv. období „Vy nám lžete“ – čtenáři svou nespokojenost projevovali, jednak na demonstracích a shromážděních v centru Českých Budějovic v průběhu listopadu a prosince 1989, kde se skandovala různá hesla v tomto duchu a projevy vystupujících se často soustřeďovali právě také na obviňování krajských novin ze lživého způsobu informování o průběhu událostí. Podobně také do redakce chodila řada dopisů od lidí, kteří se chtěli vyjádřit nejenom k právě probíhajícím změnám ve společnosti, ale také právě k jejich vnímání žurnalistiky Jihočeské pravdy. Vše vyvrcholilo v jedné z následujících kapitol vyličenou aférou s fotografií nově zvoleného prezidenta Havla.

¹²⁶ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 269, s. 5.

události do jisté míry symbolická. „*A tak sedmnáctý listopad bude stále připomínat humánní přesvědčení, za které tenkrát málo známý medik zemřel, a další tisíce trpěly.*“

Vůbec první zpráva v souvislosti s demonstracemi 17. listopadu se v novinách objevila už v pondělí 20. listopadu¹²⁷. Krátká zpráva odpovídala způsobu informování, které si noviny držely prvních deset dnů revoluce. Článek důrazně popřel informaci o smrti kteréhokoliv z účastníků páteční demonstrace, kterou označil za akci částečně řízenou ze zahraničí, snažící se o vyvolání společenského neklidu. O den později už se zpráva o shromáždění na Václavském náměstí dostala na titulní stranu spolu se stanoviskem vládních představitelů¹²⁸. Až do středy (kdy se události začaly dávat do pohybu i v Českých Budějovicích) ale nebylo z novin možné poznat, o jak důležité události se jedná. Jihočeští novináři si v prvních dnech informace museli skládat dohromady sami z různých neoficiálních zdrojů. ČTK pouštěla pouze výše popsané krátké stručné informace, aniž by je zasazovala do jakéhokoliv kontextu, krajské orgány KSČ z počátku samy nevěděly, co se přesně děje. Novinářským zdrojem tak v těchto dnech byli především studenti, ať už místní, kteří byli v kontaktu s Prahou nebo přímo pražští, kteří se hned z kraje dalšího týdne začali v Českých Budějovicích objevovat.

Vydání z 22. listopadu už svědčí o mimořádnosti situace, když přináší vyjádření z mimořádných zasedání jak ÚV KSČ, tak vlády ČSR a JKV KSČ. Všichni přitom vyjadřují znepokojení nad probíhajícími událostmi, hromadně odmítají výzvy k protestním stávkám a odsuzují počínání studentů a herců některých divadel. Několik vět ze stanoviska předsednictva JKV KSČ přiblíží jejich postoj k situaci, který se v následujících dnech bude v podstatě pouze stále opakovat: „*...Jejich cílem je neustále vyvolávat konfrontaci, destabilizovat politickou i ekonomickou situaci. Na základě nepravdivých zpráv vyhrocují emoce a vášně, dramaturgizují opatření, která mají zachovat veřejný pořádek...Čestný, upřímný a demokratický dialog, konstruktivní východiska v zájmu dalšího socialistického rozvoje nelze*

¹²⁷ „K šíření nepravdivých zpráv o smrti účastníka demonstrace“ (Jihočeská pravda, roč. 45, č. 273, s. 2)

¹²⁸ „Shromáždění na Václavském náměstí: Včera Václavské náměstí zaplnilo více než 100 000 tisíc občanů. Shromáždění protestovalo proti zákroku pořádkových sil vůči účastníkům pražského studentského průvodu v pátek 17. listopadu a požadovalo zásadní politické reformy. Včerejší spontánní demonstrace byla vyjádřením projevů nespokojenosti s postupem přestavby a demokratizace a s represivními opatřeními státních orgánů.“ (Jihočeská pravda, roč. 45, č. 274, s. 1)

rozumně vést v atmosféře vyvolaných vášní, vyhlásování stávek, manipulování s mládeží, při zneužívání divadelních budov a některých herců... ¹²⁹

Kromě téměř celé první strany, která tématu věnovala pět článků, objevila se také na straně druhé informace o rozšíření událostí i mimo Prahu.¹³⁰ Zpráva popisuje zahájení stávků na jihočeské vysoké škole, které ovšem komentuje ve výše zmíněném duchu, odsuzuje údajný konfrontační přístup studentů a naznačuje, že místní studenti jsou ovládáni pražskými vysokoškoly. Tento článek doprovázela vůbec první fotografie spojená s revolučními událostmi – zachycuje zástupce ředitele jednoho z ústavů Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích při diskusi se studenty.

23. listopadu už se titulní strana věnuje výhradně probíhajícímu událostem, stejně tak většina následujících stránek. Vydání se zaměřuje hlavně na popis situace v Českých Budějovicích a dalších městech v kraji. Informuje o pokračující stávce studentů i shromážděních na náměstích. Poprvé se také v Jihočeské pravdě objevuje informace o Občanském fóru, spolu s krátkou charakteristikou tohoto seskupení.

V úvodu kapitoly už jsem předeslala, že jedním ze zásadních problémů, se kterými se musel deník během „sametové revoluce“ vypořádat, byl nedostatek důvěry k novinám ze strany čtenářů. Ti nebyli spokojeni se způsobem informování o probíhajících událostech a do redakce přicházela řada výtek a upozornění, které ovšem zpočátku nebyly zveřejňovány, nicméně 24. listopadu se objevilo alespoň vyjádření redaktorů k této silné vlně nespokojenosti a obviňování ze zatajování a překrucování událostí v článku Slovo ke čtenářům.¹³¹

¹²⁹ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 275, s. 1.

¹³⁰ „Zájem o dialog“; Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 275, s. 2.

¹³¹ „Lžete, nepíšete pravdu, kde je glasnost? To jsou asi nejčastější a nejmírnější výrazy, kterých se nám dostává v posledních dnech ze strany mladých lidí v souvislosti se současným děním. Ano, třeba středoškolačka dokáže namíchnout, když si přečte, že na všech středních školách v kraji se učí, zatímco on stávkuje, když marně na stránkách našich novin hledá podrobnější informace o dění v centru. Nechceme se vymlouvat, to v žádném případě, ale i my jsme závislí na dostupných zdrojích informací, ať již je to ČTK, organizace, instituce, na zdrojích, které, jak se ukázalo, nebývají vždy zcela přesné. Následně pak může vzniknout mylný dojem, že zápal studentů a jejich snaha o dosažení pozitivních reforem, zájem o hledání cesty kupředu ke zdokonalování socialismu je spojován se silami, jež se snaží pod zástěrkou studentského hnutí prosazovat své protisocialistické cíle. Společnost s mládeží počítá, a konečně i to, jak v ČB vysokoškoláci zvládají organizaci veškerého dění, jenom dokumentuje, že podobné cíle jsou jim cizí. Hovoříme o dialogu – a to je třeba, vždyť kdo jiný má mít zájem o budoucnost této země než mladá generace. Ale k dialogu bylo, je a bude třeba dvou, dialog není překřikování, ale rozhovor, při kterém obě strany mohou bez osočování říct svůj názor. Z naší strany tedy říkáme – snažíme se podávat informace co nejobektivnější. Lhát v žádném případě nebudeme a ani nechceme – to by od

Na toto zvláštní období boje novin se silnou nedůvěrou čtenářů vzpomíná i redaktor Ivan Mls: „...Potom už to začal být boj o přežití a o vlastní tvář novin, protože měly šílenou tradici a lidi je celkem brali, i když dejme tomu prosazovaly názor nějakého režimu. Pak přišlo právě to období vy nám stejně lžete, takže to byl určitý zápas o kredit těch novin, kdy jsme říkali ne, my se opravdu snažíme předávat vám informace o tom, co se tady děje, jak to vypadá.“¹³²

I z dalšího vydání 25. listopadu je znát, že situace v deníku začínala být opravdu vyhrocená, přicházela chvíle, kdy se redaktoři museli dohodnout na změně způsobu informování. Čtenáři byli nespokojení čím dál tím víc, Jihočeská pravda už na jednu stranu tuto nespokojenost neskryvala (vzhledem k její síle ani nemohla), na druhou stranu se ale zatím pouze alibisticky bránila. Toto číslo už signalizovalo jistý posun, když zveřejnilo článek s názvem „Nemusíme spolu souhlasit, ale budeme se respektovat“.¹³³ V něm autorka popisuje redakční setkání s několika studenty a zveřejní tak jejich kritiku listu, navíc ji označí za částečně oprávněnou, když přiznává, že někdy informovali nesprávně (ovšem nezapomene dodat, že se nejednalo o úmyslné dezinformace, ale spíše o těžkou úlohu novináře ve dnech, kdy musí třídit ověřené zprávy od pokusů různých provokatérů apod.). Výsledkem této debaty byla dohoda, že je zástupci stávkujících budou přímo informovat o svých krocích a potvrzovat jim zprávy, ke kterým se novináři dostanou jinými kanály. Redakce tak navázala kontakt se studenty, aniž by ovšem jakkoliv zpochybnila svou úlohu deníku krajského výboru strany¹³⁴.

Další posun ve způsobu podávání informací se ve stejném čísle projevil ve zveřejnění dopisu od zaměstnanců Krajské nemocnice v Českých Budějovicích. Toto kritické vyjádření je uvedeno v plném znění na titulní straně a dokazuje opět větší prostor, který stávkujícím noviny poskytují.

nás, novinářů Jihočeské pravdy, nebylo, a nejen vůči mladé generaci, fěr.“ (Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 277, s. 1)

¹³² Informace získány z rozhovoru s Ivanem Mlsem. (1. 2. 2011)

¹³³ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 278, s. 1.

¹³⁴ Některé citace z článku: „Po další diskusi jsme dospěli ke společné dohodě: zástupce stávkového výboru nám bude denně potvrzovat pravdivost zpráv týkajících se studentských akcí; zároveň také dostaneme informaci o tom, co studenti v krajském městě podnikali a jaké jsou představy o programu na druhý den...A pochopili i naše stanovisko: všechna tato opatření mají informativní charakter, redakce si samozřejmě zachovává právo výběru podstatného k uveřejnění a tento výběr bude i nadále mít jako hlavní kritérium to, že JP je deníkem krajského výboru strany...“ (Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 278, s. 1)

„Pracující KÚNZ, Krajské nemocnice s poliklinikou v ČB a krajské hygienické stanice v ČB – nesouhlasí s tím, jakým způsobem bylo prezentováno jejich stanovisko ke stávce ve zdravotnických zařízeních. Způsob prezentace v JP, v rozhlase a televizi překrucuje smysl základní myšlenky stanoviska, že zdravotníci nechtějí žádnou akci ohrozit zdraví pacientů. První odstavec článku Odpověď zdravotníků podle našeho názoru posouvá smysl stanoviska tak, že v celkovém vyznění vzniká dojem, že zaměstnanci nemocnice jsou proti generální stávce vůbec a proti akcím a požadavkům studentů zvláště. Chceme proto zdůraznit, že podporujeme požadavky studentů, dělníků, umělců a všech zdravých sil společnosti a za hluboké a skutečné reformy ve společnosti, za dialog vedení strany s mládeží a všemi skupinami obyvatel, které mají zájem na dobré prosperitě naší vlasti. Odsuzujeme násilný zákrok pořádkových sil proti studentům 17. listopadu...“.¹³⁵

V neposlední řadě musím zmínit i pravidelnou rubriku s prostorem pro dopisy od čtenářů, kde poprvé redakce nechává zaznít i negativní ohlasy. Kromě toho, že je to v rámci jediného čísla novin už třetí kritika způsobu informování o průběhu stávky v Jihočeské pravdě (tedy kritika do vlastních řad), je patrné, že období prvotní úmyslně zavádějící rétoriky je nevratně pryč. Jestliže na začátku postrádala veřejnost vůbec nějaké zprávy (což ovšem souviselo i s tím, že demonstrace přišla v pátek, před víkendem, navíc se zpočátku všechno důležité odehrávalo pouze v Praze a v době neelektronických médií trvalo delší dobu, než se zprávy dostaly do regionů), postupně dostávala zavádějící informace z deníku otevřeně podporujícího komunistickou stranu, ještě později už si mohla přečíst i relativně objektivní zpravodajství. Změny ale přicházely velmi zvolna, například o požadavcích stávkujících studentů se dlouho píše výhradně jako o výzvě k diskusi a vyšetření událostí zásahu na demonstraci 17. listopadu, později se pomalu doplňují o požadavky na změnu systému jako celku.

6.2.1. Reakce propagandy na aktivity demonstrujících

Vedení jihočeských výborů KSČ bylo mimořádnou situací zaskočeno a vzhledem k její síle a rozšířenosti se funkcionáři nemohli dlouho tvářit, že se nic neděje. Bylo třeba zaujmout jasné stanovisko, pokud možno takové, které co nejvíce znevýhodní stávkující občany. Ke svému vyjádření komunističtí představitelé logicky používali „svůj“ deník, který jednak otiskoval

¹³⁵ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 278, s. 1.

různé závěry z jejich schůzí, ale i jinak v dalších člancích a příspěvcích používal prozatím jejich rétoriku. Velký důraz politici nejprve kladli na zdůraznění toho, že se jedná o aktivitu pouze určité části obyvatel, především studentů a umělců, nikoliv o hromadnou vlnu veřejnosti, která o nic podobného nestojí.¹³⁶ Takový postoj jim samozřejmě nevydržel dlouho, protože k demonstracím a stávkám se připojovalo stále více lidí a tento fakt nemohly noviny dlouho ignorovat. Dále neustále připomínali skutečnost, že stávkující jsou právě studenti – tedy mladí a nezkušení - a divadelníci, zatímco čestní, pracující, poctiví a řádní občané – komunisté nic takového neschvalují.¹³⁷ Tomuto přístupu napomáhalo i – ze začátku opravdu jednostranné – zveřejňování dopisů od čtenářů, popřípadě celých podniků z kraje, kteří v nich podporovali socialistickou přestavbu tak, jak byla plánována, a odsuzovali momentální aktivity. Připomínání snahy o socialistickou přestavbu bylo dalším pokusem o znevážení potřeby takových stávek. Apelovalo se na to, že komunisté také chtějí celospolečenskou přestavbu, ale potřebují k tomu klidnou atmosféru bez napětí a chaosu. Proto téměř všechny články obsahují výzvy k nepodléhání emocím a upozorňují právě na to, že studenti jednají s horkou hlavou a emocemi, čímž jen narušují pořádek, přispívají k ještě horšímu stavu země a znemožňují zástupcům vlády racionálně se bavit o hledání možných řešení. Některé komentáře dokonce přímo varují před možnými škodami v národním hospodářství a vážnými poruchami v zásobování trhu, pokud budou podobné demonstrace pokračovat.

V dalších dnech posledního listopadového týdne 1989, kdy už se začínají pomalu na stránkách novin objevovat i názory z druhé strany, tedy stávkujících studentů, nevědomky a nechtěně odhalují straničtí představitelé vyprázdňenost svých slov a vyjádření. Ukazuje se to především ve chvílích přímé konfrontace studentů se zástupci krajských orgánů, jako příklad mohu uvést odpověď jednoho z tajemníků KV KSČ na jasnou otázku studenta, který se ptal,

¹³⁶ „Předsednictvo jihočeského KV NF po projednání obsahu prohlášení předsedy vlády ČSR F. Pitry zdůrazňuje, že nikdo z poctivých občanů naší vlasti nemůže zůstat lhostejný k provokacím vysokoškolských studentů dne 17. a 18. listopadu v Praze. Musí rozhodně odsoudit její průběh hanobící naše socialistické zřízení, politiku KSČ a vyzývající ke svržení vlády. Iničiátoři a organizátoři podpory západních sdělovacích prostředků zašli ve své nenávisti příliš daleko... nepřátelské živly se snaží porušovat veřejný pořádek, destabilizovat poměry u nás a pod pláštíkem „demokratizace“ zlikvidovat socialismus. Takové provokativní počínání chartistů a jejich přísluhovačů předsednictvo KV NF rozhodně odsuzuje.“ (Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 274, s. 1-2)

¹³⁷ „Rada JčKNV na svém včerejším zasedání se znepokojením hodnotila snahy části studentů a některých skupin obyvatel z oblasti divadel narušit pokojný přístup k přestavbě a demokratizaci naší společnosti. Toto počínání je výrazem znevažování práce drtivé většiny našeho pracujícího lidu, který v průmyslových závodech, v zemědělských podnicích, ve stavebnictví, v dopravě, ve zdravotnictví a v mnohých dalších sférách vyrábí hodnoty, poskytuje služby a zabezpečuje denní chod našeho života.“ (Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 275, s. 1)

proč je zakotvena vedoucí úloha strany ve státě. Odpověď: „*Vznikla historicky, pravda je, že by se měla stále obnovovat a prakticky projevovat v každodenním životě příkladností každého komunisty. Vyjasněme si ale napřed to podstatné – jde vám dál o socialismus?*“¹³⁸

6.3. První změny v deníku

Na konci listopadu už bylo celé společnosti i redakci Jihočeské pravdy jasné, že v uplynulých dnech nebyly svědkem krátkodobé stávky, která skončí tak rychle, jak začala, ale že se jedná o hluboký demokratizační proces. Takto se o něm sice nahlas začalo na stránkách novin mluvit až o něco později, ve druhém prosincovém týdnu, ale jinak vše nasvědčovalo tomu, že redakce Jihočeské pravdy si je důležitosti vývoje vědoma. Mimo jiné se totiž neustále zvětšuje prostor, který v novinách tématu věnují, narůstá počet stran i článků, které se věnují nejrůznějším událostem spojeným s pokračující stávkou. Naopak pomalu začínají mizet články a komentáře týkající se socialistických ekonomických plánů vlády na další rok apod. Pokračuje také snaha zveřejňovat názory a argumenty odlišného charakteru, dokonce začínají převažovat pohledy čtenářů sympatizujících se stávkujícími a jejich požadavky (konečně se tedy na stránkách deníku začíná opravdu odrážet názor většinové veřejnosti, čtenářů). Množství zasílaných reakcí ze strany čtenářů nutí redakci věnovat komentářům a názorům značný prostor, v těchto dnech téměř dvě strany, a také vyjádřit se ke kritice vůči deníku samotnému. Někteří čtenáři totiž nejspíše reagují na řadu článků a dopisů „řadových a poctivých komunistů“ (jak pisatelé sami sebe označují), kteří začali hromadně odsuzovat své představitele, kteří poškodili dobré jméno strany a jejichž odchod z vysokých pozic požadují, aby se strana očistila.

„Myslím, že většina čtenářů již zaregistrovala, že na stránkách JP dostávají prostor nejčtetnější, často protichůdné vyjádření. Pochopení současné reality, že jen třibením názorů lze dojít k těm optimálním, není ještě příliš vžito. Dlouholetí členové strany JP vyčítají, že převléká kabát, jiným radikálním čtenářům vadí, že dáváme slovo i těm, kteří mají větší či menší podíl na deformacích minulých let. Umění dialogu je těžké. Ono totiž v něm, pokud je

¹³⁸ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 277, s. 1.

*myšlen opravdu upřímně, nejde jen o umění prosazovat svůj názor, ale i o umění poslouchat, umění snažit se dobrat příčin toho, proč má protivník v diskusi jiný názor...*¹³⁹

Noviny přinášejí rozsáhlé reportáže z manifestací, ať už v Praze nebo Českých Budějovicích – přitom nezastírají, že se demonstrací účastní desetitisíce až statisíce občanů, zdaleka už nejenom z řad studentů. Rychlému vývoji situace se musela přizpůsobit i komunistická strana, jejíž orgány vydávají stále nejrůznější prohlášení a komentáře, ve kterých přistupují k událostem o mnoho mírněji než na začátku. Jestliže například nejprve požadavky studentů rázně odsuzovali a odmítali debatu s jejich zástupci (vzpomeňme na snahu zdiskreditovat je útoky na jejich údajně emotivní a neracionální přístup apod.), nyní už jejich aktivitu dokonce oceňují a podporují, ovšem pouze v rámci komunistického boje za přestavbu socialismu.

O závažnosti situace svědčí také poslední stránka vydání z 27. listopadu 1989, která byla – v rámci možností – dosud nejméně zpolitizována. Ve sportovní rubrice nalezneme článek „*Pro přestavbu a demokracii, ani sportovci nestojí stranou současného dění*“, ve kterém se upozorňuje na postoj různých sportovních klubů k situaci – hokejový klub Motor i místní fotbalový tým zrušily svá utkání, podporu stávkujícím vyjádřili i plavci nebo volejbalisté.¹⁴⁰

Vůbec největší prostor probíhajícím událostem věnuje další vydání, z 28. listopadu 1989, ve kterém se mimo jiné definitivně potvrdila snaha o co nejobektivnější způsob informování. Následují citace z rozsáhlého článku „*Generální stávka*“, který informuje o průběhu pražské manifestace z předchozího dne. „*V červenomodrobílý tábor se proměnilo včera v poledních hodinách Václavské náměstí. Svůj souhlas s dějinnou změnou v životě své země sem přišlo vyjádřit znovu kolem čtvrt miliónu lidí, kteří se sami, na základě vlastního úsudku, jednoznačně připojili ke generální stávce... V těchto dnech zde sám sobě (lid – pozn. autorky) navrátil vědomí vlastní identity a suverenity i odpovědnosti za své zítřky. Také střechy a balkóny budov rámuující náměstí byly obleženy občany radujícími se ze změn, které přináší současnost. V oknech vlály čs. vlajčky, lidé – po dvou desetiletích opět hrdě, zpřímá a se vztyčenou hlavou – nesli státní vlajku... Výrazem nadšeného, upřímného a opravdového souhlasu s radikálními, hlubokými a nezvratnými změnami, které zahajují novou, svobodnou a demokratickou etapu československých dějin, byly mj. trikolóry na klopách a*

¹³⁹ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 284.

¹⁴⁰ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 279.

*kloboucích...*¹⁴¹ Dále se v článku objevují spojení jako „*počátek konce stalinistického modelu socialismu, mohutný nadšený proud pracujících a mládeže*“ apod.¹⁴² Manifestace a stávka už nejsou špatným pokusem o narušení hospodářství Československé republiky, ale dějinnou změnou, která navrátí občanům identitu a suverenitu. Stávkujícími už není hrstka nevyzrálých studentů a podivných divadelníků, ale masový nadšený dav napříč občany všech generací, kteří nejsou nikým a ničím ovládáni a režírováni.

Zajímavý je také článek z posledního listopadového dne „*Konec duchovní diety, trezory plné knih a filmů se otevírají*“: „*Uměnímilovný a svobodmilovný národ v úterý u obrazovek a rozhlasových přijímačů zajásal: ministerstvo kultury konečně zpřístupňuje dosud zakázaná díla našich spisovatelů a filmařů. Díla, o nichž se více než dvacet let soudilo, že by nás zřejmě mravně narušila a svedla na scesti...*“¹⁴³ Otevřeně se v něm hovoří o faktu, že množství uměleckých děl bylo zakázaných, nezveřejněných a že se jednalo o akt nesvobody a cenzury.

První prosincové vydání Jihočeské pravdy pak informuje o schválení ústavního zákona, kterým se mění Ústava ČSSR, především se z ní vypouští článek 4 o vedoucí úloze KSČ. Pokračuje tendence zobrazovat stávkující studenty spíše pozitivně, a tak se objeví fotografie několika z nich při práci v Jihočeském muzeu, kde pomáhali s evidencí a tříděním sbírek – s titulkem „*Stávkovat neznamena nic nedělat, neboť...*“¹⁴⁴ Negativní kritika komunistických představitelů už nezaznává jen prostřednictvím dopisů od čtenářů, ale také z pera redaktorů, například když referují o průběhu jednoho ze setkání stranických vedoucích se zástupci Občanského fóra. Autor kritizuje oboustrannou neschopnost vést dialog a mimo jiné píše: „*...a na druhé straně je třeba říci, že představitelé okresních orgánů svými rozvláchnými a mnohdy na otázku neodpovídajícími odpověďmi rovněž nesplnili požadavky kulantně vedeného dialogu.*“¹⁴⁵

¹⁴¹ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 280, s. 1.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 282.

¹⁴⁴ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 283.

¹⁴⁵ Tamtéž.

Publikují se rozhovory s vědci, lékaři a dalšími odborníky, kteří dostanou prostor ke kritickým připomínkám týkajícím se jejich práce v socialistických podmínkách, zaznívají tak konkrétní poznámky o překážkách kvalitní vědecké práce v době normalizace.

Další dny pokračují v novinách výše zmíněné tendence, o událostech se referuje velmi otevřeně, ruší se mnohá dosavadní tabu (píše se o věcech, které dříve prostor v deníku neměly, navíc způsobem diametrálně odlišným). Jihočeská pravda těchto dní přináší zprávy například o pochodu pražských studentů na podporu čínských kolegů brutálně potlačených na pekingském náměstí na jaře 1989. Zveřejňuje také stanovisko vlády ČSSR k srpnovým událostem roku 1968: „...považuje vstup pěti států Varšavské smlouvy v roce 1968 do Československa za porušení norem vztahů mezi suverénními státy...“.¹⁴⁶ Otevřeně a konkrétně se mluví o tom, co léta normalizace znamenala pro jednotlivce i celé rodiny, ať už se jednalo o ukončení pracovního poměru z politických důvodů, nebo vyhoštění ze strany, nemožnost dostat se na školu kvůli „nesprávnému“ původu atd. Deník přibližuje nové iniciativní skupiny, které se aktivizují v souvislosti s děním (OF, Obroda, Strana zelených, Československá sociální demokracie aj.). Věnuje se zrušení tzv. výjezdních doložek, tedy zdvižení „železné opony“ a vyhlášení dočasného bezvízového styku s Rakouskem – vzhledem ke snadné dostupnosti právě z jihu Čech objeví se v deníku hned několik reportáží o cestách do rakouských městeček v blízkosti hranic. Noviny se nebojí pojmenovávat ani další problémy, o kterých se do té doby jen šeptalo, a na zveřejnění neměly nárok, ať už se jedná o znečištění ovzduší zplodinami a vůbec katastrofální stav životního prostředí, korupční praktiky nebo chybějící zboží v obchodech.

Poslední předzvěstí skutečné proměny deníku byla schůze zástupců předsednictva krajského výboru NF, studentů, Občanského fóra (redakce byla s českobudějovickým jádrem OF v kontaktu, ale přímo v Jihočeské pravdě OF založeno nebylo), Obrody, dalších politických stran a jednotlivých církví, která se uskutečnila v Českých Budějovicích. Jihočeská pravda ve svém vydání z 6. prosince otiskla závěry, ke kterým po společném dialogu přítomní dospěli. Druhý bod z těchto závěrů se přitom dotýká přímo jihočeských sdělovacích prostředků: „*Požadujeme, aby se JP stala opravdovým deníkem všech obyvatel kraje tím, že poskytne*

¹⁴⁶ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 285.

*odpovídající a přijatelný prostor všem účastníkům krajského fóra k dialogu. Obdobné přístupy požadujeme i od krajského studia Čs. rozhlasu a krajské redakce Čs. televize.*¹⁴⁷

Na tuto výzvu redakce zareagovala v poznámce: *„Od čtvrtka 23. listopadu jsme postupně v našem listě dávali prostor studentům, OF i dalším nově vznikajícím stranám a iniciativám, s jejich zástupci jsme se v redakci sešli a dohodli další způsob publicity. Polemické materiály a informace o dění v kraji bez ohledu na to, kdo je iniciátorem, se v JP objevují denně, v rozsahu od krátké zprávy až po celostránkovou besedu, v různých žánrových formách. Nechceme a nebudeme se bránit dalšímu rozšíření prostoru pro vyjádření každého konstruktivního názoru, směřujícímu k obnově společnosti na demokratických základech.*¹⁴⁸

Podobný požadavek zveřejní ve svém programu také příslušníci Občanského fóra v Českých Budějovicích, když v bodu týkajícím se sdělovacích prostředků požadují mimo jiné změnu postavení Jihočeské Pravdy z tiskového orgánu KSČ na nezávislý deník, vysloví podporu vzniku dalšího krajského deníku, který by byl Jihočeské Pravdě konkurencí, a v neposlední řadě chtějí pravdivé informování ve všech krajských sdělovacích prostředcích.

Svoboda tisku jako hlavní požadavek zazní také na jednání krajské organizace Českého svazu novinářů 6. prosince. Její členové podpořili rozhodnutí *„proměnit svaz novinářů v syndikát, který se bude starat zejména o svobodu tisku, prosazování novinářské etiky, profesionálních a sociálních zájmů novinářů a bude organizací přístupnou všem názorovým směrům*“.¹⁴⁹

6.4. Jihočeská pravda na cestě k nezávislosti

Poslední číslo Jihočeské pravdy jako orgánu JKV KSČ vyšlo v sobotu 9. prosince 1989. V pondělí 11. prosince už čtenáři našli svůj deník na stáncích jako Jihočeskou pravdu s podnázvem Regionální deník Jihočeského kraje. Navíc zmizelo i heslo z horní části titulní strany „Proletáři všech zemí-spojte se!“ Oproti tomu stále zůstává hvězda s nápisem Čest práci. Dochází ovšem k první změně vydavatele, v tiráži je od tohoto data jako vydavatel

¹⁴⁷ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 287.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 288, s. 2.

uvedeno vydavatelství Rudé právo (a to až do 2. ledna 1990, kdy se jím stává vydavatelství DELTA Praha). Toto vydání se věnuje především jmenování nové vlády.

Druhá polovina prosince 1989 v deníku pokračuje zhruba ve směru už nastoleném v posledních týdnech. Tak, jak se uklidňuje situace ve společnosti, uklidňuje se zvolna i situace na stránkách novin, komentáře a názory čtenářů už nezabírají tolik místa jako v nejkritičtějších dnech, ubývá politických článků a zpravodajství se znovu věnuje především běžným každodenním regionálním událostem.

Nicméně až do začátku ledna dalšího roku věnuje Jihočeská pravda největší míru prostoru v deníku KSČ, informuje o vnitrostranických událostech, o snaze strany reformovat a demokratizovat se – v menším rozsahu a kritičtěji než dříve, ale stále ve výrazném nepoměru k ostatním nově vznikajícím stranám a uskupením na politické scéně.

Číslo z 12. prosince je zajímavé vůbec prvním článkem v Jihočeské pravdě, který reaguje na změny z pohledu možnosti vstupu rakouského kapitálu do Čech. Pod hlavičkou „Rakousko má zájem“¹⁵⁰ informuje o návštěvě Johanna Kössnera v redakci, během níž chtěl rakouský podnikatel zjistit možnosti inzerování rakouských firem v deníku (v souvislosti s jeho začínajícími aktivitami ve spolupráci s JZD Olešník).

21. prosince noviny píšou o ustavení Klubu nezávislých novinářů v Českých Budějovicích.¹⁵¹ Jeho zakladateli jsou žurnalisté, kteří opustili jihočeská média z politických důvodů po roce 1968. Těmto novinářům navrátilo předsednictvo ÚV Čs. svazu novinářů členství. Mluvčími klubu se stali bývalí novináři Jihočeské pravdy Václav Procházka a František Hešík.¹⁵²

Ve stejném čísle je také zveřejněna osobní reakce šéfredaktora Doležala na jeden z hlasů vyjadřujících se v posledních dnech k novinám negativně. Článek odpovídá na vystoupení příspěvatele Jihočeské pravdy Františka Růžičky na jedné z manifestací na Žižkově náměstí v Českých Budějovicích, kde se vyjadřoval právě k novinám. Doležal zde připouští, že kritika

¹⁵⁰ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 292.

¹⁵¹ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 300.

¹⁵² Z Jihočechů bylo členství navráceno těmto novinářům: Milada Čermáková, Alexandr Černý, Jiřina Dušáková, Josef Gallo, František Hešík, Bedřich Hlinka, Jaroslav Holík, Boris Jachnin, Julius Janeba, Josef Jöhn, Jaroslav Pešek, Václav Procházka, Jaroslav Šesták, Zdeněk Šmaus. Dále Miroslav Hanzlíček a Bořivoj Valníček, kteří ale v kraji už nežili a Ivan Emr, Bohuslav Růžička a Jarmila Stejskalová, kteří se navrácení nedožili. (Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 300, s. 2)

je do jisté míry oprávněná, nicméně zároveň se snaží dosavadní činnost redakce obhájit. „Převážná většina našich redaktorů nastupovala až koncem sedmdesátých a v osmdesátých letech. A co poznala? Zaběhané stereotypy a naprosto direktivní řízení ze strany vydavatele. Takové řízení, které i určovalo, na kterém místě v listě bude ta či jiná fotografie. A nebudu připomínat činnost institucí jako Český úřad pro tisk a informace a podobně. Není to omluva, je to jen vysvětlení...Snažili jsme se list otevřít a již v prvních týdnech jsme dali slovo studentům, Občanskému fóru a dalším iniciativám. A to přesto, že názor vydavatele byl tehdy jiný...Již delší dobu hledáme cestu, jak znovu získat důvěru čtenářů. To opravdu nelze monopolem jednoho vydavatele a jedné strany.“¹⁵³

O týden později, 28. prosince se konala důležitá schůze redakce Jihočeské pravdy, na které odstoupilo kompletní dosavadní vedení deníku v čele s šéfredaktorem Vladimírem Doležalem. Na stejné schůzi také rozhodli o zrušení stranické organizace v redakci.¹⁵⁴ Byl to nevyhnutelný a logický krok v situaci, kdy noviny sice oficiálně přestaly vycházet jako stranický tisk a připravovala se změna jejich vydavatele, ale zároveň musely bojovat o zachování přízně svých čtenářů, kteří na ně stále pohlíželi skepticky a s nedůvěrou. Redaktoři mezi sebou vybrali nové vedení, za svého šéfredaktora potom zvolili dosavadního sportovního zpravodaje Vladimíra Majera¹⁵⁵. V tiráži ovšem jako šéfredaktor v několika následujících dnech není uveden nikdo, až v prvním čísle novin roku 1990 stojí: „Vedením redakce pověřil redakční kolektiv Vladimíra Majera“ (tak to bylo formulováno i v době transformace z Vydavatelství Rudého práva na Vydavatelství Delta, i po vytvoření Vydavatelství Deltapress). Majer byl skutečně zvolen redakcí a novými vydavateli následně akceptován. Jako šéfredaktor je Vladimír Majer poprvé uveden v tiráži 1. června 1991 s novým titulem.

O hloubce nedůvěry ke skutečné přeměně Jihočeské pravdy v nezávislý deník svědčí i emotivní reakce čtenářů v prvních dnech nového roku na článek, resp. fotografii v deníku ze dne 30. prosince. Noviny přinesly na titulní straně zprávu o zvolení Václava Havla

¹⁵³ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 300, s. 1.

¹⁵⁴ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 306, s. 1.

¹⁵⁵ Vladimír Majer je novinářem Jihočeské pravdy od října roku 1961. Většinu času bylo jeho doménou sportovní zpravodajství, kterému se krátce věnoval ještě i po svém zvolení do funkce šéfredaktora Jihočeské pravdy. Jako šéfredaktor působil v deníku až do 30. září 1997, dnes s redakcí stále spolupracuje jako externista, sleduje dění Krajského a Okresního soudu.

československým prezidentem (a mimo jiné také o ukončení generální stávky).¹⁵⁶ Článek doprovázela velmi neformální fotografie nového prezidenta ve svetru a tričku s límečkem. Nebývale silná negativní reakce dokonce přiměla nového šéfredaktora k omluvě v následujícím čísle, kterou zdůvodnil „*podceněním dopadu zveřejnění civilní fotografie u příležitosti oficiální události.*“¹⁵⁷ Nejprve převažovali skutečně nespokojené pohledy na uveřejněnou fotografii, někteří čtenáři psali o ukončení odebírání listu, o potvrzení toho, že novinám „*není pomoci*“¹⁵⁸, že jejich snaha o diskreditaci nového prezidenta v jejich očích se nepovedla, a že se naopak potvrdilo, že jsou stále „*zarytí nepřátelé naší demokracie*“¹⁵⁹. Některé reakce byly silně emotivní, až vulgární – a samozřejmě anonymní.¹⁶⁰ Později se ale začali ozývat i čtenáři s opačným názorem, kteří zveřejnění takové fotografie považovali za příjemnou změnu¹⁶¹ proti dosavadním oficiálně strohým portrétům komunistických představitelů, popř. alespoň shledávali vzniklou debatu směšnou a zbytečnou¹⁶². Na tomto sporu je vidět, jak citlivá byla doba přelomu 90. let, ale také že noviny se konečně staly opravdovým místem pro diskusi všech lidí, často protichůdných názorů.

¹⁵⁶ Jihočeská pravda 1989, roč. 45, č. 307, s. 1.

¹⁵⁷ Jihočeská pravda 1990, roč. 46, č. 1, s. 1.

¹⁵⁸ „*Dnešní zveřejnění fotografie prezidenta republiky ve vašem deníku v „civilním provedení“ považuji za hrubé porušení novinářské etiky a hrubou urážku této funkce. Zato na straně 5 jste si dali záležet, abychom viděli 7x kravatu vedoucího tajemníka! Skutečně vám není pomoci! Poslední číslo vašeho deníku vám vrátím na památku. Dnes 1. ledna 1990 končím s odběrem vašeho deníku a budu usilovat, aby v Jihočeském kraji začaly v brzké době vycházet skutečně nezávislé noviny.*“ (Jihočeská pravda 1990, roč. 46, č. 1, s. 3)

¹⁵⁹ „*Tím, že jste otiskli pana Havla jako prezidenta ve „svetru“ na titulní stránce, se vám nepodařilo snížit ho v našich očích. Jste stále zarytí nepřátelé naší demokracie. Komunisté. Potřebujete vyměnit!*“ (Jihočeská pravda 1990, roč. 46, č. 2, s. 3)

¹⁶⁰ „*Tou fotografií jsi chtěl urazit jak p. prezidenta, tak celý národ...Nejlepší uděláš, když půjdeš od válu sám, než tě vyrazíme. Zdar vaší ubohosti.*“ (Jihočeská pravda 1990, roč. 46, č. 3, s. 2)

¹⁶¹ „*V dnešní JP jsem četla kritiku, že jste uveřejnili fotografii našeho pana prezidenta jen ve svetru. Podle názoru naší rodiny na snímku vypadá jako náš pan prezident. Prezident obyčejných lidí, kteří v něm vidí svého milého pana prezidenta.*“ (tamtéž)

¹⁶² „*Spor o zveřejnění fotografie pana Havla ve svetru mi připadá směšný, v současné situaci neaktuální. Myslím, že by se tomu pan Havel srdečně zasmál.*“ (Jihočeská pravda 1990, roč. 46, č. 5, s. 3)

6.5. Jihočeská pravda jako nezávislé noviny

Jihočeská pravda znovu mění podtitul 2. ledna 1990, a to na „*Deník Jihočeského kraje*“. Důležitou změnou je také fakt, že vůbec poprvé za celou svou existenci vychází bez obrázku doprovázejícího název listu (hvězda s nápisem Čest práci). Vůbec nejvýznamnější událostí tohoto čísla (připravovanou ovšem už od 22. prosince 1989) je změna vydavatele. JKV KSČ předalo vydavatelské oprávnění vydavatelství DELTA Praha, vzniklému k 1. lednu 1990¹⁶³. Vedoucím redakce zůstává Vladimír Majer, naopak právě v těchto dnech se začíná hovořit o změně názvu. Prozatím se změnila alespoň barva titulní strany, černobílé provedení už nedoprovází typická červená, ale první stránce dominuje od 4. ledna oranžová barva. Nový šéfredaktor k zásadním změnám v novinách posledních dnů píše Vyznání.¹⁶⁴

¹⁶³ Na konci roku 1989 se vydavatelem krajských deníků stalo vydavatelství RUDÉ PRÁVO, nicméně v tiráži Jihočeské pravdy zůstal jako vydavatel stále krajský výbor KSČ, 1. ledna 1990 nahrazený společností VYDAVATELSTVÍ DELTA, která vznikla právě z RUDÉHO PRÁVA.

¹⁶⁴ „...Dočkali jsme se historického mezníku, okamžiku, o kterém jsme ještě nedávno ani nesnili – vkročení do času, skýtajícího možnosti konečně být sami sebou, být nezávislými novináři, kteří mohou nezkresleně zprostředkovávat informace, nazírat věci očima veřejnosti a ptát se jejím jménem...Po dlouhé roky jsme byli neustále někým voděni na uzdě, bylo námi manipulováno, dlouhými léty příkazů a peskování v nás byla pěstována autocenzura jako nejzrůdnější forma řemesla Koniášova. Před některými z nás nebylo jiné alternativy, než akceptovat ideologické šablony, nebo odejít z redakce a vzdát se i okleštěné možnosti sloužit čtenáři v mezích povolených norem...Teď nám jeden ze základních článků statutu nového vydavatele zajišťuje obsahovou volnost našich novin... O spolupráci na tvorbě našeho společného listu pak prosím i vás všechny, naše čtenáře.“ (Jihočeská pravda 1990, roč. 46, č. 1, s. 1)

7. Přejchod Jihočeské pravdy pod zahraničního vydavatele

7.1. Transformace českého regionálního tisku

„Obnovení svobody projevu a nástup tržní ekonomiky – to byly dva hlavní faktory, které ovlivnily proměny mediální scény v České republice po listopadu 1989. Veškerý český periodický tisk dnes je, nepočítáme-li poměrně nevýznamná periodika, v soukromém vlastnictví.“¹⁶⁵ Vlastnictví médií se tak proměnilo „od prakticky úplné státní kontroly, kdy vydávání periodik nemohlo být předmětem soukromého podnikání, po současnou značnou nezávislost jednotlivých vydavatelství na orgánech jednotlivých států“.¹⁶⁶

Vývoj českého regionálního tisku se dá obecně shrnout a přibližně periodizovat podobně jako u celostátních periodik, nicméně při bližším pohledu zjistíme, že „*vlastnická, ekonomická, editoriální a personálně-profesní transformace zasáhla regionální média dramatičtěji než celostátní*“.¹⁶⁷ Už průběh prvního období transformace periodik, v literatuře vymezené lety 1989-1992, vykazuje značné rozdíly ve srovnání s celostátním tiskem. Proces tzv. spontánní privatizace¹⁶⁸ jako důsledek (ne)existujících právních předpisů a zakládání nových regionálních deníků byly záhy následovány posunem k „*masovému přechodu vlastnictví spontánně zprivatizovaného českého regionálního denního tisku do majetku dvou zahraničních společností*“.¹⁶⁹ V dalším období (1993-2000) „*došlo ke změnám ve vlastnické struktuře českého regionálního denního tisku, kdy některé nově vzniklé regionální deníky přešly do vlastnictví zahraničních společností a některé zahraničně vlastněné regionální deníky změnily majitele.*“¹⁷⁰

¹⁶⁵ Benda 2007, s. 57.

¹⁶⁶ Benda 2007, s. 59.

¹⁶⁷ Volek, in Císařová Waschková 2007, s. 35.

¹⁶⁸ Tento postup se Jihočeské pravdy nijak nedotkl, zaměstnanci zde nikdy žádnou akciovou společnost, kterou by později za výhodných podmínek prodali právě zahraničním zájemcům, nevytvořili – částečně se to dá vysvětlit jednak neznalostí takových možností nebo nepružným přístupem v době rychlých rozhodnutí, zároveň ale díky geografické blízkosti byl kontakt s rakouskými, resp. německými vydavateli navázán velmi rychle a od začátku se tedy uvažovalo v tomto směru.

¹⁶⁹ Benda 2007, s. 134.

¹⁷⁰ Tamtéž.

7.2. Jihočeská pravda v nových podmínkách

Přeměna každého regionálního i celostátního titulu měla svá specifika, transformace u všech periodik neprobíhala stejnou rychlostí a zaměnitelně, Jihočeská pravda si tímto procesem prošla i ve srovnání s jinými tituly poměrně rychle a osobitě.¹⁷¹

Na počátku byla ve stejné situaci jako většina zprivatizovaných tištěných médií – „neměla dostatek řídicích zkušeností, potřebný management, ale ani dostatek finančních prostředků na potřebnou redakční technologickou proměnu a na modernizaci redakčních systémů a tiskárenské technologie“.¹⁷² Vhodným způsobem překlenutí těchto nedostatků se zdál být oboustranně výhodný vstup zahraničních, především západoevropských vydavatelů, na český trh. „Tato vydavatelství přivedla do prostředí vznikajících tržních ekonomik tzv. středovýchodní Evropy satureovaná poptávka v jejich mateřských zemích a někdy též legislativní limity, které jim nedovolovaly dále zvyšovat podíl na domácím trhu.“¹⁷³ Tyto společnosti „disponovaly hotovými penězi, kapitálem, který byly připraveny investovat a zhodnotit. V zemích tzv. středovýchodní Evropy tento kapitál – nutný na zásadní modernizace a další investice – převážně chyběl, stejně jako chyběly zkušenosti s prostředím tržních ekonomik a hlavně s vlastnictvím a vlastnickou odpovědností, nebo jej domácí osoby jim disponující nebyly ochotny poskytnout.“¹⁷⁴

První, již zmíněný krok spočíval v přeměně vydavatelství Rudé právo. „Československý parlament a československá vláda v roce 1990 rozhodly, že veškeré podniky a hospodářská zařízení KSC se stávají majetkem státu. Vydavatelství Rudé právo, jehož ředitelem se stal Vlastimil Košťál, se přeměnilo ve dvě státní společnosti, hospodářské zařízení Vydavatelství Delta a Vydavatelství Deltapress, s. p., jejichž ředitelem Košťál zůstal.“¹⁷⁵ Vydavatelství

¹⁷¹ Například ve srovnání s proměnou deníku Rudé právo, které v průběhu jara 1990 postupně odstranilo různá hesla a symboly bývalého komunistického vydavatele (shodné s podobou titulní stránky „předlistopadové“ Jihočeské pravdy) a až během roku 1991 mění svůj podtitul z „listu KSC“ na „Levicový list“ a později „Nezávislý list“. Tyto změny prodělala Jihočeská pravda mnohem rychleji a dříve. Naopak většinu titulů spojovala snaha o zachování kontinuity, která se projevovala různě, mimo jiné právě i postupnými, nikoliv jednorázovými grafickými proměnami a změnami v názvech.

¹⁷² Bednařík, Jirák, Köpplová 2011, s. 375.

¹⁷³ Benda 2007, s. 63.

¹⁷⁴ Benda 2007, s. 64.

¹⁷⁵ Benda 2007, s. 136.

Delta tak pod sebou soustředilo kromě deníku Rudé právo a několika tiskáren dosavadní regionální deníky krajských výborů KSČ, včetně právě Jihočeské pravdy.

Další významné kroky se v průběhu roku 1990 jen připravovaly, na stránkách novin se odrážely jen postupné změny, částečně grafické, částečně obsahové. Redaktoři Jihočeské pravdy se na jedné straně snažili definitivně odpoutat od svého bývalého vydavatele, zároveň jim šlo ale také o jistou kontinuitu a udržování dlouholeté tradice novin. Ostatně personální obsazení redakce také nezasáhly příliš výrazné změny, přinejmenším ne změny související se změnou politického režimu (s výjimkou dosavadního šéfredaktora Doležala). K tomu přispěl i postoj nového vedoucího redakce Vladimíra Majera, který zastával lidský, klidný přístup namísto radikálního černobílého vidění – pokud několik novinářů odešlo, bylo to z vlastní vůle a důvodů zcela běžných i v jiných dobách nebo pod lákadlem zakládání nových jihočeských titulů. Výše popsanou snahu o znovuoživení prestiže novin dokládají i slova šéfredaktora novin Vladimíra Majera v jednom z úvodníků, který se vracel ke změnám v deníku.¹⁷⁶

Kromě přibývání dříve spíše upozadovaných nebo zcela opomíjených témat jako byla např. církevní tematika, objevuje se také již tendence k větší zábavnosti, resp. k prolínání zábavy a zpravodajství (tzv. infotainment) a pomalu také větší míra placené inzerce, mimo jiné i rakouských inzerentů z blízkých pohraničních malých měst. Tak ve víkendové příloze nalezneme rubriky jako „Test, jaký jste partner!, nebo „...a na závěr (pro pány)“, s fotografií polosvlečené mladé ženy a doprovodným komentářem. I na předních stranách se objevují články s titulkou „Strip-show na Letné“ nebo „Setkání se ženichem Ivety Bartošové“. Kromě toho je v prvních týdnech a měsících znát také jistý přetlak novinářů – čím více se museli v uplynulých desetiletích hlídat, tím emotivněji nyní dávají najevo, co si opravdu myslí, často až s ironickým nádechem. V článku o různých symbolech komunistů zbudovaných a prozatím

¹⁷⁶ „Na přelomu roku 1989-90 prošla i Jihočeská pravda svým převratem. Ve společenském průvanu, v náhlém a všeočistovacím totalitotřesení ze sebe setřásla úděl hlásné trouby jedné strany, aby se pokusila být krajskými novinami všech slušných lidí...Lačně jsme tehdy v redakci hltali doušky svobody, nezávislosti, o níž jsme předtím jen snili, a opojeni tímto pocitem po dlouhém půstu jsme samozřejmě dělali i chyby; jako všichni jsme se teprve učili volnosti a odpovědnosti, která z ní vyplývá. Nebylo přitom kam uhýbat, kudy kličkovat. Nepřetřeli jsme firmu, bojovali jsme o novou důvěru čtenářů stále pod stejným titulem. Někdy byl těžký jako Kristův kříž, ale nesli jsme jej s vírou, že Jihočeskou pravdu poctivou žurnalistikou dokážeme vrátit těm, kterým ve své regionální jedinečnosti vždycky měla náležet – lidem tohoto kraje. Nebylo to lehké, dvanáct redaktorů z našeho kolektivu také volilo jinou cestu a odešlo; rekordních 5000 dopisů za uplynulý rok však potvrzovalo, že jsme čtenáře opět dokázali oslovit.“ (Jihočeská pravda 1991, roč. 47, č. 126, s. 1)

zanechaných na území Českých Budějovic tak narazíme na výrazy jako „betonová obluda“¹⁷⁷, další článek je uveden titulkem „*Se sbíječkami na bývalý dům OV KSČ*“¹⁷⁸ a v reportáži z odstraňování sochy Lenina z náměstí 1. máje v Českých Budějovicích se mimo jiné dočteme, že „...aby zhlédli představení, jehož hlavními protagonisty byli socha V. I. Lenina a pracovníci destrukčního střediska Pozemních staveb pod vedením Zd. Růžičky...Původně jednoduchá záležitost sejmutí sochy se poněkud zkomplikovala po zjištění, že Vladimír Iljič tkví na podstavci příliš pevně...“¹⁷⁹.

Nový vydavatel s potřebným kapitálem přichází do situace pro noviny velmi nelehké i z ekonomického hlediska, také pod vlivem inflace dochází mimo jiné k velkému poklesu čtenářského předplatného, a do roku 1991 vstupuje Jihočeská pravda s nákladem o 12 000 výtisků menším.

V tiráži z 2. ledna 1991 dochází ke změně názvu vydavatele, do června téhož roku je jím vydavatelství Deltapress Praha. Také vzhled titulní strany se začátkem roku 1991 mírně obměňuje, grafika se mění u názvu (slovo Jihočeská je vyvedeno v oranžové barvě, pravda je naopak tištěna černě), dochází také k lepšímu členění jednotlivých rubrik a článků. Mimo jiné se mění označení jednotlivých témat, např. Informace z domova, ze světa, z regionu, Z domácí politické scény, Kultura, Sport, Reportáže, rozhovory, názor, Dopisy – zrcadlo okresů či Služby čtenářům. Podnázev (Deník Jihočeského kraje) mizí úplně.

7.3. Příchod zahraničních vlastníků

Zástupci Jihočeské pravdy, především šéfredaktor Vladimír Majer a Jitka Bosáková už během roku 1990 navázali kontakt s rakouským vydavatelem z Lince. Ve chvíli, kdy se objevila bavorská společnost Neue Presse Verlags-GmbH¹⁸⁰ s úmyslem vložit kapitál do českého regionálního tisku, rozehrála se řada jednání a zvažovaly se různé možnosti. Jednou z nich byla také eventualita založení dvou konkurenčních jihočeských deníků: „*Vypadalo to tak, že*

¹⁷⁷ Jihočeská pravda 1990, roč. 46, č. 5, s. 1.

¹⁷⁸ Jihočeská pravda 1990, roč. 46.

¹⁷⁹ Jihočeská pravda 1990, roč. 46, č. 12.

¹⁸⁰ Dále pod zkratkou NPV.

*tady budou dva konkurenční deníky, jeden dotovaný Němci, jeden Rakušany a že trochu bychom z toho profitovali my, protože by nás přepláceli, ale byl by to hodně špatný profit, protože to by byla jen taková formalita, protože by byla jen otázka času, kdy by jeden sežral toho druhého.*¹⁸¹ Začalo se tedy uvažovat také o společném projektu, ve kterém by byly zastoupeny všechny tři strany – německá, rakouská i česká, ani tato možnost ale nebyla dotažena do konce.¹⁸² V této době dostal Vlastimil Košťál nabídku spolupráce od obou zmíněných společností. *„Košťál odmítl první nabídku vyjednávačů Passauer Neue Presse na koupi některých regionálních deníků; trval na tom, že Delta je neprodá jednotlivě.*¹⁸³ Němci se tak rozhodli koupit všechny deníky spadající pod Košťálovu společnost Delta Praha, resp. Deltapress a společně s Vlastimilem Košťálem obešli a prakticky vyřadili z jednání linecké zájemce. *„Za pomoci Košťála a jeho kontaktů dokázalo několik společností vlastněných NPV v krátkém čase ovládnout hned zpočátku čtyři ze sedmi regionálních krajských deníků“* (vydavatelství Vltava se sídlem v ČB, vydavatelství Labe se sídlem v Ústí nad Labem, PNPRESS se sídlem v Hradci Králové a tiskárenskou společností MÍR se sídlem v Praze – jejich ředitelem se stal právě Košťál). *„NPV tak prakticky hned na počátku 90. let získala kontrolu nad regionálním denním tiskem v celých Čechách s výjimkou Prahy, středních Čech a pochopitelně moravských krajů.*¹⁸⁴

Zaměstnanci Jihočeské pravdy byli de facto postaveni před hotovou věc, když za nimi v březnu 1991 přijeli ředitelé společností Vydavatelství Vltava Vlastimil Košťál, Zdeněk Korbel a ředitel NPV F. X. Hirtreiter z Pasova – mohli se sice svobodně rozhodnout, zda přijmou německou nabídku a přejdou s celým deníkem pod zahraničního vydavatele, to vše nicméně v situaci, kdy bez potřebného kapitálu noviny neměly příliš dobré vyhlídky na další existenci. Tuto situaci komentoval také Vladimír Majer ve sloupku „Na okraj“ z 30. března 1991.¹⁸⁵ Čtenáři tuto změnu v praxi zaznamenali poprvé v sobotu 1. června 1991. Už

¹⁸¹ Informace získány z rozhovoru s Mirkou Nezvalovou. (15. 2. 2011)

¹⁸² Jedním z důvodů byla nejspíš také nemožnost dohody dvou zahraničních společností ohledně rozhodujícího podílu v připravovaném podniku. Podle tehdejší legislativy měla být totiž akciová společnost z 51% československá a z 49% zahraniční.

¹⁸³ Čelovský 2002, s. 34.

¹⁸⁴ Benda 2007, s. 137.

¹⁸⁵ *„Alea iacta est. Zvláštní kurýr včera odvezl na státní podnik Deltapress Praha výpovědi všech mých redaktorů a THP ze zaměstnaneckého poměru s tímto vydavatelstvím. Nechci mluvit za ostatní, s jakými pocity odcházejí. Chtěl bych ale s trochou nostalgie připomenout, že v prosinci 1989 nás toto nově vzniklé vydavatelství*

v předcházejícím čísle ji ale avizoval opět Vladimír Majer ve sloupku „Na okraj“, kde mimo jiné opět připomíná nutnost takového přechodu vzhledem ke stávajícím hospodářským podmínkám: *„I přes momentální soběstačnost neměla Jihočeská pravda sama o sobě, stejně jako jiné noviny a časopisy bez vlastní tiskárny, dlouhodobější perspektivu – neměla možnost postupně zkvalitňovat tisk, budovat počítačový redakční systém, ale ani pomoci inovovat dodavateli výrobní prostředky, které v případě Jihočeských tiskáren technicky i morálně zastaraly před mnoha lety a jejich životnost lze možná spočítat už na prstech jedné ruky. Budoucnost novin je i u nás neoddělitelně spojena s polygrafickou základnou a bez vstupu dalšího kapitálu je nemyslitelné tu současnou udržet v provozu, natož nějakou novou vybudovat...“*¹⁸⁶

Případné komentáře a ohlasy v souvislosti se skutečným zahraničním vlastníkem a možné obavy z ovlivňování obsahu se ve stejném článku pokusil předem umírnit: *„Pokud v této souvislosti konstatujeme, že kořeny ekonomiky Vydavatelství Vltava prorůstají ke kapitálovému zdroji zahraničnímu, k HKM Pasov, pak musíme říci, že tento vydavatelský dům se profiluje jako konzervativní, liberální, hlásící se k odkazu duchovních hodnot západoevropské křesťanské kultury. Domnívám se, že to přesně odpovídá i našemu úsilí o sblížení lidí místo jejich rozeštvávání, tónu humanismu a demokracie, o který od listopadové revoluce na našich stránkách usilujeme.“*¹⁸⁷ Dále argumentuje logickou snahou novin bránit se jakémukoliv ovlivňování obsahu už jen proto, že by je čtenáři začali odmítat –

vyvedlo ze smrtícího objetí skomírajícího stranického podniku Rudé právo a svým servisem nám pomohlo v následujících měsících etablovat se ve zcela nezávislý a prosperující list. Jednu věc nám však Deltapress neposkytl – jistotu. V turbulencích křížování neznámých mořem ekonomické reformy, úskalími transformace a privatizace jsme pluli podobně jako ostatní noviny s plachtami orvanými vichry zvyšování polygrafických nákladů, ohrožování Skyllou ztrojnásobením ceny novinového papíru a Charybdou dovozově vázaných materiálů, nad čáru ponoru zatíženi dvaadvacetiprocentní daní z obrátu a skutečností, že se vydavateli dodnes nepodařilo uzavřít hospodářskou smlouvu. Usilovali jsme v této situaci o joint-venture s redakcí Nové Pravdy v Plzni, tiskárnami obou krajských měst, vydavatelstvím Wimmer v Linci a HKM v Pasově, projekt však nebyl ministerstvem pro správu národního majetku ČR přijat. Další tři měsíce jsme čekali na nějaké jiné návrhy řešení. Deltapress se zatím ocitl v agónii, ponechán vnitřnímu rozkladu. V této situaci přišla nabídka společnosti Vltava s. r. o. v Č. Budějovicích na spolupráci při vydávání regionálního deníku, podložená hospodářskou smlouvou s a. s. Jihočeské tiskárny. Na obzoru rozbouřeného moře se objevil Rhodus a redakce skočila. V dobré víře, že je to pevnina.“ (Jihočeská pravda 1991, roč. 47, č. 76, s. 1)

¹⁸⁶ Jihočeská pravda 1991, roč. 47, č. 126, s. 2.

¹⁸⁷ Tamtéž.

a z takové situace by přirozeně neprofitoval ani vydavatel, který si žádá prosperující a čtený titul.¹⁸⁸

Skutečné změny tedy přišly v už avizovaném čísle z 1. června 1991. Nejvýraznější grafickou proměnou byla úprava názvu – zatím jen úprava, sousloví „Jihočeská pravda“ zůstalo zachováno, byť v jiném barevném provedení, nápis byl vyveden stále kurzivou, ale celý v oranžové barvě. Titul novin nedoprovází přívlastek s označením dne vydání (pondělí, sobotní atp.), ale výrazný nápis DENÍK doprovázený konkrétním dnem (pondělí, sobota atp.)¹⁸⁹. Mírné změny doznalo také grafické oddělení jednotlivých článků, rubrik a témat – vše je přehlednější a lépe rozděleno. Jednotlivé rubriky získaly max. jiný název, ale tematicky i co se rozložení stran týče, žádné velké změny nenastaly. Čím dál tím výraznější je ale naopak inzerce nejružnějších firem, odvětví a výrobků, která už se objevuje prakticky na všech stránkách vydání – s trochou nadsázky se dá říct, že už nyní jsou noviny plné inzerce. V tiráži je od tohoto dne jako vydavatel uvedeno Vydavatelství Vltava Č. Budějovice a jako šéfredaktor Vladimír Majer. Počet stran zůstává stejný – dvanáct.

Ve čtvrtek 20. června je na titulní straně otištěn článek nazvaný Základ budoucích novin: *„Včera byl v areálu Jihočeských tiskáren slavnostně položen základní kámen budovy Vydavatelství Vltava, s. s. r. o. Bude v ní umístěna rotačka, která by od vánoc 1992 měla tisknout také Deník Jihočeská pravda.“*¹⁹⁰ Účasten byl mimo jiné také ředitel PNP F. X. Hirtreiter, který prohlásil: *„Chceme v Českých Budějovicích podnikat, ale cítíme také povinnost přispět tímto projektem k tomu, aby ČSFR zůstala svobodným státem a její lid svobodným národem, součástí Evropského společenství. Nechceme dělat v Německu noviny pro Československo – chceme vám tady pomoci dělat české noviny jako nositele vysoké kultury národa.“*¹⁹¹

Další změny na sebe nenechaly dlouho čekat, tentokrát už i obsahové. V úterý 3. prosince 1991 vyšly noviny jednak s graficky odlišným názvem – tiskacím písmem černobíle vyvedený velký nápis Deník Jihočeská pravda, a především – o 16 stranách poprvé s přílohou

¹⁸⁸ Jihočeská pravda 1991, roč. 47, č. 126, s. 2.

¹⁸⁹ V září roku 1991 došlo opět ke změně v provedení názvu – do prosince téhož roku byl celý černobílý.

¹⁹⁰ Jihočeská pravda 1991, roč. 1, č. 17, s. 1.

¹⁹¹ Tamtéž.

Česko-budějovické listy.¹⁹² Byl to první projev připravované snahy o kvalitnější informování z jednotlivých okresů Jižních Čech¹⁹³. Příloha měla čtyři strany a autoři se v ní zaměřovali především na různé detailnější zprávy z kulturního, sportovního či běžného dění Česko-budějovicka, ale i na různé „okrajové“ záležitosti, na které by v celokrajských novinách nezbylo místo. Další novou přílohou, ale už v roce 1992, byla barevná příloha TV magazínu, která k novinám náležela od 1. května vždy o víkend. Zpočátku na 24, později 32 stranách přinášela programovou nabídku 25 stanic na následující týden, a také informace ze zákulisí filmu.

7.3.1. Přínos zahraničního vydavatele

Několik základních přínosů pro české noviny v 90. letech ze strany příchodu zahraničních vydavatelů už jsem zmínila. Zahraniční vydavatel znamenal pro Jihočeskou pravdu především potřebný kapitál, a s tím související další výhody. V nejistém porevolučním období to byla zejména otázka právě jistoty – záruky, že noviny s dlouholetou tradicí přetrvají ofřesy doby. „*Ekonomické podmínky vydávání periodického tisku v zemích tzv. středovýchodní Evropy se po roce 1989 výrazně zhoršily, a to pod tlakem mnoha vnějších faktorů: mnohonásobného zvýšení cen novinového papíru, zdražení tiskárenských služeb a distribuce.*“¹⁹⁴ „*Vydavatelé periodik se zahraničním vlastníkem, zejména deníků, byli také odolnější proti vlivu politických krizí a ekonomických tlaků.*“¹⁹⁵ Zahraniční kapitál znamenal také možnost investice do nových technologií a vůbec celkové zkvalitnění produkce, a tedy posun k modernímu evropskému formátu novin a rychlejší výrobě novin. Zejména právě deník Jihočeská pravda (resp. plzeňská Nová pravda) překonaly technickou zaostalost svých redakcí díky zahraniční vydavatelské skupině velmi rychle.

V neposlední řadě, a možná dokonce na prvním místě v pomyslném žebříčku přínosů stály zkušenosti. Manažeři pasovské společnosti získali schopnosti a zkušenosti na jejich

¹⁹² Deník Jihočeská pravda 1991, roč. 1, č. 156.

¹⁹³ O tom, že další podobné kroky budou následovat, se mohli čtenáři sami přesvědčit i díky různým inzerátům v Jihočeské pravdě – v nich se hledali vedoucí redaktori do vznikajících poboček v různých okresních městech.

¹⁹⁴ Benda 2007, s. 70.

¹⁹⁵ Benda 2007, s. 219.

regionálním periodickém trhu a začali je zde uplatňovat. „*Oni uměli management regionálních novin a věděli moc dobře, jak by noviny měly fungovat. To, jak je dneska Deník nastavený, je všechno princip, který funguje v Pasově, že je nějaká malá centrální redakce a pak jsou regionální mutace. Normálního člověka pořád spíš zajímá, co se děje na jeho radnici a jestli bude někdo vyvážet popelnice, než to, jestli se zase někdo hádá v parlamentu. Tohle know-how sem právě Němci přinesli.*“¹⁹⁶

Zahranční vlastníci, tím spíše němečtí, ale vzbuzovali (a vzbuzují) v českých čtenářích obavy. Ať už v souvislosti s možným ovlivňováním obsahu, nebo jen z principu bytí českých novin v jiných než národních rukách. Pokud se týče přímého ovlivňování obsahu, jednotlivých článků a textů (např. časté obavy o způsobu informování o sudetských Němcích apod.), z rozhovorů s redaktory, ale i z prolistování novin samotných, vyplývá, že něco takového nenastalo – nebo si toho alespoň nikdo nebyl vědom. Podíváme-li se na to ovšem z jiné strany, z obecné proměny novinového obsahu, pak narazíme na značnou proměnu související ale nikoliv s tím, že majiteli deníku jsou Němci nebo Švýcaři, ale spíše s celkovou tendencí dnešních médií. A sice, že „*tito vlastníci nahlíželi a nahlížejí na periodický tisk pouze jako na hospodářskou instituci, jejímž účelem je generovat co největší zisk. Kulturní role periodického tisku ustoupila do pozadí. Problémem spočívajícím v zahraničním vlastnictví periodického tisku tak není skutečnost, že by zahraniční vlastníci ovlivňovali obsah periodického, zejména pak denního tisku, vměšovali se do redakční práce a určovali témata a obsah zpráv a komentářů. Problémem, který ze zahraničního vlastnictví periodického tisku vyplývá, je však skutečnost, že se zahraniční vlastníci zajímají pouze o ekonomické výsledky, zisk, a zbytek ponechávají v pravomoci svých domácích zaměstnanců. Právě tito zaměstnanci, vedoucí pracovníci a šéfredaktori určují profil jednotlivých titulů denního tisku. Tím, že se v množství případů snaží zvýšit čtenost za každou cenu, přispívají k názorové rozbředlosti většiny titulů.*“¹⁹⁷

Tendence k vytěsňování méně atraktivních, spíše intelektuálních či nepopulárními veřejnými záležitostmi se zabývajících témat byla bezprostředně doprovázena požadavkem pasovského vydavatele na co největší míru inzerce (atraktivní témata znamenala čtené noviny přitažlivé pro zadavatele reklamy). „*Pasovským šlo potom hodně o to, aby byl větší prostor pro inzerci.*

¹⁹⁶ Informace získány z rozhovoru s Ivanem Mlsem. (1. 2. 2011)

¹⁹⁷ Benda 2007, s. 220.

Takže se rozšiřoval obsah novin, ale nemohlo to být jenom inzertní, takže jsme museli i víc psát. A fakt je, že se začaly šít některé ty věci horkou jehlou, protože prostě není možné udělat solidní článek za hodinu.“¹⁹⁸

Už na začátku 90. let se objevila silná kritika skupování českých regionálních titulů zahraničními, především německými koncerny. Různé vlny negativních ohlasů provázely a provázejí tuto problematiku prakticky dodnes. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže několikrát šetřil podněty ke stížnostem na vznikající praktický monopol skupiny Vltava-Labe-Press, problematikou se zabývali i vládní ministři, nedošlo však k žádným legislativním či jiným opatřením. Někteří autoři přesto mluví o „promyšlené likvidaci českého regionálního tisku“.¹⁹⁹

7.4. Českobudějovické listy

„Deník Jihočeská pravda ode dneška čtenáři z okresu Č. Budějovice ve schránkách ani v kioscích nenajdou: jejich list zde bude distribuován pod hlavičkou „Českobudějovické listy“. Obsah bude identický s Deníkem Jihočeská pravda, který se dál bude prodávat v ostatních částech kraje s výjimkou Táborska²⁰⁰ a nyní i Českobudějovicka vždy až do doby, než v jednotlivých místech vzniknou okresní deníky se společným pláštěm informací ze světa, z domova a regionu, nadále připravovaným v centrální redakci v Č. Budějovicích. Přebíráním názvu deníku podle okresů, v nichž vycházejí, akcentuje Vydavatelství Vltava, s. r. o., zaměření na regionalistu obsahu, o jejíž prohloubení ve svých titulech usiluje.“²⁰¹

Takto uvedl šéfredaktor Majer staronový titul čtenářům v pondělí 2. listopadu 1992. Toto první číslo ještě mělo pouze 12 stránek, ale všechna další už se prozatím ustálila na 16 stranách – většinu z nově přidaných stran přitom zabrala inzerce. Výrazně se zlepšila také kvalita tisku a celkově uspořádání listu. Jednotlivé rubriky pak vypadaly přibližně takto:

¹⁹⁸ Informace získány z rozhovoru s Mirkou Nezvalovou. (15. 2. 2011)

¹⁹⁹ Čelovský 2002.

²⁰⁰ Táborské listy, resp. nový regionální deník s názvem Palcát – Táborské listy vycházely už od září 1992, opět se záštitou základní filozofie Vydavatelství Vltava, tj. nabídnout čtenářům moderní domácí titul, kde bude denně dostatečný prostor pro místní zpravodajství.

²⁰¹ Českobudějovické listy 1992, roč. 1, č. 1, s. 1.

Z domova, Ze zahraničí (Ze světa), Inzerce, Služby čtenářům, Českobudějovicko (zpravidla 2-3 strany), Jižní Čechy, Kultura a Sport, nepravidelně pak Publicistika či Stránka mladých.

Vyvrcholením několikaleté činnosti a spolupráce Jihočeské pravdy (resp. Českobudějovických listů) s Vydavatelstvím Vltava a pasovským koncernem PNP byla výsledná podoba novin představená čtenářům v prosinci roku 1992. Vladimír Majer jí opět avizoval v sobotu 12. prosince takto: *„Již roku 1961 tiskne jihočeské noviny rotačka Jihočeských tiskáren. Stránky dnešního vydání jsou poslední, které jejími válci – až v posledních měsících osazenými polymerovými deskami místo klasických olověných – procházejí. Po 32 letech se stroj zastavuje. Vytiskl řádově devět a půl tisíce vydání regionálních deníků: od začátku je točil pětkrát týdně, od 2. ledna 1967 šestkrát. K tomu se na něm vyráběly okresní a celostátní týdeníky, jednorázové tiskoviny, atd...Takže v pondělí nebudte překvapeni, že svůj deník najdete v poněkud jiné podobě. Bude pořád tím vaším, na jaký jste zvyklí.“*²⁰²

V čem spočívá jiná podoba deníku, to každý čtenář viděl sám hned na první pohled – přinejmenším se mu do rukou dostalo vydání o poznání větší než obvykle, konkrétně širší o čtyři centimetry a v sedmi sloupcích (namísto dosavadních šesti). Zlepšila se tisková kvalita textu, včetně většího písma. V průběhu dalších týdnů se navíc začal objevovat i občasný barevný tisk, rozsah jednotlivých vydání se navýšil (v pátek vycházely Listy dokonce o 24 stranách). Tyto změny nastaly v souvislosti s uvedením do provozu nové (resp. staré pasovské vyřazené, ovšem stále funkční) rotačky Novinového centra Vydavatelství Vltava.²⁰³ Vybudování vlastních tiskáren znamenalo pro noviny potvrzení nezávislosti²⁰⁴ a určitou záruku stability, navíc – Vydavatelství Vltava uvedlo do provozu svou vlastní rotačku jako vůbec první v republice.²⁰⁵ Pro redaktory samotné mělo vybudování Novinového centra ještě

²⁰² Českobudějovické listy 1992, roč. 1, č. 36, s. 1.

²⁰³ Novinové centrum Vydavatelství Vltava od tohoto data tisklo Českobudějovické listy namísto Jihočeských tiskáren. Stejně Novinové centrum pak vzniklo i v Plzni, kde dřívější Deník Nová pravda vydávalo stejné vydavatelství – plzeňský deník postupoval více méně stejně jako jihočeský, získal také druhou pasovskou rotačku.

²⁰⁴ „Většina tiskáren v ČR i v jednotlivých státech tzv. středovýchodní Evropy byla v této době ve vlastnictví národních států, tedy dosud ne zcela stabilizovaných politických mocí, a tak do jisté míry představovala možné ohrožení nezávislého vývoje periodik. Technické parametry těchto tiskáren navíc neodpovídaly nárokům na kvalitu a stále se zvyšující počet stran, především u deníků.“ (Benda 2007, s. 71)

²⁰⁵ Českobudějovické listy 1992, roč. 1, č. 37, s. 1.

jednu výhodu – mohli se přestěhovat ze stísněných podmínek v areálu Jihočeských tiskáren do nových redakčních prostor. Zásadní byl pro ně ale ještě jeden přechod – na počítačový redakční systém CICERO, díky kterému se ocitli v situaci, kdy si noviny prakticky sami sázeli – vyráběli je přímo na počítači. Redakce tak předávala do tiskárny celé zalomené noviny.

Další změnu pak o něco pozornější čtenáři mohli zaznamenat v hlavičce deníku, v níž názvu listu předcházelo označení „Jihočeské listy“. To mělo signalizovat „*sounáležitost jedné rodiny, pevnou vazbu jejích členů, sepjatost společným zájmem, programem, osudovou nutností spolupráce, vzájemné pomoci.*“²⁰⁶ Toto označení doprovázelo tedy také již vzniklé Tábořské listy a později i všechny další okresní pobočky Jihočeských listů (jako další přibyly Jindřichohradecké listy).

Vydání ze 14. prosince 1992 přineslo také „Zvláštní přílohu deníků Vydavatelství Vltava k slavnostnímu otevření Novinového centra“. To především formou vzpomínání a vyjádření hlavních aktérů, ať už z řad novin, českých i zahraničních zástupců vydavatelství nebo veřejných činitelů, mapovalo 16 měsíců trvající přípravy projektu.

V prosinci roku 1993 můžeme považovat transformaci Jihočeské pravdy za téměř ukončenou. Definitivní tečka ovšem přišla až o několik let později, v souvislosti s úplným sloučením regionálních deníků pod jednu hlavičku, resp. vytvořením jednotlivých mutací Deníků Bohemia pod Vydavatelstvím „Vltava-Labe-Press, a. s.“²⁰⁷. Touto fází už se ale tato bakalářská práce nezabývá.

²⁰⁶ Českobudějovické listy 1992, roč. 1, č. 37, s. 1.

²⁰⁷ Tato společnost byla zapsána do Obchodního rejstříku ČR 29. prosince 1994 jako právní nástupce společnosti Vydavatelství Vltava, a. s. a dalších firem, které se všechny sloučily právě pod nově vzniklé „VLP“.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit proces transformace československého regionálního denního tisku. A to na konkrétním příkladu deníku Jihočeská pravda, jehož tradice sahá na území Jihočeského kraje do prvních poválečných dnů roku 1945. Na tomto místě je možné konstatovat, že do velké míry proces transformace Jihočeské pravdy koresponduje s transformací dalších regionálních deníků v 90. letech. Také výše naznačený vývoj v druhé polovině 90. let toto tvrzení podporuje.

Proměna regionálních novin se neodehrála ze dne na den, tak jako žádný z transformačních procesů souvisejících se změnou společenského a politického zřízení naší země. Za zásadní výdobytek jejich přeměny přitom můžeme považovat svobodu – svobodu ve výběru témat, ve způsobu informování o nejrůznějších problematikách, ve výběru zaměstnanců na základě jejich profesních, nikoliv ideologických kvalit aj.

V prvních revolučních dnech a týdnech se přitom deník ocitl v nelehké pozici. Oficiálně stále jako orgán KV KSČ informoval o průběhu „sametové revoluce“ z počátku velmi opatrně, zveřejňované názory byly silně jednostranné. Postupně se přístup redakce neutralizoval a prostor na stránkách deníku byl otevřený i hlasům podporujícím proměnu politického systému. V samotném závěru roku 1989 už se deník otevřeně hlásil k nezávislosti na komunistickém vydavateli. I přesto musel velmi bojovat o svou pověst u čtenářů, o zachování jejich věrnosti jihočeskému deníku.

Zpětně lze ale tento boj označit jako úspěšný (přestože náklad deníku na začátku 90. let poklesl, ovšem stejně jako u všech dalších periodik v souvislosti s novými ekonomickými podmínkami). Svůj podíl na tom má také rychlý přechod pod zahraniční vydavatele, který umožnil zkvalitnění vydávání novin a především vůbec zachování jejich existence v době, která na jednu stranu přinášela řadu nových titulů, ale zároveň také některé zavedené noviny a časopisy nezvládly nastalý ekonomický tlak a zanikly.

Českobudějovické listy vycházely na začátku 90. let v nákladu přes 50 000 výtisků, resp. okolo 70 000 v pátek a 60 000 v sobotu.

Deník Jihočeská pravda dokázal zachovat kontinuitu a tradici nejsilnějšího jihočeského periodika, i přes mnoho změn na úrovni designu, obsahu i samotného názvu novin.

Summary

The aim of this bachelor thesis was to describe the process of transformation of Czechoslovakian regional daily press; specifically the case of „Jihočeská pravda“ journal. This newspaper has a long tradition on the Southbohemian territory, from the first post-war days in 1945. The transformation of „Jihočeská pravda“ journal is mainly comparable with the transformation of other regional press in nineties.

The change of regional press was not a rapid process, as well as none of transformational process connected with the change of social and political system of our country. As the fundamental achievement of their change we can consider the freedom – the freedom in choice of the subjects, in the way of their imaging, in the choice of staffers because of their professional quality, not only the ideology.

„Jihočeská pravda“ got to the difficult position in the first days after 17th November 1989. Officially it was still the organ of the communistic party, so it informed about the events of „Velvet Revolution“ really carefully from the beginning, the way of writing was strongly one-sided. Gradually, the attitude of the newspaper was getting to be more and more neutral, also the opinions that supported the change of political system could appear on the pages of „Jihočeská pravda“. In the end of the year 1989 the journal openly showed its independence on the communistic publisher, but still it had to fight for its good reputation, for the loyalty of readers.

This fight can be evaluated as the successful one (although the decrease of the circulation in the early 90s, as well as other press because of new economic conditions). The important part had the rapid arrival of the foreign owners to the Czechoslovakia. These owners brought the quality improvement of publishing, and mainly the maintenance of existence in general. This time was the period of new titles, also some old newspaper and magazines did not manage the economic stress and came to the end.

„Jihočeská pravda“ managed to keep the continuity and tradition of the most powerful Southbohemian press, despite a lot of change in the design, subjects and the title.

Prameny a literatura

Bibliografie

ADAMOVIČ, Karolína; MATEŠ, Pavel. *České dějiny v letech 1945-1997*. Praha: Linde, 1998. 102 s. ISBN 80-7201-122-7.

BARTOŠ, Josef: Pojetí regionu v historiografii. In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica*. Olomouc, 1996, s. 127-133.

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2011. 448 stran. ISBN 978-80-247-3028-8.

BENDA, Josef. *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989-2006*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. 273 s. ISBN 978-80-246-1387-1.

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Konec českého tisku*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. 316 s. ISBN 80-86101-51-7.

HONNER, Jan a kol. *Jihočeský kraj v číslech*. České Budějovice: Krajská správa ČSÚ, 1990.

HUDEČEK, J.; KLIMEŠ, V. *Jihočeská pravda 1967: Portrét krajského deníku*. Praha: Ústav pro teorii a dějiny hromadných sdělovacích prostředků University Karlovy, 1969.

CHALOUPKOVÁ, Helena. *Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související. Komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2011. 246 s. ISBN 80-7179-506-2.

IVANTYŠYN, Roman. Okresné noviny v nových podmienkach. In *Zborník zo seminára k problémom regionálnej žurnalistiky*. Bratislava: Novinársky studijný ústav, 1991. ISBN 80-900514-1-3.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

- JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.
- KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. Vyd. 7. Praha: SPN, 2005. 864 s. 7. ISBN 80-7235-272-5.
- KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 344 s. ISBN 978-80-7367-698.
- KOPÁČEK, Jiří. *Encyklopedie Českých Budějovic*, Vyd. 2. České Budějovice: Statutární město České Budějovice a NEBE, 2006. 672 s. ISBN 80-239-6706-1.
- KÖPPLOVÁ, Barbara; KÖPPL, Ladislav. *Dějiny světové žurnalistiky I*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1989. 336 s. ISBN 80-7077-216-6.
- MACHONIN, Pavel. *Česká společnost a sociologické poznání (Problémy společenské transformace a modernizace od poloviny 60. let 20. stol. do současnosti)*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2005. 286 s. ISBN 80-86642-39-9.
- MACHONIN, Pavel; TUČEK, Milan a kol. *Česká společnost v transformaci (K proměnám sociální struktury)*. Vyd. 1. Praha: Slon, 1996. 364 s. ISBN 80-85850-17-6.
- OSVALDOVÁ, Barbora; HALADA, Jan a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Vyd. 3. Praha: Libri, 2007. 263 s. ISBN 978-80-7277-266-7.
- PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Vyd. 1. Praha: Themis, 1997. 719 s. ISBN 80-85821-46-X.
- PERNES, Jiří. *České dějiny v datech*. Praha: Albatros, 1998. 278 s. ISBN 80-00-00662-6.
- PROKŠ, Petr. *Konec jednoho experimentu. Krize a pád totalitního režimu v Československu 1968-1989*. Vyd. 1. Jinočany: H&H, 1993. 66 s. ISBN 80-85787-08-3.
- PULLMANN, Michal. *Konec experimentu. Přestavba a pád komunismu v Československu*. Vyd. 1. Praha: Scriptorium, 2011. 243 s. ISBN 978-80-87271-31-5.
- REIFOVÁ, Irena a kol. *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.

RUB-MOHL, Stephan; BAKIČOVÁ, Hana. *Žurnalistika. Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005. 316 s. ISBN 80-247-0158-8.

TUČEK, Milan a kol. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Vyd. 1. Praha: SLON, 2003. 428 s. ISBN 80-86429-22-9.

TUŠER, Andrej. *Typológia periodickej tlače 1: Lokálna a regionálna tlač*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1995. 159 s. ISBN 80-22308-34-X.

WASCHKOVÁ CÍSAŘOVÁ, Lenka. *Regionální média v evropském kontextu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 121 s. ISBN 978-80-210-4473-9.

Noviny

Českobudějovické listy. České Budějovice: Vydavatelství Vltava. 1992-.

Deník Jihočeská pravda. České Budějovice: Vydavatelství Vltava. 1991-1992.

Jihočeská pravda: České Budějovice: Komunistická strana Československa. 1945-1947.

Jihočeská pravda: orgán Komunistické strany Československa v Českých Budějovicích. České Budějovice: Krajský výbor KSČ. 1963-1989.

Jihočeská pravda. Praha: Rudé právo. 1989-1989.

Jihočeská pravda. Praha: Delta. 1990-1991.

Jihočeská pravda. Praha: DELTAPRESS. 1991.

Jihočeské listy. České Budějovice: Vydavatelství Vltava. 1993-1994.

Internetové zdroje

Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-09-16]. Jihočeský kraj. Dostupné z WWW: <<http://www.cbudejovice.czso.cz/>>.

KONČELÍK, Jakub. *Studijní materiály a texty k přednáškám z dějin médií 1938-1989* [online]. 2008 [cit. 2011-10-14]. Jakub Končelík. Dostupné z WWW: <http://www.koncelik.eu/?utm_source=copy&utm_medium=paste&utm_campaign=copypaste&utm_content=http%3A%2F%2Fwww.koncelik.eu%2F>.

Obchodní rejstřík.cz [online]. 2000 [cit. 2011-11-28]. VLTAVA-LABE-PRESS, a. s. Dostupné z WWW: <<http://obchodnirejstrik.cz/vltava-labe-press-a-s-61860981/>>.

YouTube [online]. 2005 [cit. 2011-10-15]. Miloš Jakeš na Červeném hrádku. Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=uTaTJOAzb0g&feature=related>>.

KÖPPLOVÁ, Barbara. Média a jejich role v totalitním systému. In *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989* [online]. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006 [cit. 2011-07-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.usd.cas.cz/slovníkova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.

Ostatní zdroje

Osobní rozhovor s Vladimírem Majerem (23. 11. 2011) – záznam uložen v archivu autorky

Osobní rozhovor s Ivanem Mlsem (1. 2. 2011) – přepis a záznam uložen v archivu autorky

Osobní rozhovor s Mirkou Nezvalovou (15. 2. 2011) – záznam a přepis uložen v archivu autorky

Archiv fondu Svazu československých novinářů z let 1988-1989 – Národní archiv v Praze

Archiv fondu KV KSČ České Budějovice z let 1986-1989 – Státní okresní archiv v Třeboni

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Základní struktura Jihočeského krajského výboru KSČ (text)
- Příloha č. 2: Seznam vydavatelů deníku Jihočeská pravda (text)
- Příloha č. 3: Návrh plánu redakce Jihočeské pravdy na I. pololetí 1988 (text)
- Příloha č. 4: První číslo Jihočeské pravdy, 19. 5. 1945 (obrázek)
- Příloha č. 5: Slovo úvodem, první číslo Jihočeské pravdy (text)
- Příloha č. 6: Hlavička listu, 6. 6. 1945 (obrázek)
- Příloha č. 7: Hlavička listu, 6. 12. 1945 (obrázek)
- Příloha č. 8: Hlavička listu, 5. 2. 1948 (obrázek)
- Příloha č. 9: Hlavička listu, 4. 1. 1960 (obrázek)
- Příloha č. 10: Hlavička listu, 24. 6. 1968 (obrázek)
- Příloha č. 11: Jihočeská pravda, mimořádné vydání, 21. 8. 1968 (obrázek)
- Příloha č. 12: Hlavička listu, 3. 1. 1988 (obrázek)
- Příloha č. 13: První článek o listopadových událostech v Jihočeské pravdě (obrázek)
- Příloha č. 14: Jihočeská pravda, 21. 11. 1989 (obrázek)
- Příloha č. 15: Hlavička listu, 11. 12. 1989 (obrázek)
- Příloha č. 16: Hlavička listu, 30. 12. 1989 (obrázek)
- Příloha č. 17: Hlavička listu, 2. 1. 1990 (obrázek)
- Příloha č. 18: Hlavička listu, 3. 12. 1991 (obrázek)
- Příloha č. 19: První příloha Českobudějovické listy, 3. 12. 1991 (obrázek)
- Příloha č. 20: Vydání Jihočeské pravdy, 1. 6. 1991 (obrázek)

Příloha č. 21: Hlavička listu, 1. 6. 1991 (obrázek)

Příloha č. 22: Hlavička listu, 2. 1. 1991 (obrázek)

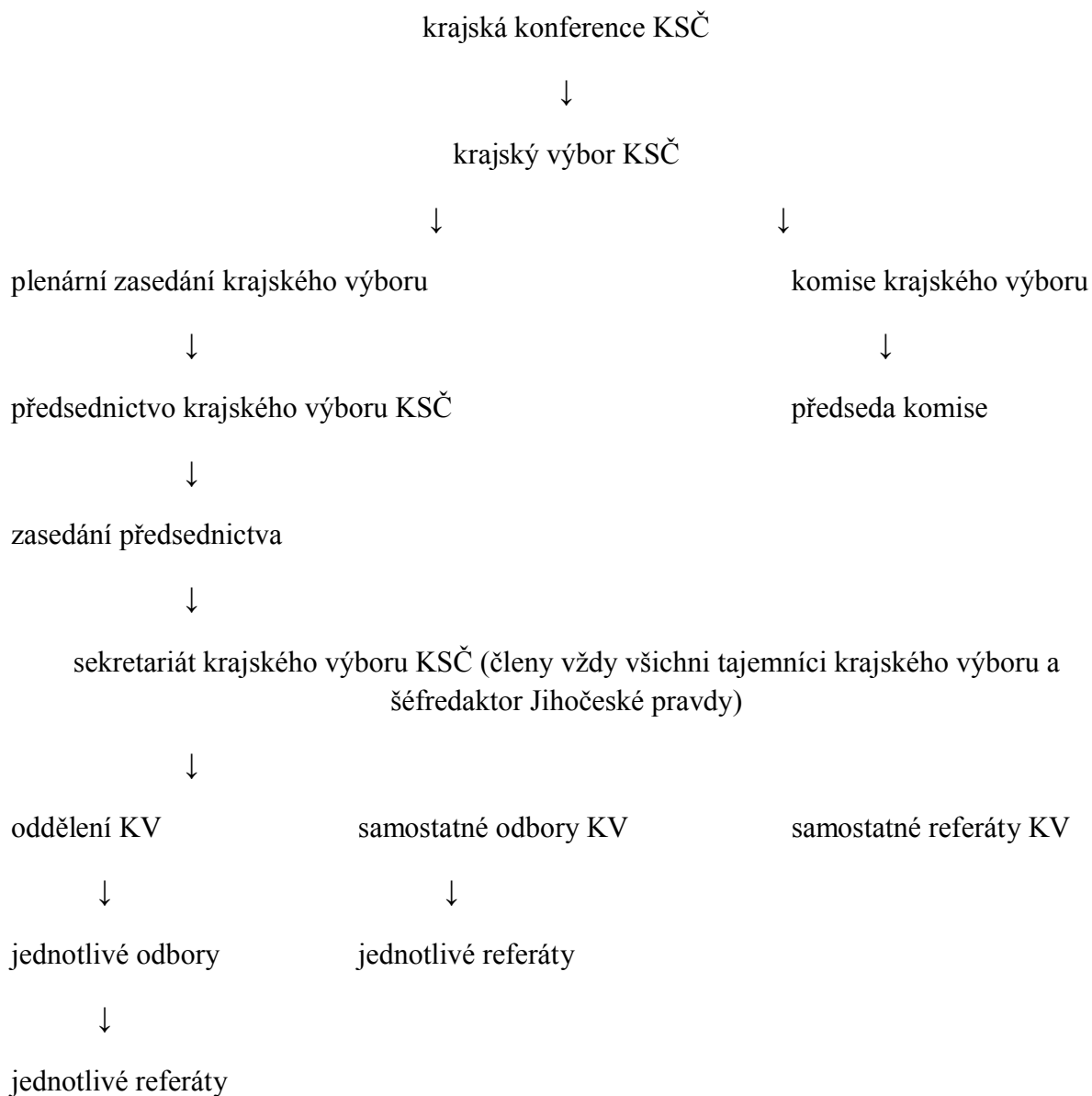
Příloha č. 23: Hlavička listu, 2. 11. 1992 (obrázek)

Příloha č. 24: Českobudějovické listy, 14. 12. 1992 (obrázek)

Příloha č. 25: Českobudějovické listy, 31. prosince 1993 (obrázek)

Přílohy

Příloha č. 1: Základní struktura Jihočeského krajského výboru KSČ (text)

Krajská revizní komise a krajská kontrolní a revizní komise
předsednictvo KRK a KKRK

Zdroj: archiv JKV KSČ v Českých Budějovicích (OA Třeboň)

Příloha č. 2: Seznam vydavatelů deníku Jihočeská pravda (text)

Jihočeská pravda – vydavatel:

Komunistická strana Československa, 1945-1947 v Českých Budějovicích

Krajský výbor Komunistické strany Československa, 1947-1960 v Českých Budějovicích

Jihočeský krajský výbor KSČ, 1961-1962 v Českých Budějovicích

Krajský výbor KSČ, 1962 v Českých Budějovicích

Jihočeský krajský výbor KSČ, 1963-1989 v Českých Budějovicích

Rudé právo, 1989 v Praze

vydavatelství Delta, 1990-1991 v Praze

DELTAPRESS, 1991 v Praze

Deník Jihočeská pravda – vydavatel:

Vydavatelství Vltava, 1991-1992 v Českých Budějovicích

Českobudějovické listy – vydavatel:

Vydavatelství Vltava, 1992-2000 v Českých Budějovicích

Českobudějovické listy – vydavatel:

Vltava-Labe-Press, 2000- v Českých Budějovicích

Českobudějovický deník – vydavatel:

Vltava-Labe-Press, 2006- v Českých Budějovicích

Příloha č. 3: Návrh plánu redakce Jihočeské pravdy na I. pololetí 1988 (text)

(Zkrácený záznam připravený šéfredaktorem Vladimírem Doležalem, předložený na 46. schůzi sekretariátu krajského výboru KSČ dne 29. 12. 1987)

Návrh vychází mimo jiné z dokumentu Uplatňování leninské zásady ověřené informovanosti veřejnosti tiskem, rozhlasem a televizí.

Cíl redakce: prohlubovat účinnost publicity, zvyšovat informovanost lidí – aby se list stával nejen kolektivním agitátorem a propagandistou, ale také kolektivním organizátorem dění ve společnosti; akcent na mírové úsilí SSSR a socialistických států

Hodnocení plnění plánu redakce na II. pololetí 1987:

- zaznamenána vzestupná kvalitativní úroveň
- pozitivní roli sehrály prostorové a grafické úpravy listu – současný stav odpovídá zvyšujícímu se podílu názorů a vyjádření lidí na současné problémy vývoje společnosti
- dařilo se snižovat zastoupení popisných a povrchních materiálů a přinášet takové články, které co nejúčinnější formou reagovaly na aktuální dění
- redakce se nedopustila žádných závažných politických chyb
- osvědčila se forma celostránkových besed k jednotlivým stěžejním částem návrhů zákonů
- 70. výročí Velké říjnové socialistické revoluce – postupový plán publicity: seriál Čas revoluce, seriál reportáží o BSP ČSP, slavnostní tematické vydání listu
- přínosem jsou rozbory a rozhovory k rozhodujícím oblastem života v kraji se vyjadřovali tajemníci krajského a okresních výborů strany, osvědčil se seriál „Student je, když...“
- nepodařilo se zcela zavést rubriku Komunisté příkladem, malá pozornost plnění usnesení výročních schůzí KSČ, na dostačující úrovni ještě není otázka kritiky a práce s kritickými materiály v kulturní publicitě, nepodařilo se soustavněji přinášet názory mladých lidí, stranou pozornosti zůstala i problematika volného času

- ekonomická propaganda – seriál Přestavba, otázka pro... - názory vedoucích hospodářských pracovníků; v oblasti JETE se nepodařilo beze zbytku splnit plánované úkoly, nepodařilo se např. sledovat linii věda-výzkum-praxe v celém jeho komplexu
- rezervy zůstaly v publicitě o ochraně životního prostředí
- na dobré úrovni byla práce s dopisy, ovšem stále více se ukazuje nutnost koncepčnější a pohotovější práce se zvyšujícím se počtem příspěvků čtenářů
- na základě vzájemných kontaktů s družebními redakcemi v BSSR, NDR a PLR přistoupila redakce k přípravě tematických materiálů psaných přímo představiteli a redaktory těchto redakcí

Návrh plánu redakce v jednotlivých oblastech:

Ekonomická publicita a propaganda: uplatňování přestavby hospodářského mechanismu – zabezpečit, aby vedoucí pracovníci resortů, vědeckých pracovišť a dalších orgánů prostřednictvím sdělovacích prostředků v duchu politiky strany otevřeně, věcně, s maximální kompetentností informovali o úkolech, které zabezpečují, o jejich plnění i problémech, které se při jejich realizaci projevují

- zaměřit se hlavně na experimentující podnik a popularizovat jimi získané zkušenosti
- popularizovat příklady socialistické podnikavosti
- ukazovat na progresivní prvky v řízení a organizaci práce, zkušenosti z uplatňování brigádní formy organizace práce a odměňování
- dokumentovat na konkrétních příkladech z průmyslových závodů prohlubující se demokratizaci v účasti lidí na řízení a správě
- popularizovat výsledky rozvoje soutěžního hnutí na počest Vítězného února a 1. máje, ale i kriticky poukazovat na případnou formálnost a objektivní příčiny, které brzdí dosahování lepších výsledků
- ve vybraných podnicích kritizovat nedostatečné využívání vědy a techniky, metodou pozitivního příkladu ukazovat výsledky tam, kde hospodářské vedení pro ni vytváří předpoklady

- zemědělství: intenzifikace výroby v současných podmínkách, pozornost hlavně chovu skotu, popularizovat nejlepší podniky, poukazovat na nedostatky, jak se připravují na uplatňování nového zákona v praxi, pokračovat v pravidelném zveřejňování výsledků produkce mléka

Publicita vědeckotechnického rozvoje a výstavba JETE: všimnout si v souvislosti s realizací přestavby hospodářského mechanismu, jak se experimentující organizace začínají v širším měřítku zabývat VTR

- věnovat pozornost těm závodům, které připravují využití počítačů při inženýrských pracích
- sledovat soustavně inovaci technologií výroby i výrobků, jejichž parametry dosahují špičkové úrovně
- publikovat výsledky studentské vědecké činnosti na VŠ a středních školách
- publikovat aktuální příspěvky různých žánrů o postupu výstavby JETE

Vnitřní život strany a ideologická práce: zkvalitňování činnosti stranických organizací v souvislosti se současnými revolučními procesy ve společnosti

- věnovat trvalou pozornost neustálému zkvalitňování členské základny
- seznamovat v rubrice Profily veřejnost se zkušenostmi předních dělníků, konstruktérů
- soustředit se na otázky výběru a přípravy mladých lidí do funkcí mistrů a vedoucích středisek

Kultura a umění: pokračovat v publicitě názorů umělců, vedoucích pracovníků kulturních institucí k současným společenským a politickým událostem

- sledovat průběžně úroveň uváděných pořadů, dávat prostor nejen recenzentům, ale i lidem pořady a díla tvořícím
- věnovat se nadále kritickým připomínkám a ohlasům čtenářů stejně jako nedostatkům
- sledovat pořady a akce připravované k výročí 40. Vítězného února hlavně v oblasti mimoškolního vzdělávání

Školství: vracet se k závěrům 8. zasedání JKV KSČ z roku 1984 a 7. zasedání JKV KSČ z roku 1987 a jejich realizaci ve školách

- věnovat pozornost oslavám Dne učitelů, přinést portréty oceněných pedagogů
- přiblížit nové pojetí maturit
- sledovat naplňování jednotlivých složek komunistické výchovy, formy mimoškolní výchovy a její vliv na žáky
- všimnout si materiálního vybavení škol v souvislosti s programem elektronizace ve výchově a vzdělávání
- věnovat pozornost přípravě dělnické generace a jejím problémům, přechodu vyučenců do pracovních kolektivů, věnovat pozornost negativním jevům, které se mezi mládeží projevují

Mládež a děti: popularizovat práci mladých komunistů, svazáků, předních zlepšovatelů

- přibližovat jednotlivé formy mládežnických aktivit, jako jsou Reflektor mladých, hnutí Brontosaurus, META 90, Účet iniciativy mládeže
- věnovat pozornost Setkání mládeže na Šumavě

Vnitřní politika, politický systém a Národní fronta: věnovat větší pozornost práci plén, rad, komisí a poslanců národních výborů, informovat o jejich opatřeních

- informovat o přínosu národních výborů k větší aktivitě občanů, zejména mladých
- sledovat realizaci opatření k tvorbě a ochraně životního prostředí
- přibližovat čtenářům práci poslanců a členů občanských výborů, dokumentovat rozšiřování socialistické demokracie
- věnovat pozornost práci a úkolům ČSLA, podmínkám a účinnosti náboru do vojenských škol
- zabývat se prací a významem pohraniční stráže
- připomínat výročí jednotlivých druhů vojsk a Sovětské armády

- publikovat materiály o práci příslušníků SNB, zvláště o boji proti kriminalitě mládeže a snižování dopravní nehodovosti

Práce s dopisy čtenářů: pracovat s nimi účinněji, dát co největší prostor připomínkám, kritikám a stížnostem čtenářů na konkrétní nedostatky, zveřejňovat vyjádření odpovědných pracovníků nejen v pravidelné rubrice, ale i na předních stranách listu; připravovat vlastní kritické materiály na aktuální témata

Mutační stránka okresu ČB: připravit k jednání okresní konference monotematicky zaměřenou stránku s portréty delegátů, příklady pracovní iniciativy komunistů; výsledkům jednání konference věnovat ještě další stránku

- v období před 40. výročím zveřejňovat medailonky pamětníků
- uvádět příklady politické a společenské aktivity k významným výročím a událostem
- publikovat úspěšná technická řešení, zavádění poznatků VTR do praxe, uvádění dobrých i záporných příkladů
- sledovat postup jarních prací v zemědělství, plnění volebních programů Národní fronty
- informovat o plnění usnesení okresních orgánů k práci s mládeží a k rozvoji služeb se zaměřením na Vltavotýnsko

Zahraniční politika: zaznamenávat, vysvětlovat a novými formami popularizovat mírovou politiku SSSR a socialistických zemí, informovat o přestavbě a společenských změnách v SSSR

Tělovýchova a sport: pranýřovat v stále rubrice ...nezapadlo bez povšimnutí přetrvávající nešvary a naopak glosovat a zevšeobecňovat příkladné jevy v jihočeské tělovýchově a sportu

- pomáhat propagačně během stranického tisku v základních kolech na školách a v místech až do okresních kol
- dokonalé zpravodajství ze všech sportovních podniků v Jihočeském kraji

Plán publicity z přípravy a průběhu jednání výročních členských schůzí ZO KSČ, okresních a krajské konference strany:

- každé oddělení připraví několik materiálů z průběhu jednání VČS tak, aby byly pokryty všechny oblasti politického a hospodářského života, akcent položen na výrobní sféru
- z okresních konferencí: předcházet bude beseda připravená ve spolupráci s politicko-organizačním oddělením JKV KSČ, v den zahájení bude publikováno tematické číslo, v němž budou nejrůznější formou zachyceny úspěchy dosažené při realizaci sjezdových závěrů i problémy, které je dosud doprovázejí; podobně i krajská konference – krátce po jejím skončení bude zveřejněno její usnesení jako zvláštní příloha JP

Plán publicity k 40. výročí Vítězného února: pokračování seriálu Horké léto 1947 s názvem Jihočeská pravda ve dnech, které zbývaly do Února na tematických stránkách, každý týden jedna část

- příprava několika literárních stránek z jednotlivých okresů kraje, formou povídek, fejetonů, reportáží a zamyšlení
- seriál reportáží se společným titulem Proměny kraje s cílem ukázat výsledky čtyřicetiletého budování socialismu v kraji
- publikovat vzpomínky pamětníků února 48 a přiblížit hlavně mladé generaci atmosféru doby a příčiny úspěchu socialistické revoluce
- k výročí připravit slavnostní číslo JP

Zdroj: Archiv 46. schůze sekretariátu KV KSČ, ze dne 29. 12. 1987, Státní okresní archiv v Třeboni.

Příloha č. 4: První číslo Jihočeské pravdy, 19. 5. 1945 (obrázek)

Tři osobité znaky Rudé armády

Stalinova řeč v plénu moskevského sovětu k desetiletí Rudé armády 23. února 1938

...ně, dovolte, abych jménem předstevy naší strany pozdravil bojovníky té armády, bojovníky našeho rudoého bojevníky našeho rudoého letectva a naše brance, oslobojení dělníky

je hrdá na to, že se jí podařilo na sládk a rolníků vytvořit první Rusdu na světě, která ve velkých bitvách a brání svobodu dělníků a rol-

je hrdá na to, že se Rudé armádě osudná prošli těžkou cestou nepřítelství vítězím a vzájemným nepřítelství třídy a rolnictva naší země, že šlo zřítomovat se v největší revoluční sílu, již se obávají nepřítelé kdy a z ní se radují všichni utla-

je hrdá na to, že Rudá armáda svou mocí osvobodila dělníky a řm velkostatkářů a kapitalistů a sá vyrobila práva oslovovat vý-

síla, soudruzi, že je pramen síly armády? Jaké jsou osobité znaky, lí síla a moc naší Rudé armády?

nejdůležitější zvláštností naší je, že je armádou osvobození a rolníků, že je armádou říje, armádou diktatury proletariátu armády, jaké kdy byly a složený, byly armádami pro moel kapitálu. Byly a staly se pomoci kapitálu. Měšťactvo v, říká-li, že armáda je politický z není pravda. V měšťáckých kánda otopova a politická práa od politické strany, to je pravk neznamená, že je politický opak, vlně a vlády, ve všech

kapitalistických zemích, armáda byla a je vtačována do politického boje a slouží za nástroj k potlačování dělníků. Není to snad pravda, že armáda tam potlačuje dělníky, že tam slouží pánům za zástěhu? Na rozdíl od těchto armád má naše Rudá armáda tu zvláštnost, že je nástrojem pro upevnění moel dělníků a rolníků, nástrojem pro upevnění diktatury proletariátu, nástrojem pro osvobození dělníků a rolníků ze jha velkostatkářů a kapitalistů. Naše armáda je armádou pro osvobození pracujícího lidu.

Všichni jste si, soudruzi, že za starých dob a i nyní v kapitalistických zemích se lid obával a obává armády, že mezi lidem a armádou je přehrada, dělíci armádu od lidu? Nu, a u nás? U nás je to opačné, lid a armáda tvoří celek, rodinu. Nikde na světě nemá lid takové láskyplné a pečlivé vztahy, jako u nás. Lid u nás armádu miluje, ctí ji, pečuje o ni. Proč? Protože dělníci a rolníci po prvé na světě vytvořili svou vlastní armádu, která neslouží pánům, ale bývalým otrokům, dnes osvobozeným dělníkům a rolníkům.

Zde je ten pramen síly naší Rudé armády.

Co však znamená láska lidu k jeho armádě? To znamená, že tato armáda bude mít nejpěvnější tří, že tato armáda je nepřemohitelná. Co je armáda bez pevného tří? Nic. Největší armády, armády nejlépe vyzbrojené, se bez pevného tří, bez podpory a sympatií tří, pracujícího obyvatelstva, rozpady a pronohaly v nívě. Naše armáda je jediná na světě, která má plně plných sympatií a podpory dělníků a rolníků. V tom je její síla, v tom je její mohutnost.

Tim především se lílí naše Rudá armáda od armád ostatních, které kdy na světě byly a jsou.

Přáním strany, jejím úkolem je, aby tato osobitost Rudé armády, tato její lůkost, její bratrská spojitost s dělníky a rolníky byla uchována a v naší Rudé armádě upevněna.

Druhous zvláštností naší Rudé armády je, že naše armáda je armádou sbratření národů naší země, armádou osvobození potlačovaných národů naší země, armádou obrany svobody a nezávislosti národů naší země. Za starých časů byly armády obvykle vyhovávány v šovinistickém duchu, v duchu dobyvatelství, v duchu neohybnosti podmaňovat cizí národy. Tim se vlastně vysvětluje, proč armády starého typu, armády kapitalistické, byly zároveň armádami koloniálními. V tom byla jedna z nejdůležitějších slabst starých armád. Naše armáda se od základů lílí od armád koloniálních. Její celá podstata, její celá výstavba spočívá na utulování přátelského svazku mezi národy naší země, na myšlence osvobození potlačovaných národů, na myšlence obrany svobody a nezávislosti socialistických republik, patřících k Sovětskému svazu.

V tom je druhý nejdůležitější pramen síly a moel naší Rudé armády. V tom je záruka, že naše armáda v kritické chvíli nalezne tu největší podporu u miliónů lidu všech národností, obyvajících naší nezměrnou zemí.

Přáním strany, jejím úkolem je, aby tato osobitost rovněž byla zachována a v naší Rudé armádě utužena.

Konečně třetí osobitost Rudé armády, je v duchu internacionálního, v internacionálního citění, jímá je celá naše Rudá armáda pronuta. V kapitalistických zemích jsou armády obvykle vyhovávány v duchu záští k ostatním národům, v duchu záští k ostatním státům, v duchu záští k dělní-

kům a rolníkům ostatních zemí. Proto, aby armáda byla proměna slušné stáde, kdyby došlo k střetnutím mezi státy, není mezi zeměmi. V tom je prant všech kapitalistických armád. N je vybudována na šplně plných Síla naší Rudé armády, soudruzi že od prvního dne svého vzniku vána v duchu internacionálního úcty k ostatním národům, v d úcty k dělníkům všech zemí, v vání a utulování míru mezi zem- proto, že naše armáda je vychu internacionálního, v duchu zájmů dělníků všech zemí, p naší armádou, armádou své armádou dělníků všech zemí. nost je pramenem síly a moe to se dovědí místění všech odvíkí napadnout naši zem, a že naše Rudá armáda, zem internacionálního, má nesd spojení ve všech koncích sv k Novému Yorku, od Londi

To, soudruzi, je třetí nej- tosti, již je produchutím du osobitostí, jež je pramenem Přáním strany, jejím úkolem osobitost rovněž byla zachována a utužena.

Zásluhou těchto tří avšitdy je, že ví, kam jde — že jsou cínoví vojáci, nýbt kteří vědí, kam jdou a za

A armáda, která ví, z rasilná, soudruzi! To je to, proč naše armáda předpokládá, aby byla n světě.

ČEST A SLÁVA RUDÉ ARMÁDĚ!

Příloha č. 5: Slovo úvodem, první číslo Jihočeské pravdy (text)

„Tento list nedostal své jméno náhodou. Pravda – to je hlavní zásadní směrnice pro jeho spolupracovníky, je jejich nejvyšší ctižádostí. Pravda – to je záruka vítězství, neboť pravda zvítězí vždy, v budoucnu právě tak, jako zvítězila v těchto dnech. Ta pravda našeho národa, o které je řeč v našem státním znaku. Ta pravda, kterou jsme my svým spoluobčanům hlásali po celá desetiletí, mnohdy vysmívání, opovrhování, pronásledování, pravda o socialismu, o jeho vítězství v Sovětském svazu, o nesmírné síle, kterou právě toto socialistické zřízení svému státu dalo, pravda o fašismu a jeho pravých úmyslech, o jeho pomahačích, o nebezpečí fašistického útoku na Evropu, o tom, že Rudá armáda, armáda dělníků a rolníků socialistického státu sovětského, vedena největším vojevůdcem dějin, maršálem Stalinem, přijde, aby rozdrtila fašismus a osvobodila zotročené národy Evropy. Této pravdě bude sloužit náš list podle svého slavného vzoru, Pravdy, orgánu komunistické strany ruské. Je to velký závazek pro redakci, pro nás všechny. Štít listu musí zůstat bez poskvrny. Musí mít první a nejpečlivěji ověřené zprávy. Spolupracovníky ze všech oborů veřejného života. Musí dát místo objektivní kritice a dovést se dovolat nápravy zlořádů. Musí získat důvěru lidu. Pak bude také tím, čím jej chceme mít: Největším listem – největší strany na českém jihu.“²⁰⁸

²⁰⁸ Jihočeská pravda 1945, roč. 1, č. 1, s. 2.

Příloha č. 6: Hlavička listu, 6. 6. 1945 (obrázek)

Příloha č. 7: Hlavička listu, 6. 12. 1945 (obrázek)

Příloha č. 8: Hlavička listu, 5. 2. 1948 (obrázek)

Příloha č. 9: Hlavička listu, 4. 1. 1960 (obrázek)

Příloha č. 10: Hlavička listu, 24. 6. 1968 (obrázek)

Krajské knihovna - vědecké odd.
Budějovice - Na sádkách

DNES další setkání

Z BUDĚJOVIC (1) — PO SUMAVSKÝCH SLAV-
KONČECH DLÍ DNES PRESIDENT REPUBLIKY LUDVÍK
SVOBODA V KRAJSKÉM MĚSTE. PŘI TĚTO PŘÍLEŽI-
NOSTI PORÁDÁ OKRESNÍ VÝBOR NÁRODNÍ FRONTY
V 14 HODIN NA ŽITKOVĚ NÁMĚSTÍ SETKÁNÍ PRA-
KOVSKÝCH A MLÁDEŽE S HLAVOU STÁTU. PO STÁTNÍ
KAPITULACI ZAHÁJÍ SETKÁNÍ VEDOUcí TAJEMNÍK
KRAJSKÉHO VÝBORU KSČ F. ONDRICH, PAK NÁSLE-
DUJE PROJEV PRESIDENTA LUDVÍKA SVOBODY.

ONDĚLNÍK

PROLETÁŘI VŠECH ZEMÍ - SPOJTE SE!

Jihočeská PRAVDA

ORGÁN JIHOČESKÉHO KRAJSKÉHO VÝBORU KSČ

ÚNDELI 24. ČERVNA 1968 | ČÍSLO 149 — ROČNÍK XXIV | CENA 40 HAL.

První cesta presidenta republiky armádního generála Ludvíka Svobody po příchodu do 1.
perka sedla na místní radnici. Hlavu státu zde uvítali představitelé města s ústí před
MěstNV Jindřicha Hájka mu nabídli čestné občanství města. Prezident je přijal a pře-
kročil od městských bran. Když opustil radnici a přišel na tribunu na náměstí, postřelily
to dvě dívky a byly prony, které sbera získaly od presidenta autogram.

**President republiky generál Ludvík Svoboda
HOST NEJVZÁCNĚJŠÍ**

Priloha č. 11: Jihočeská pravda, mimořádné vydání, 21. 8. 1968 (obrázek)

Příloha č. 12: Hlavička listu, 3. 1. 1988 (obrázek)

1474

NEDELNÍ PROLETÁŘI VŠECH ZEMÍ - SPOJTE SE!

3. 1. 1988
ČÍSLO 1
Ročník XLIV
Cena 50 hal.

Jihočeská PRAVDA

ORGÁN JIHOČESKÉHO KRAJSKÉHO VÝBORU KSČ

Dnes jsme vstoupili do třetího roku 8. pětiletky s vědomím velké odpovědnosti, kterou před nás velice konkrétně staví závěry 7. zasedání ústředního výboru strany.

Využívám zahájení letošního roku, abych soudružsky poděkoval jménem jihočeského krajského výboru strany, krajského národního výboru a Národní fronty všem pracovním kolektivům v průmyslu, v zemědělství, ve službách, ve školství, ve zdravotnictví i v ostatních odvětvích, voleným orgánům a organizacím, příslušníku ozbrojených sil a naší mládeži za obětavou práci v loňském roce, popřál všem hodně zdraví, pracovní pohody a nových upřímných mezilidských vztahů. Mírové úsilí Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí vytváří větší jistoty pro naši každodenní práci, pro život v míru.

Letošní rok, kdy si připomeneme 40. výročí Vítězného února a dalších významných událostí, bude velkým a inspirujícím podnětem k uzavíracím konkrétním socialistickým závazkům na počest těchto slavných dnů za dosažení vyšší kvality, technické úrovně výrobků, k rychlejšímu snížení potřeby energie, materiálu, zlepšení životních a kulturních podmínek.

Vítězného února
inspirujícím pod-
nětem k uzavíracím
konkrétním
socialistických
závazkům na poč-
est těchto slavných
dnů za do-
sažení vyšší kvali-
ty, technické
úrovně výrobků,
k rychlejšímu sni-
žení potřeby
energie, mate-
riálu, zlepšení ži-
votních a kultur-

Prezident Československé socialistické republiky soudruh Gustáv Husák při novoročním projevu.

Foto ČTK

Novoroční projev prezidenta ČSSR Gustáva Husáka

Udělejme vše pro další

Vážené soudružky a soudruzi, druzí přátelé, jak je u nás již tradicí, při vstupu do nového roku vás všechny srdečně zdravím jménem našich nejvyšších politických a státních orgánů i jménem svým. Proji vám, abyste tento rok prošli ve zdraví, aby se vám dobře dařilo v životě a práci, aby se vaše rodiny těšily pohodou a spokojeností. Prostě, jak si lidé přejí: všechno nejlepší.

Její právní základ. Unesení a komplexní přestavba hospodářského mechanismu, které nyní přijal na svém zasedání ústřední výbor KSČ, stanoví konkrétní organizační, věcný a časový postup jejího zabezpečení. Svou šíř, hloubku a náročnost jde o mimořádné úkoly. Pro jejich zvládnutí máme nezbytné podmínky. Dá- de to však vyžadovat houžev- natost a důslednost, odvalu i

deekotechnické revoluce. Je to cesta, jak co nejlépe vyu- žít tvůrčí potenciál socialis- mu, rozvinout jeho demokra- tickou podstatu a humanisti- cký obsah. Chci v této souvis- losti znovu vysoce vyzvednout vpravdě historický význam

S vědomím odpovědnosti

MIROSLAV SLAVIK

černých hodinách pak zájemce z veřejnosti: dělá cirkus (20. 11. v 22. 11. v 16.00 vždy cena DK ROH, 21. 11. KD Vltava, Začarova-20. 11. v 17.00 KD VI-21. 11. v 10.30 Malá Povidání o pejskovi a 22. 11. v 10.30 Malá

arozeninám se vždy cí osl přej. Tak te-í chuť tvořit, chuť roz-rásu! Obohacovat poko-ápartá i odrostlejších a slečení! A aby toto iké kde! (zš)

uzeu
nění

STOLNÍ LAMPÁ může bit esteticky a uchovávat tnný motiv, tolik typický tobu secese.

dinečnou lahůdku. A vě-že po zhlédnutí bude ě těch, kteří se pro ces-o muzea — a nejen kvů-to expozici — rozhodnou i opakovaně. (ii)

K šíření nepravdivých zpráv o smrti účastníka demonstrace

PRAHA (ČTK) — Jak ČTK již informovala, v pátek ve večerních hodinách došlo v Praze k demonstraci. Západní sdělovací prostředky rozšiřují zprávu, že jeden z jejích účastníků zemřel na následky zranění a agentura AFP uvedla, že zemřeli čtyři lidé. A některé agentury uvádějí dokonce i jméno — Martina Šmída. Je to však záměrně šířená dezinformace, která neodpovídá skutečnosti.

Žádný z účastníků manifestace neutrpěl těžké zranění, ani nikdo nezemřel. O co tedy jde? Pravdou je, že někteří západní novináři hned jak přijeli do Prahy „informovat“ o studentském shromáždění, netajili se tím, že manifestace skončí krveprolitím. O tom, že akce byla zčásti režimována ze zahraničí, svědčí i skutečnost, že po skončení oficiálního shromáždění se skupina osob, známá z různých protispolečenských vystoupení, snažila vyprovokovat zákrok bezpečnosti. Na výzvy k rozchodu, které byly opakovány téměř hodinu, odpovídala provoláním hesel, vyzývajících mj. k odstranění vlády a k fyzické likvidaci komunistů. A dnes jim jde o to rozšířit „zaručené“ zprávy o obětech a vyvolat tak společenský neklid.

Ministerstvo vnitra na dotaz zpravodaje ČTK sdělilo:

Od soboty 18. listopadu se po Praze šíří nepravdivá zpráva, kterou zařadila do svého vysílání rozhlasová stanice Hlas Ameriky, že při zákroku pořádkových jednotek 17. listopadu 1989 byl těžce zraněn student matematicko-fyzikální fakulty UK Praha Martin Šmíd, který údajně na následky zranění zemřel v nemocnici 18. listopadu.

Tato nepravdivá zpráva se rychle rozšířila zejména mezi mladými lidmi. Vyskytly se i případy amatérské výroby a rozšiřování úmrtního oznámení studenta MFF Martina Šmída a snahy o uspořádání pietního aktu k jeho úmrtí.

Obrácíme se proto na celou občanskou veřejnost s nálehavou výzvou, aby nepod-

porovala šíření těchto fám, jde o záměrnou manipulaci s vědomím lidí a vyvolávání emocí a nepřátelských nálad. Ve sdělení se dále uvádí, že mezi zraněnými účastníky demonstrace se nenachází žádná osoba jménem Martin Šmíd a ani žádná osoba tohoto jména 18. listopadu nezemřela.

Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy ČSR Jana Synková ČTK sdělila:

„Po skončení oslav 50. výročí 17. listopadu na Vyšehradě se část shromážděných vydala do středu města, kde vyvolávala výtržnosti. Zde měl být údajně těžce zraněn student matematicko-fyzikální fakulty UK Martin Šmíd a měl prý zranění podlehnout. Tyto fámy se nezakládají na pravdě. Martin Šmíd se zúčastnil shromáždění, zraněn nebyl, je zdrav a v pondělí bude normálně pokračovat ve studiu. Děkan matematicko-fyzikální fakulty UK hovořil s ním i s jeho rodiči. Další student matematicko-fyzikální fakulty stejného jména je rovněž zdrav. Shromáždění se nezúčastnil.“

Ministr zdravotnictví a sociálních věcí ČSR Jaroslav Prokopec ČTK uvedl:

„Zprávy o úmrtí jednoho nebo dokonce čtyř studentů na následky zranění se nezakládají na pravdě. Na základě šetření ve zdravotnických zařízeních a v záchranné službě v Praze mohou konstatovat, že žádný student neutrpěl zranění těžké. S lehčími zraněními bylo ošetřeno 36 lidí a dosud je jich hospitalizováno deset. Nikdo z nich není ohrožen na životě.“

pan...
terapeuta A...
13.35 Kamila. 1
—15.10 Umění
—16
Gouzábuna — 16
17.30 Koncert
Filmové předst
19.00 Vremja.
vání — 21.15 D
láni o pomoc.
Loutkový film

DIVADLO

ZÁJEZD:
JIHOČESKÉ D
hodin

POČASÍ

Kolem tlakov
naše území ve
skoro jasno až
hách místy ml
2 až 5 st. C.

NOVÉ

8 platností od
zeleniny takto:
Maloobchodní:
Druh
Károtka s natř
Kodlubny s natř
Okurky salátové
Paprika zelenin

Memo

VOVNĚNÝ (18
sáté uspořádal
skupina při Z
ulice Memorál
Hajného. Každ
uří při této p
pomínají trag
kolem 17. listop
jednou z obětí f
vysokoškolský s
nární fakulty v
šek Hajný, jeho
nýrská skupina
Vedoucí pion
Běla Čejková I
hosty členy Sva
tických bo'ovní
OV SSM, MěstN
ly a patronátní
Rovněž byla při

14 Příloha č. 14: Jihočeská pravda, 21. 11. 1989 (obrázek)

15 Příloha č. 15: Hlavička listu, 11. 12. 1989 (obrázek)

Příloha č. 20: Vydání Jihočeské pravdy, 1. 6. 1991 (obrázek)

Z Hané s prázdnou : Olomouc - SK ČB 2 : 1

Českokobudějovické listy

1-2410 3/92
CA 22/1192
-VI-

PONDĚLÍ 2. LISTOPADU 1992 • ČÍSLO 1 • ROČNÍK 1 • CENA 2 KČS REDAKCE ČESKÉ BUDĚJOVICE, VRBENSKÁ 23, TELEFON 220 81

NA OKRAJ

Minulé volné dny byly pro mnohé příležitostí, aby navštívili města s mrtvých a živých památkou. Kytice a věnce opatřené stihou se slovem "Nezapomínáme" nutí k zamyšlení zda je pravdou to, co mnohdy okázale a jedenkrát v roce dáváme nejlépe.

Nezapomínáme?

Je samozřejmě věc každého zda dluží skutečně má nebo ji doručí jako povinnost danou tradicí. Možná bychom se měli v čase dušiček máti zamyšlení nad tím, jakou úctu máme k životu. Příležitost k tomu dává třeba "dušičkové" cestování. U nás chybí, nervozita a bezohlednost mnohých řidičů je přičinou, že mrtvých přibývá nejen o těchto svátcích, ale každodenně. Jak ousine provoz na silnicích, zvyšuje se i koncentrace výfukových plynů, které inhalujeme všichni, včetně těch, pro které život teprve začíná. Stejně početních desítek splachují olověné skvrny do potoků i tek, kde je život ohrožen, protože se liknaví a sobeckostí lidí stávají pouhými odpadními stoky. Výpravy do lesů, třeba proto, abychom levně pořídili vzpomínkový věnec, bez ohledu na to co láme, je dalším důkazem, že si života nevážíme. Uračky a správná slova provádějí hádku dvou mrtvých pánů o parkovací místo u hřbitovní zdi svědčí o mnohém. Také oni přišli položit své věnce s nápisem "Nezapomínáme".

Otevřený dopis ČNR a vládě ČR Sdružení měst a obcí regionu JETE požaduje: Zastavit Temelín!

Jak jsme již stručně informovali, v pátek se na radnici v Týně nad Vltavou sešli členové rady Sdružení měst a obcí regionu JETE, aby se vyjádřili k dostavbě jaderné elektrárny Temelín.

Většinový názor samospráv vyplývající z výsledku hlasování byl formulován v otevřeném dopise České národní radě a vládě ČR, který otiskujeme v plném znění:

Sdružení měst a obcí regionu JETE se obrací na všechny poslance ČNR a ministry vlády ČR s požadavkem zastavení dostavby této elektrárny, neboť v současných, dynamicky se měnících podmínkách nelze - podle našeho názoru - dát záruky její potřebnosti, ekonomičnosti a na-

prosté jaderné bezpečnosti minimálně pro nejbližších deset let.

Města a obce tohoto sdružení plně podporují nastoupenou cestu transformace našeho hospodářství a rozhodně nechceme být v politické opozici k současnému vládnímu programu. V případném přístupu k pokračování dostavby této elektrárny (zdečně za zcela jiných podmínek) však vidíme právě značné nebezpečí pro úspěšný vývoj této transformace a tohoto programu.

Věříme, že tento jednoznačně většinový názor samospráv 20 km pásma kolem JE Temelín, vezme náš parlament i vláda v úvahu a uzná jeho plnou opodstatněnost.

Věříme, že právě rozhodnutí o zastavení prací na této stavbě je optimálním řešením současné doby.

Na odpolední tiskové konferenci, která byla k tomu svolána,

informoval předseda sdružení ing. Alois SVOBODA novináře také o tom, že sdružení zastupuje celkem 64 obcí v okruhu do dvaceti kilometrů kolem Temelína, kam spadají části okresů České Budějovice, Písek, Prácheň, Strakonice a Tábor.

Mimo jiné se dále zmínil o postojích, které k dostavbě jaderné elektrárny zaujímají zástupci severočeských elektráren a samospráv, s nimiž jsou v kontaktu: "Zatímco dříve nás vyzývali, abychom nebránili dostavbě Temelína, aby se ekologji severních Čech mohlo ulevit, dnes chápou situaci jinak. Vidí, že jaderná elektrárna Temelín oděravá severočeským elektrárnám prostředky na modernizaci a ekologická opatření a její dostavbu považují za pokračování monopolu energetických závodů."

(dan)

Deník Jihočeská pravda

ode dneška čtenáři z okresu Č. Budějovice ve shránkách ani v kioscích nenajdou jejich list zde bude distribuován pod hlavičkou "Českokobudějovické listy". Obsah bude identický s Deníkem Jihočeská pravda, který se dál bude prodávat v ostatních částech kraje s výjimkou Táborska a nyní i Českokobudějovicka vždy až do doby, než v jednotlivých místech vzniknou okresní deníky se společným pláštěm informací ze světa, z domova a regionu, nadále připravovaným v centrální redakci v Č. Budějovicích.

Přebíráním názvu deníku podle okresů, v nichž vycházejí, akcentuje Vydavatelství Vltava, s. s. r. o., zaměření na regionalitu obsahu, o jejíž prohloubení ve svých titulech usiluje. (vm)

Vláda posuzuje Ústavu ČR Rozvrat moci nehrozí

PRAHA - Návrh Ústavy ČR by měl být posouzen českou vládou do konce tohoto týdne a potom by měl být předložen České národní radě. Uvedl to včera v televizním pořadu "Co týden dal" český premiér Václav Klaus.

V. Klaus mj. konstatoval, že česká ústava musí obsahovat definice základních práv a svobod, vymezit základní instituce a vztahy mezi nimi. Uvedl, že obojí je v návrhu vypracovaném v Karlových Varech obsaženo "na úrovni, která odpovídá modernímu světu".

Řekl, že z mnoha důvodů by vyhovovalo, aby Ústava ČR byla schválena k 1. lednu 1993. "Naše směřování je takové, aby to bylo k tomuto datu," podotkl.

to. "Jsou připravovány ještě jiné, přechodné a přechodně stejné důležité zákony, které se vztá k zániku CSFR," prohlásil.

Václav Havel zdůraznil, že od přijetí ústavy odvisí vztah zahraničí k ČR, obnova všech smluv, její diplomatické uznání a podobně.

K otázce občanství Václav Klaus zdůraznil, že každá země si sama definuje své pravidla občanství, aniž by to komplikovalo vztahy mezi státy.

Václav Havel uvedl, že každý samostatný stát má své občanství a na něm budovat pyramidu vzájemných vztahů.

Tuto myšlenku potvrdil i František Mikloško, který řekl, že diskuse o státním občanství by

Čs. občané v pořádku

